

“การเพิ่มพูนค่าทรัพยากรของชาติด้วยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มีข้อควรคำนึงประการหนึ่งว่า การพัฒนาสร้างเสริมคุณค่าของสิ่งใดก็ตามควรมุ่งหมายให้สัมฤทธิ์ผลเลิศ ที่สามารถสนองความประสงค์ ได้สมบูรณ์ ไม่บกพร่อง การนำวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมาใช้เพิ่มคุณค่าทรัพยากร จึงต้องรวมหลักวิชาและเทคโนโลยีหลายด้านเข้าด้วยกัน ให้ประสานสอดคล้องและส่งเสริมกันอย่างถูกต้องเหมาะสมพอดี”

พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน
วันที่ ๑๘ กรกฎาคม พุทธศักราช ๒๕๓๓

วารสารไทย THAI JOURNAL

ปีที่ ๒๓ ฉบับที่ ๘๑ มกราคม-มีนาคม ๒๕๕๕
หมายเลขสากลประจำวารสาร ISSN 0125 - 572X

ปก : ประติมากรรมสังข์ทอง

อุทยานพระบรมราชานุสรณ์ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย
(อุทยาน ร.๒) จังหวัดสมุทรสงคราม

ภาพ : นายเมธี เผื่อนทอง

วารสารไทย เป็นวารสารเผยแพร่ข้อมูลความรู้เชิงสารคดี
ที่เป็นประโยชน์แก่ประชาชนชาวไทย เพื่อสนับสนุนการปกครอง
ระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข

ที่ปรึกษา

ท่านผู้หญิงสมโรจน์ สวัสดิ์กุล ณ อยุธยา

บรรณาธิการ

นายชาคริต จุลกะเสวี

บรรณาธิการผู้ช่วย

นายเมธี เผื่อนทอง

กองบรรณาธิการ

นายวิจิตร อวาทกุล	นายประพัฒน์ ตรีณรงค์
นายทองต่อ กล้วยไม้ ณ อยุธยา	นายเย็นใจ เลหาวนิช
คุณหญิงคณิดา เลขะกุล	นายปัญญา นิตยสุวรรณ
นางธัชกร เหมะจันทร์	นายทินกร ภูวะปัจฉิม
นายสมบัติ พลายน้อย	นางสาวอนุตรา หงษ์สุวรรณ

ฝ่ายประสานงาน

ร.ต.ต.หญิง เมทินี ศรีรุ่งเรือง   นางสาวภาวณา ทองศรี
นายสมบัติ สุธรรมรักษ์

คณะกรรมการจัดทำวารสารไทย ในคณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ

อนุกรรมการที่ปรึกษา

ท่านผู้หญิงสมโรจน์ สวัสดิ์กุล ณ อยุธยา

ประธานอนุกรรมการ

นายวิจิตร อวาทกุล

รองประธานอนุกรรมการ

นายชาคริต จุลกะเสวี

อนุกรรมการ

นายประพัฒน์ ตรีณรงค์	นายทองต่อ กล้วยไม้ ณ อยุธยา
นายเย็นใจ เลหาวนิช	คุณหญิงคณิดา เลขะกุล
นายสถิตย เล็งไธสง	นายปัญญา นิตยสุวรรณ
นางธัชกร เหมะจันทร์	นายทินกร ภูวะปัจฉิม
นายสมบัติ พลายน้อย	นางเนาวรัตน์ พลเดช
นายสมาน นากายน	นายวิษณุ เอมประณีตร
นางสาวอนุตรา หงษ์สุวรรณ	นายเมธี เผื่อนทอง
ร.ต.ต.หญิง เมทินี ศรีรุ่งเรือง	นางสาวภาวณา ทองศรี
	นายสมบัติ สุธรรมรักษ์

วารสารไทย

เป็นวารสารเผยแพร่เพื่อเป็นอภินันทนาการแก่ประชาชนทั่วไป
ทรงคุณค่าและข้อคิดเห็นที่ปรากฏในวารสารนี้เป็นของผู้เขียนแต่ละท่าน
ซึ่งไม่จำเป็นต้องตรงกับความเห็นของบรรณาธิการและคณะผู้จัดทำ

สำนักงานวารสารไทย

สำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ

สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี

ทำเนียบรัฐบาล ดุสิต กรุงเทพฯ ๑๐๓๐๐

โทร. ๐-๒๒๘๑-๔๕๕๐ ๐-๒๖๒๙-๙๔๘๒

E-mail : warasarnthai@thaigov.go.th

พิมพ์ที่

บริษัท ศรีเมืองการพิมพ์ จำกัด

๕/๓๗-๔๑ ถนนรองเมือง ซอย ๕ ปทุมวัน กรุงเทพฯ ๑๐๓๓๐

โทร. ๐-๒๒๑๔-๔๖๖๐

เผยแพร่เพื่อเป็นอภินันทนาการ จาก

สำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ
สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี

ห้ามจำหน่าย

จากบรรณาธิการ

วารสารไทย
THAI JOURNAL

ท่านผู้อ่าน “วารสารไทย” ทั้งหลาย ก็คงจะได้พบเห็นจากสภาพของสังคมไทย ทั้งสังคมในเมืองและในชนบท ซึ่งดูเหมือนจะปรากฏภาพแห่งความผันแปรทางจิตใจของผู้คนที่แฝงไว้ด้วยความโหดเหี้ยม ขาดความเมตตา และระเบียบวินัยอันดี ที่คนไทยเราเคยมี วัฒนธรรมและเอกลักษณ์ที่ดีมาแต่กาลก่อนนั้น ล้วนแต่ได้ถูกผันแปรไปแล้วไม่น้อย

รวมทั้งผลจากการเสนอผ่านทางบางสื่อ ได้มีส่วนทำให้เกิดผลกระทบทั้งภาษา วัฒนธรรมและจริยธรรม ขนบประเพณี อันเป็นเอกลักษณ์ของความเป็นไทย ก็ได้ถูกโน้มนำให้ผันแปรไปแล้วไม่น้อยด้วยเช่นกัน อันจะมีผลที่เลวร้ายต่อเอกลักษณ์และสังคมไทย เกิดขึ้นได้ง่ายตามไปด้วย

จึงสมควรที่ประชาชนผู้รักชาติอย่างแท้จริงทุกท่าน จะได้เร่งช่วยกันพิจารณาแก้ไข ได้โปรดช่วยกันอนุรักษ์คุณค่าของเอกลักษณ์ที่ดีของชาติไทยเรา ให้ดำรงคงอยู่ตลอดไปได้ดีที่สุดด้วย ก็จะเป็นกุศลยิ่ง

สำหรับวารสารไทยในช่วงหลังนี้ มีความจำเป็นบางประการ ทำให้ออกล่าช้ากว่ากำหนดไปเล็กน้อย จึงต้องขออภัยต่อท่านผู้อ่านทุกท่านด้วยต่อไปเมื่อได้ปรับปรุงแก้ไขแล้ว ทุกอย่างก็จะเรียบร้อยออกมาถึงมือท่านผู้อ่านได้เร็วขึ้น และต่อไปนี้ได้เปิด E-mail วารสารไทยให้ท่านผู้อ่านติดต่อได้สะดวกขึ้นด้วยแล้ว ที่ E-mail: warasarnthai@thaigov.go.th

ส่วนเรื่องต่างๆ ในเล่มนี้ ก็ต้องขอขอบคุณต่อท่านผู้เขียนไว้ด้วยเป็นพิเศษ คือ คุณทองต่อ กล้ายไม้ ณ อยุธยา ท่านผู้หญิงสมโรจน์ สวัสดิ์กุล ณ อยุธยา ศ.ระพี สาคริก คุณปัญญา นิตยสุวรรณ ดร.เย็นใจ เลหาวิช คุณสถิตย์ เล็งไธสง คุณประพัฒน์ ตริณรงค์ คุณเนาวรัตน์ (ทองรมย์) พลเดช และคุณใหญ่ นภายน แล้วก็ต้องขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อข้อมูลพิเศษเรื่องข้าวไทย จาก ดร.บริบูรณ์ สมฤทธิ์ ผอ.อริไทย กรมวิชาการเกษตร ด้วยนะครับ

ชาคริต จุลกะเสวี

สารบัญ

พระพุทธรูปเลศิหล้าฯ ในฐานะนักบริหาร

ทองคำ กล้วยไม้ ณ อยุธยา ๔

เสี้ยวหนึ่งของการต่อสู้เพื่อดำรงอยู่ของพันธุ์“ข้าวขาวดอกมะลิ-๑๐๕”

ชาคริต จุลกะเสวี ๑๕

มารยาทอันเป็นวัฒนธรรมทางประเพณีของไทย

ท่านผู้หญิงสมโรจน์ สวัสดิ์กุล ณ อยุธยา ๓๙

คุณสมบัติของผู้บริหารที่สังคมพึงปรารถนา

ศาสตราจารย์ระพี สาคริก ๔๒

ละครเรื่อง เลือดสุพรรณ

ปัญญา นิตยสุพรรณ ๔๕

นักประดิษฐ์รุ่นใหม่ พลังไทยภูชาติ

ดร.เย็นใจ เลหาวนิช ๕๓

การจัดการมรดก

สถิตย์ เล็งไธสง ๖๐

การตรวจหา “เมืองวาด” (ตอนจบ)

ประพัฒน์ ตรีณรงค์ ๖๙

นิทานคำกาศมัยมงคลสูตร (ตอนที่ ๑๓)

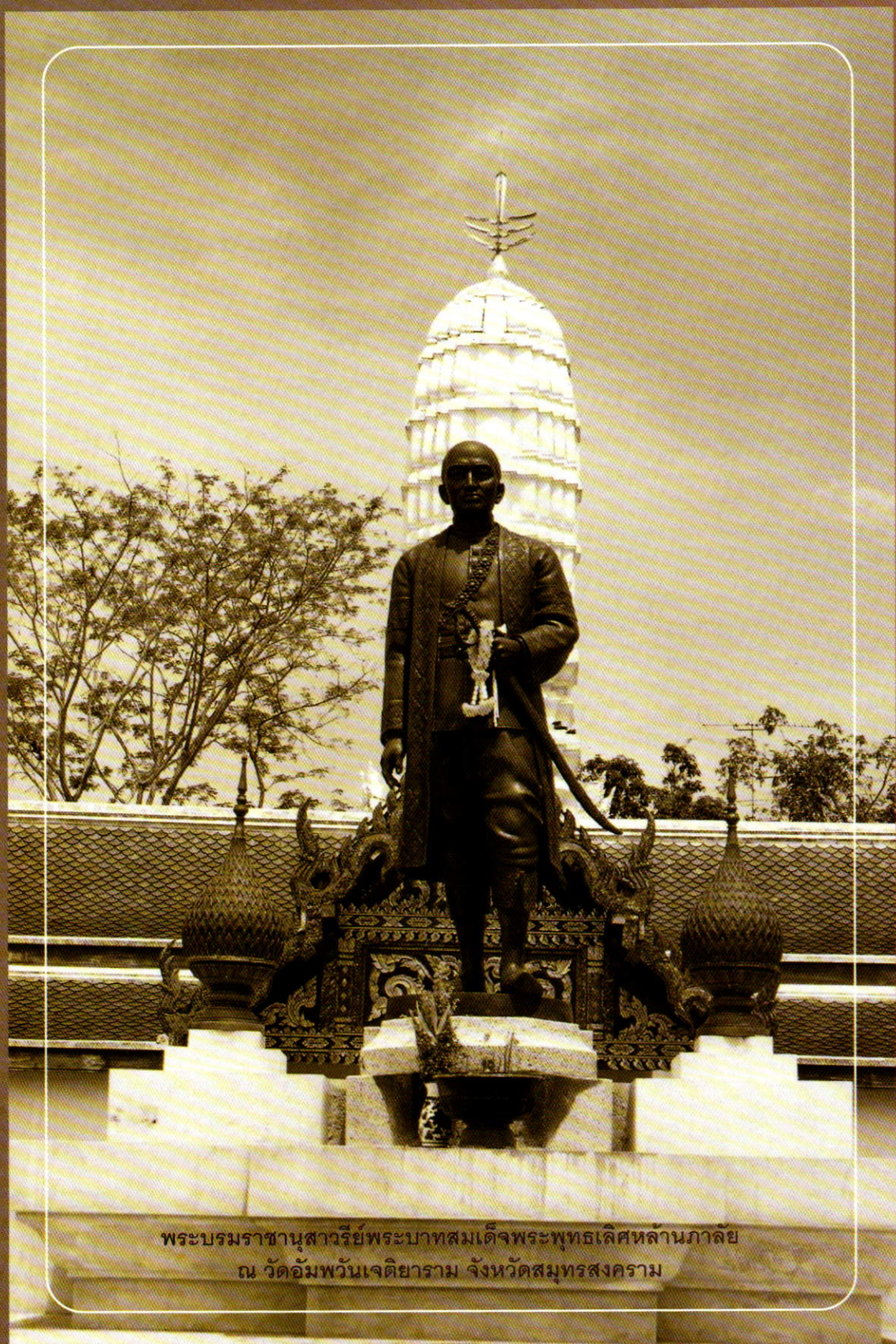
เนาวรัตน์ (ทองรมย์) พลเดช ๗๔

นักร้องผู้มีลีลาออกฉ้อนของวงดนตรีลีลาของกรมโฆษณาการ
“คุณขวลิ ช่างวิทย์”

ใหญ่ นายน ๘๘

พระบรมราชานุสาวรีย์พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย
ณ วัดอัมพวันเจติยาราม จังหวัดสมุทรสงคราม

พระพุทธเลิศหล้าฯ ในฐานะนักบริหาร

ทองต๋อ กัลยาไม้ ณ อยุธยา

เนื่องในโอกาสงานฉลองวันพระบรมราชสมภพครบ ๒๐๐ ปี แห่งพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย พระมหากษัตริย์พระองค์ที่สองแห่งกรุงรัตนโกสินทร์ เมื่อภูมิภาพันธ์ พ.ศ.๒๕๑๐ ได้มีท่านผู้ทรงคุณวุฒิเขียนบทความแสดงความเคารพประวัติและพระราชจริยวัตรเน้นหนักไปในทางด้านวัฒนธรรมมากมายหลายสิบท่าน เพราะอาจกล่าวได้เต็มปากว่า ทรงเป็นผู้วางรากฐานแห่งวัฒนธรรมไทยสมัยรัตนโกสินทร์ ให้เจริญไพบุลย์ มันคงเป็นมรดกตกทอดมาสู่ประชาชนชาวไทยในทุกวันนี้

แต่อย่างใดก็ตาม ในฐานะที่พระองค์ทรงเป็นพระมหากษัตริย์ในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ซึ่งต้องทรงรับผิดชอบในการบริหารราชการแผ่นดินอย่างเต็มที่แต่เพียงพระองค์เดียวและก็ได้ทรงนำสยามรัฐนาวาฝ่าคลื่นผืนอุปสรรคมาได้ด้วยความเรียบร้อยตลอดรัชสมัย ก็ควรรับทราบได้ว่าพระองค์ทรงเป็นนักบริหารชั้นยอดพระองค์หนึ่งของประเทศไทย ดังนั้น เพื่อให้ท่านผู้อ่านได้รู้จักพระพุทธเลิศหล้านภาลัยพระผู้เขียนจึงใคร่จะพรรณนาถึงพระราชกรณียกิจในด้านรัฐประศาสนศาสตร์พอเป็นเครื่องเฉลิมพระเกียรติเพื่อสนองพระเดชพระคุณตามสมควร

ก่อนอื่นผู้เขียนใคร่แถลงว่า เป็นที่น่าเสียดายว่าเราไม่มีเอกสารหรือหลักฐานเพียงพอที่จะทำให้เรารู้จักพระองค์ในด้านพระวรกาย ด้านพระราชอัธยาศัย สติอารมณ์และปัญญาวิมุติ ซึ่งจะเป็นข้อเท็จจริงที่สำคัญยิ่งในการวิพากษ์วิจารณ์นักบริหารผู้ใดผู้หนึ่ง ว่ามีส่วนเกี่ยวข้องเพียงใดกับผลงานของเขา ทั้งนี้เพราะสังคมไทยเราแต่เดิมนั้นในด้านจิตใจมากกว่าด้านวัตถุ

แต่อย่างใดก็ตาม เราก็พอจะเชื่อได้ว่าพระบรมรูปสี่น้ำมันในพระที่นั่งจักรีมหาปราสาทก็ดี พระบรมรูปปั้นในปราสาทพระเทพบิดรก็ดี มีส่วนคล้ายความจริงมากที่สุด ทั้งนี้เพราะเมื่อมีการปั้นพระบรมรูปในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวนั้น ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พระบรมวงศ์ข้าราชการชั้นผู้ใหญ่และพระมหากษัตริย์ เช่น สมเด็จพระพุทธเจ้าจารย์ (โต) วัดระฆัง ซึ่งได้เคยเห็นพระองค์จริงมา “ให้การ” แก่ช่างปั้นโดยแถลงถึงรูปร่างลักษณะของพระวรกาย เมื่อช่างปั้นได้ปั้นพระบรมรูปขึ้นมาแล้วก็ช่วยกันติชม ให้แก้ไขจนเป็นที่พอใจว่าเอาละคล้ายพระองค์จริงมากแล้ว

ทั้งนี้เราจะต้องยอมรับว่าท่านผู้ใหญ่สมัยนั้น ล้วน

แต่มีความทรงจำและความละเอียดลออเป็นเลิศ และเป็นวิธีการที่ตรงกับวิทยาการสืบสวนสอบสวนในปัจจุบันที่มีการบันทึกหรือการวาดภาพบุคคลขึ้นจากคำให้การเพื่อให้ทราบว่าคุณคนนั้นเป็นใครจากพระบรมรูปดังกล่าวเราอาจสรุปได้ว่า พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยพระวรกายโปร่งพระพักตร์ทรงงาม พระเกศน้อย พระนลาฏกว้าง พระนาสิกโด่ง ฝีพระโอษฐ์บาง อันสอดคล้องกับลักษณะว่าทรงฉลาดและเยือกเย็น ในรายงานของจอห์น ครอบเฟด ทูตอังกฤษ ซึ่งรัฐบาลอังกฤษที่อินเดีย

ส่งมาเจรจาทางพระราชไมตรี เมื่อ พ.ศ. ๒๓๖๕ ได้แถลงถึงเรื่องที่เขาได้รับพระบรมราชานุญาตให้เข้าเฝ้าในพระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย และบรรยายถึงพระองค์ไว้ว่า

“เมื่อเห็นพระองค์ประทับอยู่บนราชบัลลังก์ในบุษบก ดูเหมือนทรงเป็นพระรูปปั้นมากกว่าบุคคลจริงๆ ทรงฉลองพระองค์ครุยประดับทอง และมีแขนกว้างๆ บนพระเศียรไม่มีอะไร มิได้ทรงพระมหามงกุฎหรือเครื่องตกแต่งอย่างใด ข้อความที่พระเจ้าอยู่หัวไทยทรงพระกรุณามีพระราชดำรัสแก่เรานั้น ทรงตรัสด้วยความสวัสดีคล้ายพระผู้เป็นเจ้า...” เป็นอันว่าเราไม่ได้อะไร

มากนักจากครอบเฟด และที่สำคัญก็คือเป็นเอกสารเล่มเดียวที่แถลงถึงพระวรกายแห่งพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย

เราจะศึกษาถึงบุคลิกลักษณะของคนได้อีกทางหนึ่งคือชื่อ ถ้าเป็นชื่อสมญานามที่ตั้งขึ้นจากลักษณะพิเศษของเขาก็ช่วยทำให้เรารู้อะไรเพิ่มขึ้นอีกมาก เช่น พระยาพิชัยดาบหัก นายจัญพันขาว แต่จะเอาทฤษฎีนี้มาปรับเพื่อศึกษาพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยก็ลำบากอีก เพราะพระปรมาภิไธยที่จารึกในพระสุพรรณบัฏก็เป็นชื่อตามแบบ ซึ่งในพระราชพงศาวดารฉบับเจ้าพระยาทิพากรวงศ์ ถึงกับไม่เอ่ยถึงเอาเลยโดยสรุปว่า “ทรง

สมเด็จพระพุทธเจ้าจารย์ (โต พรหมรังสี)
วัดระฆังโฆสิตารามวรมหาวิหาร

พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย

พระพุทธเลิศหล้าสุลาลัย

พระนามว่าสมเด็จพระเจ้าศรีอยุธยา อย่างพระนามในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวซึ่งเสด็จสวรรคตแล้วไม่ยกเยื้องอะไร”

ครั้นต่อมาในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สร้างพระพุทธปฏิมากรห้ามสมุทร สูงหกศอก สององค์ หุ้มด้วยทองคำเนื้อแปดหนักถึงองค์ละ ๖๓ ชั่ง ๑๔ ตำลึง ทรงเครื่องต้นอย่างบรมกษัตริย์ลงยาราชาวดี ประดับด้วยเนาวรัตน์มีราคาเป็นอันมาก แล้วอัญเชิญมาประดิษฐานไว้ในพระอุโบสถวัดพระศรีรัตนศาสดาราม และถวายพระนามองค์ข้างเหนือว่า “พระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก” องค์ข้างใต้ว่า “พระพุทธเลิศหล้าสุลาลัย” เพื่อแก้การขานนามแผ่นดินรัชกาลที่หนึ่งว่าแผ่นดินต้นรัชกาลที่สองว่าแผ่นดินกลาง เมื่อถึงรัชกาลของพระองค์ก็จะกลายเป็นแผ่นดินปลายไปโดยอัตโนมัติ ซึ่งไม่เป็นการมงคล

ต่อมาพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงได้ถวายพระนามรัชกาลที่สามว่า พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว และทรงแก้สร้อยพระนามพระบรมชนกนาถจาก “สุลาลัย” เป็น “นภาลัย” พร้อมกันนั้นก็ได้ทรงบัญญัติพระปรมาภิไธยของพระองค์เองไว้ด้วย ทั้งนี้ผู้เขียนยังไม่เคยพบเอกสารใดแถลงถึงเหตุผลว่า ทำไม พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว

จึงได้ทรงถวายพระนามพระบรมชนกนาถดั่งนั้น เป็นแต่ใคร่ตั้งข้อสังเกตว่าพระนามแท้ๆ คือ “พระเลิศหล้านภาลัย” ส่วน “พระพุทธ” ที่นำหน้านั้นคือพระพุทธรูปฉลองพระองค์

อย่างใดก็ตามเราก็อาจได้ประโยชน์จากพระนามเดิมที่ชื่อ “ฉิม” ได้บ้าง คำว่าฉิมนั้นจะแปลว่ากระไรก็ไม่กระจ่างนัก แต่เป็นชื่อที่นิยมตั้งให้แก่ลูกชายคนโต บางทีก็เรียกว่าฉิมใหญ่ เช่น ในรายยาวเวสสันดรชาดก กัณฑ์ชูชกก็มีตอนหนึ่งว่า “แต่หีบๆ ยืมๆ ของคุณตา เฒ่าไปใช้จนหมดสิ้น จนพ่อออกฉิมเขาโกรธ เขาแค้น คาคโทษไว้ว่าจะตี” แต่ในรายพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยนั้น ท่านผู้รู้บางท่านว่ามาจากคำว่า ฉิมพลี หรือ สิมพลี คือ ต้นจิว อันเป็นวิมานของครุฑพาหนะของพระนารายณ์ ดังนั้นพิจิตรเลขาหรือเครื่องหมายประจำรัชกาลที่สองที่อยู่ตามหน้าบัน อาคารที่ทรงสร้างเป็นรูปครุฑปัก และการที่พระองค์ทรงใช้รูปครุฑเป็นเครื่องหมายประจำพระองค์นั้น ก็หมายความว่า พระองค์ทรงเป็นพระนารายณ์อวตารมานั่นเอง

ถ้าเรื่องเป็นดั่งนี้จริงก็ไม่แปลกอะไรที่ทรงโปรดเรื่องราวเกียรติเป็นที่สุด และการที่พระราชทานนามเจ้าฟ้าราชโอรสว่า เจ้าฟ้ามงกุฎก็มีผู้กล่าวว่าเพื่อจะให้เหมือนในเรื่องรามเกียรติ์เหมือนกัน ด้วยเหตุนี้ถ้าใครจะอ่านเรื่องรามเกียรติ์ในแง่รัฐประศาสนศาสตร์ และอุดมคติใน

การปกครองต่างๆ เพื่อไปเทียบกับพระราชอัธยาศัย
ขององค์พระผู้เป็นพรหม โดยถือหลักว่าหนังสือ
เป็นกระจกเงาของผู้แต่ง ก็คงได้แง่
คิดดีๆ มาเล่าสู่กันฟังได้มาก

การวินิจฉัยผลงาน
ของผู้ใดในแง่รัฐประศาสน-
ศาสตร์ โดยคำนึงถึง
ประสบการณ์ของเขา
เป็นองค์ประกอบสำคัญ
ประการหนึ่งก็เป็นเรื่อง
น่าสนใจเหมือนกัน
พระบาทสมเด็จพระ
พุทธเลิศหล้านภาลัย
ทรงเป็นนักบริหารที่ดีเพราะ
ทรงได้รับการฝึกอบรมและมี
ประสบการณ์มาแล้วเป็นอย่างดี
พระองค์ประสูติเมื่อวันที่ ๒๔ กุมภาพันธ์

พ.ศ.๒๓๑๐ หลังจากเสียกรุงศรีอยุธยาได้ประมาณ ๑๐
เดือน ต่อมาพระราชบิดาได้เข้ามารับราชการในพระเจ้า
กรุงธนบุรี จึงทรงอพยพครอบครัวมาอยู่ที่วัดบางหว้า
ใหญ่ ซึ่งปัจจุบันเรียกว่าวัดระฆัง ครั้นมีพระชนมายุพอ
สมควรพระราชบิดาก็ทรงนำไปฝากศึกษาอักษรสมัยใน
สำนักพระพนรัตน์ (ทองอยู่) วัดบางหว้าใหญ่นั้นนับว่าเป็น
สำนักที่ดีในขณะนั้น

ประสบการณ์ที่สำคัญยิ่งก็คือ พอมีพระชนมายุได้
๘ พรรษา ก็ได้โดยเสด็จพระราชบิดาไปในงานสงคราม
ทุกครั้ง เริ่มตั้งแต่ศึกพม่าที่เชียงใหม่ แล้วกลับลงมาศึก
บ้านแก้วเขาขมเมืองราชบุรี ซึ่งเป็นศึกสำคัญที่พระเจ้า
กรุงธนจะผดุงขวัญชาวไทยให้หายวันเกรงพม่า เสรี
แล้วก็กลับไปรักษาเมืองเชียงใหม่อีก จนลงมารับศึก
อะแซหวุ่นกี้ที่เมืองพิษณุโลก

จากนั้นก็ได้ออกไปปราบปรามเมืองนางรอง
เมืองนครจำปาศักดิ์ และไปตีกรุงศรีสัตนาคนหุตได้
พระแก้วมรกต พกกลับมาถึงกรุงธนบุรีพรรษาได้ ๑๓ ก็มี
พิธีโสกันต์ได้พักเพียง ๑ ปี ปีรุ่งขึ้นก็โดยเสด็จไปราชการ
กรุงกัมพูชา แต่ทางกรุงธนบุรีเกิดจลาจล พระราชบิดาจึง
ต้องเสด็จกลับมาระงับจลาจลและปราบดาภิเษกเป็น
พระเจ้าแผ่นดิน ขณะนั้นพระองค์มีพระชนมายุได้ ๑๖
พรรษา ปรากฏในคำลูกขุนปรึกษาความดีความชอบ

ผู้ที่ได้นองพระเดชพระคุณพระบาทสมเด็จพระพุทธ-
ยอดฟ้าจุฬาโลกมาแต่หนหลัง มีพระบาท
สมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย
พระองค์เดียวเท่านั้น ที่ได้โดย
เสด็จติดพระองค์ในงานศึก
สงครามทุกครั้ง

ต่อมาในรัชกาลที่
หนึ่ง พระบาทสมเด็จพระ
พุทธยอดฟ้าจุฬา-
โลกเสด็จพระราชดำเนิน
โดยกระบวนทัพหลวง
ไปทำสงครามกับพม่า
เข้าศึกด้วยพระองค์เอง ๔
ครั้ง คือครั้งศึกลาดหญ้า
ศึกท่าดินแดง ศึกตีเมืองทวาย
และเตรียมตีกรุงอังวะ พระบาท
สมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยได้เสด็จ
ใกล้ชิดพระองค์เช่นเคยทั้ง ๔ ครั้ง

โดยเฉพาะศึกตีเมืองทวายซึ่งการเดินทางลำบาก
ทุรกันดารมากขนาดช้างศึกม้าศึกต้องเดินไต่สันเขาที่เลี้ยว
และถล่มตกเขาตายไปเสียไม่น้อย จนพระบาทสมเด็จพระ
พุทธยอดฟ้าจุฬาโลกตรัสสั่งแก่ทหารว่า ไม่รู้เลยว่า
จะพาลูกหลานมาลำบากถึงเพียงนี้ ครั้นนั้น พระบาท
สมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ทรงรับตำแหน่งยกบัตร
ทัพด้วย ดังนั้นจะเห็นได้ว่าพระองค์ทรงมีประสบการณ์
ในเรื่องการศึกสงครามมากเพียงใด

ตลอดรัชกาลสมเด็จพระบรมชนกนาถ พระบาท
สมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ทรงรับราชการใกล้ชิด
ติดพระองค์อยู่ในราชสำนักดูแลงานต่างพระเนตร
พระกรรณ ตามพระราชประสงค์อยู่เสมอ ครั้นกรม
พระราชวังบวรมหาสุรสิงหนาทเสด็จสวรรคต พระองค์
ซึ่งขณะนั้น เป็นสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้ากรมหลวง
อิศรสุนทร ก็ได้รับสถาปนาเป็นกรมพระราชวังบวรสถาน
มงคลที่พระมหาอุปราชผู้รับราชการและมีพระชนมายุได้
๔๐ พรรษา ทรงรับราชการสนองพระเดชพระคุณใน
ตำแหน่งพระมหาอุปราชได้ ๓ ปี ก็ได้รับราชสมบัติ
ซึ่งนับว่าเป็นพระชนมายุที่เหมาะสมที่สุดในการเป็น
พระเจ้าแผ่นดิน และได้ทรงรับการฝึกอบรมมีประสบการณ์
ในการบริหารราชการมาแล้วเป็นอย่างดี

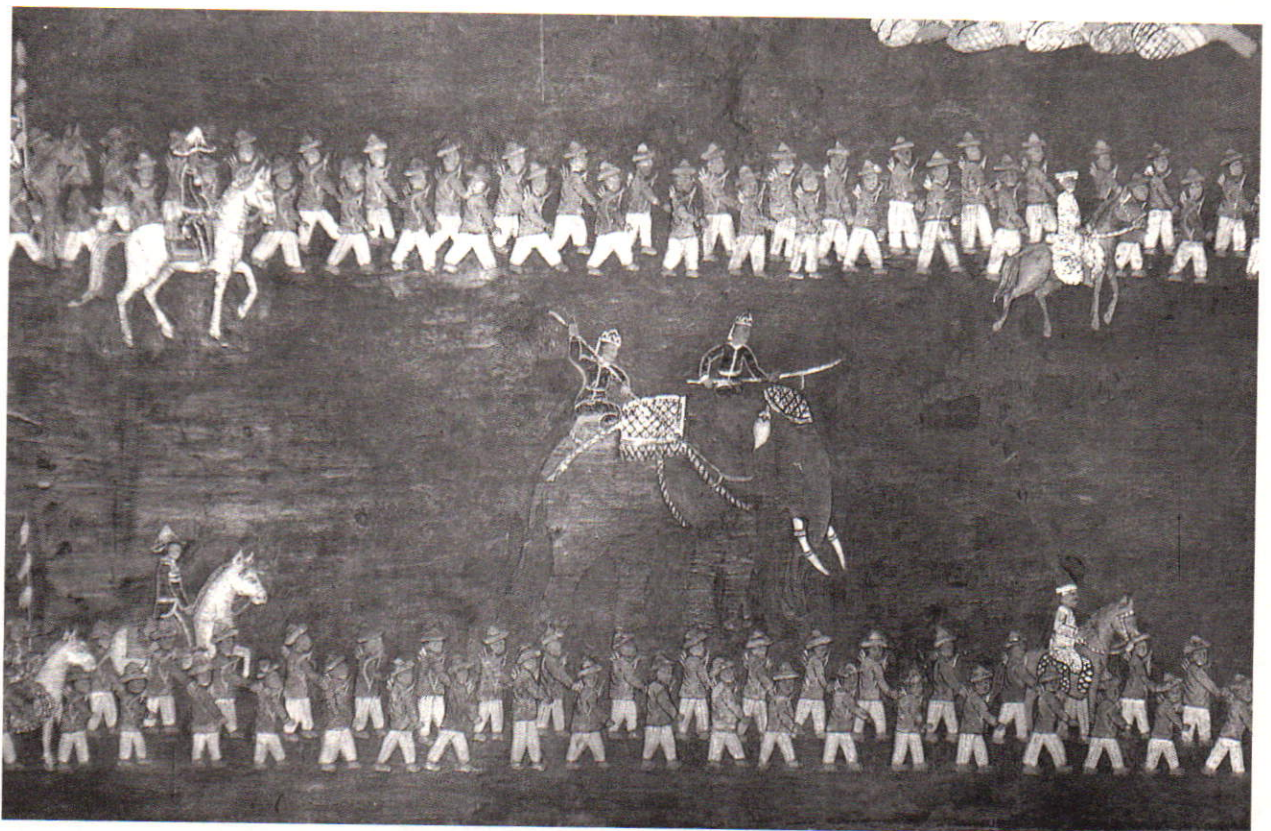

เนื่องจากพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกทรงเป็นทหาร และนักบริหารที่ยอดเยี่ยมที่สุดในประวัติศาสตร์ พระราชอาณาจักรของพระองค์ยิ่งใหญ่กว้างขวางที่สุด นับตั้งแต่เป็นชาติไทยขึ้นมา ผลงานของพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยจึงได้รับการสนใจไม่มากนัก แต่ความจริงพอเริ่มรัชกาลประเทศชาติก็ประสบวิกฤตการณ์อย่างใหญ่ถึง ๓ ประการ ซึ่งพระองค์ก็ทรงสามารถบริหารราชการแผ่นดินผ่านวิกฤตการณ์นั้นมาได้ วิกฤตการณ์นั้น ได้แก่ ประการแรก พม่าเตรียมกรีธาทัพใหญ่เข้ารุกรานประเทศไทย เพราะเห็นว่าพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกทรงพระชรามากแล้ว และความข้อนี้ก็เป็นความจริงคือ เกิดศึกกลางกรุงที่สองในปีแรกแห่งรัชกาลนั่นเอง

ประการที่สองเหตุการณ์ทางด้านเวียดนามองเชียงสือตั้งตัวเป็นพระเจ้าเวียดนามกำลังคิดจะขยายอำนาจเข้ามาทางเมืองเขมร ซึ่งอยู่ใต้อำนาจการปกครองของไทย แต่รั้งรออยู่ด้วยเกรงพระบารมีพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ซึ่งมีพระเดชพระคุณแก่ตนอย่างล้นพ้น

ประการที่สามเจ้านายและข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ที่เคยเป็นทหารเลืกร่วมเป็นร่วมตายกันมาในแผ่นดินรัชกาลที่หนึ่งก็เริ่มสวรรคต ล้นพระชนม์และถึงแก่อสัญกรรมไปตามๆ กันตามธรรมดาของสังขาร เจ้านายและขุนนางรุ่นหลังเริ่มแบ่งเป็นพรรคเป็นพวกแตกแยก ความสามัคคีกัน ดังจะเห็นได้จากกรณีพระองค์เจ้าลำดวน พระองค์เจ้าอินทปัต ราชโอรสในกรมพระราชวังบวร มหาสุรสิงหนาท เตรียมก่อการขบถขึ้นในปลายรัชกาลที่หนึ่ง

สาเหตุนี้นับว่าเป็นสาเหตุที่สำคัญที่สุด เพราะชาติกำลังต้องการความสามัคคีอย่างยิ่ง เนื่องจากประเทศเพิ่งกำลังจะตั้งตัวได้ และศึกภายนอกก็กำลังเข้ารุกราน ดังนั้นในฐานะที่พระองค์เป็นนักบริหารรับผิดชอบในเรื่องความเป็นความตายของประเทศ จึงได้ทรงตัดสินพระราชหฤทัยกำหนดนโยบายปราบเสี้ยนศัตรูภายใน เพื่อความเป็นปึกแผ่นของแผ่นดินเป็นนโยบายเฉพาะหน้าเร่งด่วนที่สุด คือการชำระความเรื่องเจ้าฟ้ากรมขุน กระษัตราธิราชเป็นขบถ หลังจากเสด็จผ่านพิภพได้เพียง ๓ วัน

พระองค์ไปกำกับราชการ หน่วยราชการต่างๆ เช่น เจ้าฟ้ากรมหลวงพิทักษ์มนตรีทรงกำกับราชการกรมมหาดไทย กรมหมื่นศักดิ์พลเทพกำกับราชการกรมกลาโหม กรมหมื่นเจษฎาบดินทร์ ซึ่งต่อมาเป็นพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวกำกับราชการกรมคลัง การกำกับราชการนั้นคือเป็นที่ปรึกษาของทั้งในหลวงและเสนาบดีกรมอื่นๆ เท่ากับเป็นการกระจายพระราชอำนาจออกไปสู่นุคคลอีกระดับ ทำให้ทรงมีเวลามากขึ้นและมีความคิดสติปัญญาของผู้อื่นมาช่วยกันทำราชการมากขึ้นด้วย

พระราชกรณียกิจที่สำคัญในทางรัฐประศาสตร์อีกประการหนึ่ง คือ การบริหารงานบุคคล อันได้แก่การจัดสรรบุคคลเข้าดำรงตำแหน่งให้เหมาะสมกับความรู้ความสามารถแล้วก็ยกย่องชุบเลี้ยงให้เขาสามารถทำงานในหน้าที่ได้อย่างเต็มที่

ในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ได้มีเจ้านาย และข้าราชการที่สำคัญๆ หลายพระองค์หลายท่าน เช่น กรมพระราชวังบวรมหาเสนานุรักษ์ พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว และเจ้าฟ้ากรมหลวงพิทักษ์มนตรี ดังได้กล่าวพระนามมาแล้ว ท่านผู้อื่น เช่น สุนทรภู่ซึ่ง “แต่ปางก่อนเคยเฝ้าทุกเช้าเย็น” หรือข้าราชการในส่วนภูมิภาค เช่น เจ้าพระยาบวร (น้อย) และเจ้าพระยาสงขลา (บุญฮุย) เป็นต้น

การปกครองในส่วนภูมิภาคของไทยแต่เดิมนั้น แบ่งออกเป็นหัวเมืองชั้นเอก ชั้นโท ชั้นตรี ชั้นจัตวา และเมืองพระยามหานครหรือประเทศราช แต่ละเมืองก็มีเมืองขึ้นของตน มีข้าราชการตำแหน่งต่างๆ เช่นเดียวกับราชธานีเว้นแต่เมืองจัตวาหรือเรียกว่าหัวเมืองชั้นในอยู่รอบๆ ราชธานี ไม่มีเมืองชั้น ไม่มีเจ้าเมืองแต่มีผู้รั้งและอยู่ในอำนาจปกครองโดยตรงของเสนาบดีในราชธานี หัวเมืองชั้นเอกนั้นเดิมมีเพียง ๒ เมือง คือ เมืองพิษณุโลก และเมืองนครศรีธรรมราช เป็นเมืองหน้าด่านทางเหนือและทางใต้ เคยมีเจ้าผู้ครองนคร เจ้าเมืองจึงมีบรรดาศักดิ์สูง อยู่ระหว่างอัครเสนาบดีกับเสนาบดี

ต่อมาในรัชกาลที่สาม ได้ตั้งเมืองนครราชสีมาเป็นหัวเมืองชั้นเอกเพิ่มขึ้นอีกเมืองเพื่อเป็นกำลังรับเหตุการณ์ทางตะวันออก เมืองนครศรีธรรมราชนั้นมีอำนาจปกครองตั้งแต่เมืองชุมพรลงไปถึงเมืองพัทลุง และเจ้าพระยาบวร (น้อย) นั้นเชื่อกันว่าเป็นโอรสพระเจ้ากรุงธนบุรี

ท่านผู้นี้มีความสามารถและมีความเด็ดขาดยิ่ง เวลาท่านนั่งเรือแล่นเข้าไม่ทันใจ ท่านโกรธว่าเรือช้าก็เลยให้ฝีพายยกเรือขึ้นมามากว่าบนบกแล้วใช้ข้อศอกกระแทกท้องเรือเป็นการลงโทษเรือเมื่อเอาเรือลงน้ำแล่นต่อไปแล้วก็แล่นได้อย่างรวดเร็วยิ่ง

เมื่อพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยโปรดให้เจ้าพระยาบวร (น้อย) บำรุงงานศิลปหัตถกรรมเครื่องถม เครื่องลงยา ก็ปรากฏว่า วิชาช่างถมได้เจริญแพร่หลายในเมืองนครศรีธรรมราชจนทุกวันนี้

ส่วนเมืองสงขลานั้นเดิมเป็นเมืองตรีขึ้นตรงต่อกรุงเทพฯ ครั้นเจ้าพระยาสงขลา (บุญฮุย) มีความชอบในการปราบปรามขบถหัวเมืองมลายู จึงโปรดให้ยกขึ้นเป็นเมืองโท ทั้งๆที่อยู่ติดกับเขตปกครองของเมืองนครศรีธรรมราช พร้อมกันนั้นก็แบ่งการกำกับหัวเมืองมลายูฝั่งทะเลหน้าใน คือ เมืองปัตตานี ซึ่งแบ่งออกเป็นเจ็ดหัวเมืองกับเมืองกลันตันให้อยู่ในความดูแลของเมืองสงขลา และหัวเมืองมลายูฝั่งทะเลด้านนอกคือเมืองไทรบุรี เมืองปะลิสให้อยู่ในความดูแลของเมืองนครศรีธรรมราชตามเดิม

เรื่องนี้แสดงให้เห็นชั้นเชิงทางรัฐประศาสตร์ในบายว่า แม้กรุงเทพฯ จะไว้วางใจเมืองนครศรีธรรมราชเพียงใด แต่เพื่อกันไว้ก่อนก็ยังยกเมืองสงขลาขึ้นไว้ดูแลอำนาจ ซึ่งปรากฏว่าได้ผลดีจนกระทั่งมีการปกครองส่วนภูมิภาคแบบมณฑลเทศาภิบาล เลิกหัวเมืองเอกหัวเมืองโท การแข่งขันระหว่างเมืองนครศรีธรรมราชกับเมืองสงขลาจึงเป็นอันยุติ

กรณีพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยทรงทะนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมของชาติเป็นงานใหญ่นั้น เมื่อคำนึงแล้วจะเห็นได้ว่าเป็นปัญหาในทางบริหารไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าในทางศิลปะ กล่าวคือสิ่งที่ทรงทะนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมนั้น นอกจากจะทรงบำเพ็ญไปด้วยน้ำพระหฤทัยรักแล้ว ยังทรงมุ่งผลทางการเมืองเป็นสำคัญ ทั้งนี้เพราะประเทศไทยได้ประสบหายนะในทางสมบัติวัฒนธรรมเมื่อครั้งเสียกรุงศรีอยุธยา ศิลปวัตถุและศิลปินได้ถูกย้ายและกวาดต้อนไปยังประเทศพม่าเป็นส่วนใหญ่

ดังนั้นภารกิจเฉพาะหน้าของพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก คือการฟื้นฟูวัฒนธรรมของชาติ แต่เนื่องจากในสมัยรัชกาลที่หนึ่งประเทศไทยยังต้อง

ผจญภัยภัยสงครามอย่างไม่เว้นว่าง การฟื้นฟูวัฒนธรรม จึงได้แต่ปูพื้นฐานที่มั่นคงที่จำเป็นเฉพาะหน้าเท่านั้น ซึ่งพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ได้สนองพระเดชพระคุณพระบรมชนกนาถ ด้วยการเสริมต่องานฟื้นฟูวัฒนธรรมดังกล่าวแล้ว นอกจากนั้นการฟื้นฟูวัฒนธรรมยังเป็นเป้าหมายที่สำคัญในการทำสงครามจิตวิทยา คือ ประเทศไทยต้องการให้ความระบือไปถึงนานาประเทศว่า บัดนี้ประเทศไทยตั้งตัวได้แล้ว พร้อมไปด้วยกำลังทางทหาร ทางเศรษฐกิจ ทางสังคม และทางวัฒนธรรม อันเป็นปัจจัยสำคัญทางยุทธศาสตร์ชาติ

ด้วยเหตุนี้เมื่อพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยมีพระราชดำริจะสร้างสวนขวาขึ้นในบริเวณพระบรมมหาราชวัง จึงได้ทรงแถลงพระราชประสงค์ไว้ชัดเจนว่าเพื่อ “อุสดีปัญญาข้าราชการที่เป็นช่างให้ทำการไว้ฝีมือ” และสวนแห่งนี้เมื่อมีงานนักขัตฤกษ์ทรงพระกรุณา โปรดเกล้าฯ ให้ประชาชนเข้าชมได้และมีผู้แทนต่างประเทศเดินทางมาถึงพระนครก็ให้เจ้าพนักงานพาเข้าชมก็นับว่าเป็นเกียรติยศของแผ่นดินได้อย่างหนึ่ง

ความมุ่งมาดปรารถนาของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่จะทรงก่อสร้างอาคารและบำรุงศิลปกรรมต่างๆ ให้ “เหมือนสมัยครั้งบ้านเมืองดี” นั้นคงเป็นปัญหาของนักบริหารที่ต้องการฟื้นฟูจิตใจของประชาชนด้วย เพราะภาวะสงครามย่อมทำให้สภาพของสังคมและแต่ละ

ครอบครัวต้องแปรเปลี่ยนไปจากความเป็นปกติสุข สภาพจิตใจของประชาชนโดยทั่วไปย่อมเหี้ยมเกรียมทรหดทนกว่าเดิม เพื่อความอยู่รอดของชีวิต

ดังนั้นเมื่อบ้านเมืองพอจะเข้าอยู่ในภาวะปกติแล้ว ภาระเริ่มแรกของรัฐบาลคือการฟื้นฟูจิตใจของประชาชน ดังเช่นหลังจากผ่านภาวะสงครามในรัชสมัยพระนเรศวรมหาราชมาแล้ว พระเจ้าทรงธรรมได้ทรงสร้างพลังแห่งการฟื้นฟูจิตใจประชาชนด้วยการบอroyพระพุทธรบาทสระบุรี อันมีผลให้ประชาชนเกิดความตื่นตัวในเรื่องศาสนา เป็นโอกาสให้พระสงฆ์ได้เข้ามีส่วนอบรมสั่งสอนประชาชนได้มากขึ้น

การฟื้นฟูจิตใจประชาชนของพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยนอกจากกระทำในด้านศิลปวัฒนธรรมดังกล่าวแล้ว พระองค์ก็ทรงมุ่งทางพระพุทธศาสนาเป็นประการสำคัญเหมือนกัน ดังจะเห็นได้จากพระราชานุกิจคือรายการปฏิบัติราชการประจำวันของพระองค์ ปรากฏว่าในรอบ ๒๔ ชั่วโมงนั้นต้องทรงอุทิศเวลาให้แก่พระศาสนามิใช่น้อยคือตอนเช้าเสด็จออกท้องพระโรงต้องทรงเล็งพระเสวก่อนแล้วจึงเสด็จออกขุนนาง พอดำก็ต้องทรงสดับพระธรรมเทศนาอีก ๑ กัณฑ์ จึงจะเบิกเจ้านายข้าราชการเข้าเฝ้า เพื่อประกาศราชการเป็นรอบสอง

นอกจากนั้นยังมีพระราชปจฉาถามปัญหาธรรมะให้พระสงฆ์ตอบ ก็โดยประสงค์ให้พระสงฆ์ต้องตรวจสอบ

พระบาลีค้นคว้ามาถวายวิไลยนาอยู่ตลอดเวลา การที่ทรง
ใกล้ชิดต่อพระศาสนาเช่นนี้มีผลให้ผู้โดยเสด็จใกล้ชิดกับ
พระศาสนาด้วยและทำให้ทาง
ศาสนาก็ต้องตื่นตัวคอยปรับ
ปรุงตัวอยู่เสมอ ในรัชกาลนี้
ได้มีการปรับปรุงหลักสูตร
การศึกษาภาษาบาลี และ
แก้ไขการสอบเปรียญตรี
เปรียญโท เปรียญเอก เป็น
ประโยค ๑ ถึงประโยค ๙ และ
มีเรื่องหนึ่งที่พงศาวดารจารึก

ไว้เพราะเป็นการริเริ่มที่แปลกว่า “สังคายนาสวดมนต์”
ซึ่งความจริงก็คือ แปลบทสวดมนต์จากภาษาบาลี
เป็นภาษาไทยเพื่อให้ประชาชนเข้าใจ และทรงพระกรุณา
โปรดเกล้าฯ ให้ฝ่ายในฝึกซ้อมสวดมนต์เป็นภาษาไทย
เป็นทำนองต่างๆ ถวายอีกด้วย

พระราชดำรินี้ดังกล่าวนับว่าเป็นความคิดริเริ่มที่
ก้าวหน้ามาก เพราะการนับถือศาสนานั้นย่อมประกอบ
ไปด้วยเหตุผลและศรัทธา ถ้าประชาชนนับถือศาสนา
ด้วยเหตุผลแต่ประการเดียวชีวิตก็ดูจะแห้งแล้งเห็นอะไร
เป็น อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา ไปหมด แต่ถ้าประชาชน
เต็มไปด้วยศรัทธาอย่างไม่มีลืมหูลืมตาก็กกลายเป็นความ
งมงายไป

ดังนั้นการที่มีพระราชดำริให้แปลบทสวดมนต์ที่
ขลังและศักดิ์สิทธิ์ เพราะเต็มไปด้วยพิธีรีตองและ
พระสงฆ์ท่านว่ากระไรก็ไม่รู้ จึงนับว่าเป็นความกล้าหาญ

อย่างยิ่ง เพราะทำให้เข้าใจว่าพระสงฆ์ท่านสวดถึงคำสั่ง
สอนต่างๆ ของพระพุทธเจ้าเท่านั้น ในบางศาสนการ

แปลคัมภีร์จากภาษาศาสนา
เป็นภาษาประชาชนเป็นเรื่อง
ต้องห้าม ต้องต่อสู้ดิ้นรนกัน
เป็นอย่างยิ่งจึงสามารถแปล
ได้ นำที่วงการศาสนา และผู้มี
ส่วนเกี่ยวข้องควรนำพระราช-
ดำริของพระบาทสมเด็จพระ
พุทธเลิศหล้านภาลัยเกี่ยวกับ
เรื่องนี้มาพิจารณาว่าสมควร

จะฟื้นฟูในยุคสมัยนี้หรือไม่

แม้ว่าพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยจะ
ได้เสด็จผ่านพิภพเพียง ๑๖ ปี แต่พระราชกรณียกิจ
ที่ได้ทรงบำเพ็ญไว้แก่ประเทศชาติก็สามารถที่จะนำมา
วิเคราะห์ วิจัย ในเชิงวิชาการได้มากมาย โดยเฉพาะ
ในด้านศิลปวัฒนธรรมและการดำเนินวิเทศব্যตต่อ
ประเทศเพื่อนบ้าน

และถ้าเรานิยมอ่านประวัติศาสตร์ในเชิงวิเคราะห์
เราก็จะได้มรดกที่บรรพบุรุษเราส่งสมไว้ให้นิโอดิต นำมา
ใช้ประโยชน์ในปัจจุบัน และช่วยกันเสริมสร้างต่อเพื่อ
อนาคตของชาติสืบไป พร้อมกันนั้นผู้เขียนก็หวังว่าเมื่อได้
ศึกษากันอย่างละเอียดถี่ถ้วนแล้ว ทุกท่านคงมีมติพ้องกัน
ที่จะถวายราชสดุดีว่าพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้า
นภาลัยทรงเป็นนักบริหารชั้นยอดอย่างแน่นอน

หีบหนังสือสวด

เสี้ยวหนึ่ง ของการต่อสู้เพื่อดำรงอยู่ของ พันธุ์ “ข้าวขาวดอกมะลิ 105”

ชาคริต จุลกะเสวี

ชมรมพัฒนาและพิทักษ์การเกษตรแห่งชาติ

เรื่อง ของข้าวซึ่งเป็นอาหารหลักที่สำคัญของประชาชน
ประชาชนหลายสิบประเทศ หรือเกือบจะครึ่งโลก
ก็ว่าได้ ซึ่งข้าวที่ผลิตจากไทยเราส่งออกไปขายให้ต่างประเทศ
ก็จัดอยู่ในอันดับชั้นนำแถวหน้าสุดของโลก ทางสหรัฐอเมริกา
ผู้เห็นการไกล หลังจากก่อตั้งองค์การอาหารและเกษตร
แห่งสหประชาชาติ (FAO) ขึ้นแล้ว ก็ได้รับส่งนักวิชาการ
ของเขา มาประจำองค์การ FAO ประจำประเทศไทยเราทันที

มีเรื่องชวนขำที่เล่าสู่กันฟังได้ไม่จืดเลย คือเมื่อคณะผู้เชี่ยวชาญเรื่องข้าวคณะแรกของสหรัฐอเมริกาเขาเดินทางมาประเทศไทย ในโอกาสที่เครื่องบินร่อนลงสนามบินดอนเมือง กรุงเทพฯ ซึ่งสมัยนั้นยังคงมีพื้นที่นาปลูกข้าวเขียวขจีเต็มพริ้วไปหมด ท่านผู้เชี่ยวชาญข้าวของสหรัฐอเมริกา ที่มาเห็นในครั้งแรกอดประหลาดใจไม่ได้ถึงกับถามผู้แทนของรัฐบาลไทยที่ไปต้อนรับวันนั้นว่า มันหน้าอะไรกันนะขึ้นอยู่มากมายน่าดูเหลือเกิน?

นั่นเป็นเพียงคำถามครั้งแรกๆ เมื่อเขาเพิ่งพบเห็นต้นข้าวจริงๆ ในเมืองไทยเรา แต่ต่อมาจากนั้นอีกไม่นานทีมงานศึกษาเรื่องข้าวโดยละเอียดของเขาก็ได้ทะยอยเข้าสู่เมืองไทยเราเป็นระลอก ในนามของทีมงานช่วยเหลือการเกษตรประเทศไทยในรูปแบบต่างๆ ปัจจุบันนี้ก็คงไม่มีอะไรที่จะเป็นปัญหากับอเมริกาเขาคือแล้วในเรื่องข้าวนี้ โดยที่ในปี พ.ศ. ๒๕๐๙ ก็ได้มีการจัดตั้ง “สถาบันวิจัยข้าวนานาชาติ สำนักงานประจำประเทศไทย” ขึ้นด้วย แล้วเริ่มเก็บข้อมูลกันได้เต็มที่เลย

ดังนั้น กรณีที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับการแย่งชิงสิทธิประโยชน์ จาก “พันธุ์ข้าวขาวดอกมะลิ ๑๐๕” ของไทยเราซึ่งเกิดขึ้นในขณะนี้ จึงเป็นเรื่องที่ทำให้คนไทยเราทั้งชาติเกิดความรู้สึกหงวเห่น และรวมตัวกันต่อต้านอำนาจที่เหนือกว่านั้นอย่างเต็มที่

ในวาระสารไทยฉบับที่แล้ว ผมได้เสนอประวัติบางส่วนอันควรจารึกไว้ในความทรงจำของคนไทยทั้งชาติไว้เรื่องหนึ่ง คือเรื่องความดีเด่นของ “ข้าวปิ่นแก้ว” ที่ชนะการประกวดได้เป็นที่ ๑ ของโลก ดังเป็นที่ทราบกันแล้วนั้น ทั้งนี้ก็โดยรับการแนะนำจากท่านอาจารย์ ดร.ภักดี ลุศนันท์ อดีตอธิบดีกรมการข้าว และอดีตอธิบดีกรมวิชาการเกษตร ซึ่งทั้งๆที่ท่านกำลังเจ็บป่วยหนักอยู่ แต่ท่านก็ยังให้ผมไปรับฟังถึงความห่วงใยเรื่องปัญหาข้าวไทย ซึ่งเป็นสินค้าออกที่สำคัญยิ่งของไทยเรา ท่านฝากเตือนว่าอย่าได้ไว้วางใจ เพราะยังมีอีกมากมายหลายปัญหา ที่เกษตรกรไทยเราจะต้องช่วยรัฐบาลดำเนินการต่อสู้ให้ถูกต้องและต่อเนื่องอย่างจริงจังด้วย

ก็เป็นความจริงตามที่อาจารย์ ดร.ภักดี ลุศนันท์ ท่านได้ฝากเตือนเกษตรกรทั้งหลายไว้ ปัญหาเกี่ยวกับการช่วงชิงสิทธิประโยชน์ และการเปลี่ยนแปลงก้าวหน้าทางด้านการวิจัยเรื่องข้าวนี้ ได้เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว หลังจากที่ได้มีสถาบันวิจัยข้าวนานาชาติ หรือที่เรียกย่อๆ ว่า “อิรี” นั้นเกิดขึ้นในเมืองไทยเราแล้ว ก็ได้มีการพัฒนาทั้งก้าวหน้าถ่วงหลัง ให้ติดตามแก้ไขกันต่อมาอยู่จนในปัจจุบันนี้

ซึ่งทาง ดร.บริบูรณ์ สมฤทธิ ผู้แทนสถาบันวิจัยข้าวนานาชาติประจำประเทศไทย ก็เป็นอีกผู้หนึ่งที่ได้ทำหน้าที่ในการช่วยนำการต่อสู้ เพื่อรักษาสิทธิประโยชน์พันธุ์ข้าวที่ดี คือข้าวขาวดอกมะลิ ๑๐๕ ของไทยเราไว้อย่างสุดฝีมือ ทั้งๆที่บางอย่างก็ไม้อาจจะดำเนินงานโดยเปิดเผยมากนักได้ ด้วยต้องรักษามรรยาททางการเมือง ซึ่งแต่ก่อนยังมีคณาจารย์วิชาการในระยะที่แล้วๆ มานั้นอยู่ด้วย

จากความรู้พื้นฐานที่ได้รับจากสถาบัน “อิรีไทย” และประกอบกับได้มี

กรณีของข้าวขาวดอกมะลิ ๑๐๕ เผยแพร่ผ่านสื่อมวลชน ช่วยให้ความรู้แก่ประชาชนพอสมควรแล้วด้วย ผมจึงได้ติดตามขอข้อมูลโดยละเอียดเพิ่มเติมไว้ พร้อมกับขอให้ ดร.ปริบูรณ์ช่วยทาง “ชมรมพัฒนาและพิทักษ์การเกษตรแห่งชาติ” ซึ่งเป็นประธานอยู่ ดำเนินการต่อสู้ทักท้วงและชี้แนะบางประการต่อทางราชการ ทั้งในทางตรงและทางอ้อมให้ถูกต้อง จึงสมควรบันทึกช่วยความทรงจำของผู้สนใจทั้งหลายรุ่นหลังไว้ด้วย

หากท่านติดตามพิจารณาด้วยใจเป็นธรรม ก็คงพอจะเข้าใจได้ว่า เรื่องข้าวนี้มันไม่ใช่ปัญหาง่ายๆ อย่างที่นักการเมืองบางท่านกล่าวเอาไว้อย่างไรก็ได้ ผู้รักชาติทั้งหลายควรจะช่วยกันอย่างไรได้บ้าง ก็ขอได้โปรดพิจารณาช่วยกันด้วยก็จะดี จากการบอกเล่าของ ดร.ภักดี ลุศนันท์ และ ดร.ปริบูรณ์ สมฤทธิ์ ก็ได้เปิดเผยเรื่องราวของ “อีรี” ที่น่ารู้ให้ฟังหลายประการ ทำให้ได้ทราบแน่ชัดว่า ข้าวขาวดอกมะลิ ๑๐๕ เป็นพันธุ์ข้าวของไทยเราเองแท้ๆ ซึ่งได้รับรองพันธุ์และขยายพันธุ์ส่งเสริมได้ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๐๒ ก่อนที่จะตั้งสถาบันวิจัยข้าวนานาชาติ สำนักงานประเทศไทย ในปี พ.ศ. ๒๕๐๙ แต่ตัวอย่างเมล็ดพันธุ์ข้าวขาวดอกมะลิ ๑๐๕ นี้ ได้ถูกส่งไปรวมพันธุ์ทางสำนักงานใหญ่ของอีรี ซึ่งอยู่ในประเทศฟิลิปปินส์ เมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๔ เรียบร้อยแล้ว

เชื้อพันธุ์ข้าวขาวดอกมะลิ ๑๐๕

พันธุ์ข้าวขาวดอกมะลิ ๑๐๕ เป็นพันธุ์ข้าวไทยในอดีตพบว่ามีการปลูกอยู่ที่อำเภอพนสนิมคม จังหวัดชลบุรี ต่อมาได้มีเกษตรกรนำไปปลูกที่อำเภอบางค้ำ จังหวัดฉะเชิงเทรา ซึ่งเป็นแหล่งที่พนักงานข้าว (คุณสุนทร สีหะเนิน) ของกรมเกษตร ได้รวบรวมตัวอย่างรวงข้าวเพื่อนำมาปลูกศึกษาและพัฒนาพันธุ์ ภายใต้โครงการบำรุงพันธุ์ข้าว ปี พ.ศ. ๒๔๙๓ และตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา

รวงข้าวขาวดอกมะลิ จำนวน ๑๙๙ รวง ก็ถูกนำมาปลูกคัดเลือกแบบรวงต่อแถวเพื่อให้ได้พันธุ์บริสุทธิ์ ที่สถานีทดลองข้าวโคกสำโรง จังหวัดลพบุรี เป็นแห่งแรก

และต่อมาสายพันธุ์ข้าวขาวดอกมะลิ ที่คัดเลือกจากการปลูกแต่ละรวง ถูกนำไปปลูกเพื่อคัดเลือกและศึกษาพันธุ์ต่อในสถานีทดลองข้าวทั้งในภาคกลาง ภาคเหนือ และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งปรากฏว่า สายพันธุ์ข้าวขาวดอกมะลิ มีการเจริญเติบโตดี และปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ในท้องถิ่นที่มีฝนหยุดเร็ว ดินนาที่มีความอุดมสมบูรณ์ค่อนข้างต่ำนั้นก็ยังได้ผลดี

ข้าวขาวดอกมะลิที่ปลูกให้ข้าวที่มี

คุณภาพเมล็ดดี รูปร่างของเมล็ด

ยาวรี ข้าวสารมีเมล็ดข้าวใส

ไม่มีท้องไข ข้าวสุกมีสีขาว

สวย นุ่ม และมีกลิ่นหอม

สายพันธุ์ข้าวขาว

ดอกมะลิ ๔-๒-๑๐๕ คือ

เลข ๔ หมายถึงเลขท้อง

ถิ่นที่รวบรวมรวงข้าว คือ

อำเภอบางค้ำ จังหวัด

ฉะเชิงเทรา เลข ๒ หมายถึง

ถึงเลขที่พันธุ์ที่รวบรวม และ

เลข ๑๐๕ คือเลขที่รวงที่ ๑๐๕

เมื่อนำมาปลูกเรียงกันแบบรวงต่อ

แถว เป็นพันธุ์ที่ได้รับการยอมรับว่าดีเด่น

กว่าสายพันธุ์อื่นๆ ในกลุ่มเดียวกัน ซึ่งต่อมาคณะกรรมการพิจารณาพันธุ์และขยายพันธุ์ข้าว จึงมีมติให้ขยายพันธุ์และแนะนำส่งเสริมให้เกษตรกรปลูก ตั้งแต่เดือนพฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๐๒ เป็นต้นมา โดยให้เรียกชื่อว่า พันธุ์ข้าวขาวดอกมะลิ ๑๐๕

ตัวอย่างเมล็ดพันธุ์ข้าวขาวดอกมะลิ ๑๐๕ ถูกส่งไปรวบรวมพันธุ์ไว้ที่สถาบันวิจัยข้าวนานาชาติ หรืออีรี เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๐๔ และได้รับการลงทะเบียนการรวบรวมโดยศูนย์อนุรักษ์เชื้อพันธุ์ข้าวนานาชาติ (International Rice Germplasm Center - IRGC) ของสถาบันฯ เลขที่ IRGC Acc.No.185 เป็นตัวอย่างเมล็ดพันธุ์ที่อธิบดีกรมการข้าว สมัยนั้น ส่งถึง Dr. Peter Jennings นักปรับปรุงพันธุ์ข้าว

ของอิรี

เชื้อพันธุ์ข้าวขาวดอกมะลิ ๑๐๕ ถูกนำมาปลูกและใช้ประโยชน์ในการปรับปรุงพันธุ์ มากกว่า ๑,๔๔๐ คู่ผสมในปีต่อๆ มา และในปัจจุบันเชื่อว่าคู่ผสมที่มีเชื้อพันธุ์ข้าวขาวดอกมะลิ ๑๐๕ จะมีมากกว่านี้ ในระยะเดียวกัน ศูนย์อนุรักษ์เชื้อพันธุ์ข้าวของ IRRI ได้ส่งเมล็ดพันธุ์ข้าวขาวดอกมะลิ ๑๐๕ ให้แก่นักวิจัยที่ขอมาจำนวน ๑๑๐ ราย จาก ๒๒ ประเทศด้วย

นอกจากนี้ พันธุ์ข้าวขาวดอกมะลิ ๑๐๕ ได้ถูกนำเข้าทดสอบในการทดลองต่างๆ จำนวน ๖ การทดลองในชุดทดสอบของโครงการทดสอบและประเมินเชื้อพันธุ์ข้าวนานาชาติ (International Rice Testing Program - IRTP หรือ International Network for Genetic Evaluation of Rice - INGER) ในปัจจุบันด้วย

ในระยะ ๑๐ ปีแรก ชุดทดสอบเหล่านี้ได้ถูกส่งไปปลูกในประเทศต่างๆ รวม ๔๔ ประเทศ การจัดพันธุ์ข้าวในชุดทดสอบเป็นความเห็นชอบตกลงของคณะกรรมการบริหารโครงการ (Steering Committee) ระหว่างประเทศ ซึ่งมีประเทศไทยเป็นสมาชิกอยู่ด้วย

ในบรรดาคู่ผสมที่มีเชื้อพันธุ์ข้าวขาวดอกมะลิ ๑๐๕ ที่ทำการผสมพันธุ์ที่อิรี ดูเหมือนว่ามีเพียงคู่ผสมเดียวที่ให้ลูกพันธุ์ผสมสายพันธุ์ที่มีชื่อดีเด่น คือ คู่ผสม IR841 ซึ่งเป็นคู่ผสมระหว่าง ข้าวดอกมะลิ ๑๐๕ กับ IR262-43-8-11 (IRGC Acc.No.10947) สายพันธุ์ข้าวต้นเตี้ยที่ให้ผลผลิตสูง ต้านทานโรคไหม้และโรคใบจุดสีน้ำตาล

สายพันธุ์ IR841-85-1-1-3 เป็นสายพันธุ์ที่ได้รับการเสนอเป็นพันธุ์ข้าวใน ๔ ประเทศ คือ

พันธุ์ข้าว Zhong Yin 85 ในประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน

พันธุ์ข้าว Bengawan Solo ในประเทศอินโดนีเซีย

พันธุ์ข้าว BR1 ในประเทศบรูไน

พันธุ์ข้าว Jasmine 85 ในสหรัฐอเมริกา ในปี พ.ศ. ๒๕๓๒ โดย USDA

สำหรับในประเทศไทย สถาบันวิจัยข้าวกก็ได้ใช้สายพันธุ์ IR841-85-1-1-3 ในการปรับปรุงพันธุ์ และได้พันธุ์ข้าวเจ้าหอมคลองหลวง ๑ ที่ได้รับการรับรองพันธุ์ในปี พ.ศ. ๒๕๔๐ ด้วยแล้ว

สายพันธุ์ IR841-63-5 ได้ปลูกเป็นข้าวขยายพันธุ์

ชื่อ IR841 ในประเทศอาร์เจนตินา

สายพันธุ์ IR841-67-1-2 ได้รับการพัฒนาเป็นพันธุ์ข้าวปลูกในประเทศบราซิล ชื่อพันธุ์ข้าว Empasc 104

สายพันธุ์ IR841-36-2 ได้รับการเสนอชื่อเป็นพันธุ์ข้าว IR841 และ Abbassi 72 ในประเทศปากีสถาน ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๑๖ มาแล้ว

จะเห็นได้ว่า เชื้อพันธุ์ข้าวขาวดอกมะลิ ๑๐๕ รวมทั้งพันธุ์หรือสายพันธุ์ข้าวที่มีเชื้อพันธุ์ข้าวขาวดอกมะลิ ๑๐๕ ถูกนำมาปลูกและใช้ประโยชน์เป็นเวลานานมาแล้ว จึงอาจจะเป็นการยากที่จะสืบค้นและติดตามได้ว่า มีประเทศใดบ้างที่นำเชื้อพันธุ์ไปใช้ประโยชน์ และอย่างไร พันธุ์หรือสายพันธุ์ข้าวที่มีเชื้อพันธุ์ข้าวขาวดอกมะลิ ๑๐๕ ถ้าติดตามได้ก็ยิ่งน่าจะมีอีกมากมายสมควรติดตามศึกษาไว้ด้วยก็จะดี

สถาบันวิจัยข้าวนานาชาติ (International Rice Research Institute - IRRI)

สถาบันวิจัยข้าวนานาชาติ หรือที่เรียกสั้นๆ ว่า อิรี (IRRI) เป็นสถาบันที่ดำเนินการค้นคว้าวิจัยและพัฒนาเกี่ยวกับเรื่องข้าว เป็นศูนย์ฝึกอบรมและถ่ายทอดเทคโนโลยีด้านข้าว โดยมีเป้าหมายเพื่อเพิ่มการผลิตอาหารโดยรวมจากระบบการปลูกพืชที่มีข้าวเป็นพืชหลัก ทำการวิจัยโดยยึดหลักการป้องกันสภาพแวดล้อม และการอนุรักษ์ทรัพยากรอย่างยั่งยืน งานค้นคว้าวิจัยของสถาบันวิจัยข้าวนานาชาติ ส่วนมากดำเนินการภายใต้ความร่วมมือกับหน่วยงานวิจัยและพัฒนาทางการเกษตรของภาครัฐ สถาบันเกษตรกร องค์กรพัฒนาภาคเอกชน (NGO) และหน่วยงานอื่นๆ ที่มีเป้าหมายร่วมกัน

สถาบันวิจัยข้าวนานาชาติ จัดตั้งเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๐๓ โดยมูลนิธิฟอร์ดและมูลนิธิร็อคกี้เฟลเลอร์ กับรัฐบาลสาธารณรัฐฟิลิปปินส์ กิจกรรมงานวิจัยด้านต่างๆ ได้เริ่มดำเนินการมาตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๐๕ อาคารศูนย์กลางการวิจัย ห้องปฏิบัติการต่างๆ และศูนย์ฝึกอบรมของสถาบันฯ ตั้งอยู่บนพื้นที่ประมาณ ๑,๕๗๕ ไร่ ในบริเวณฟาร์มทดลองของมหาวิทยาลัยฟิลิปปินส์ เมืองลอสบานโยส จังหวัดลากูนา (UPLB) ห่างจากนครมะนิลา ทางทิศใต้ประมาณ ๖๐ กิโลเมตร

สถาบันวิจัยข้าวนานาชาติ เป็นองค์กรอิสระ ไม่

แสงผลกำไร เป็นหนึ่งใน ๑๖ สถาบันและศูนย์วิจัย การเกษตรนานาชาติ ภายใต้การประสานงานและ สนับสนุนด้านการเงิน จากกลุ่มที่ปรึกษาการค้นคว้าวิจัย การเกษตรนานาชาติ (Consultative Group on International Agricultural Research - CGIAR) ที่ตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๑๔ นอกจากนี้ ยังมีองค์การอาหารและเกษตรแห่ง สหประชาชาติ (FAO) ธนาคารโลก (World Bank) โครงการ พัฒนาแห่งสหประชาชาติ (UNDP) โครงการสิ่งแวดล้อม แห่งสหประชาชาติ (UNEP) กลุ่มที่ปรึกษาการค้นคว้าวิจัย การเกษตรนานาชาติ (CGIAR) มีประเทศต่างๆ องค์กร นานาชาติ องค์กรในภูมิภาค มูลนิธิส่วนบุคคลทั่วโลก เป็นสมาชิกและอุดหนุนด้านการเงิน ประเทศไทยเป็น สมาชิกของกลุ่มที่ปรึกษาฯ ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๓๙

สถาบันวิจัยข้าวนานาชาติ ได้รับความช่วยเหลือ ด้านการเงินจากการบริจาคของประเทศสมาชิก องค์กร และมูลนิธิ ทั้งโดยทางตรงและโดยผ่านกลุ่มที่ปรึกษาฯ ในการกำหนดนโยบายนั้น สถาบันวิจัยข้าวนานาชาติมี คณะอภิมন্ত্রী ซึ่งประกอบด้วยสมาชิก ๑๕ คน เป็นผู้ กำหนดจัดการประชุมวางแผนงานประจำปีทุกปี นัก บริหารระดับสูง หรือบุคคลสำคัญจากประเทศไทย ได้รับ เลือกให้เป็นอภิมন্ত্রีของสถาบันวิจัยข้าวนานาชาติ มาตั้งแต่เริ่มก่อตั้งสถาบัน โดยมีพระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าจักรพันธ์เพ็ญศิริ จักรพันธ์ ทรงรับเกียรติได้ รับเลือกเป็นองค์อภิมন্ত্রีท่านแรกจากประเทศไทย คณะ อภิมন্ত্রีจะมีกำหนดวาระครั้งละ ๔ ปี

ในปัจจุบัน งานวิจัยและพัฒนาของสถาบันวิจัย ข้าวนานาชาติ ดำเนินการในลักษณะสหสาขาวิชา โดย เน้นการค้นคว้าวิจัยการปลูกข้าวใน ๔ ระบบนิเวศน์ ได้แก่ ข้าวนาสวนอาศัยน้ำฝน ข้าวนาสวน นาชลประทาน ข้าว ขึ้นน้ำ และข้าวไร่ นอกจากนี้ยังมีการวิจัยข้ามระบบนิเวศน์ ซึ่งมุ่งในการวิจัยที่สามารถนำผลงานมาประยุกต์ใช้ได้ ใน ทุกระบบนิเวศน์ หรือใช้ในโครงการต่างๆ ได้หลายๆ โครงการด้วย

ผลงานค้นคว้าในระยะต้นๆ หลังจากการก่อตั้ง คือ การปรับปรุงพันธุ์ข้าวต้นเตี้ยที่ให้ผลผลิตสูง ชื่อ ไอ อาร์ ๘ (IR8) หรือที่เรียกว่า “พันธุ์ข้าวมหัศจรรย์” ซึ่งจากผลผลิต ที่สูงและเกษตรกรชาวนาไปปลูกแพร่หลายอย่างรวดเร็ว ทำให้ผลผลิตข้าวของประเทศต่างๆ เพิ่มขึ้น ก่อให้เกิด

ยุคของการปฏิวัติเขียวในช่วงกลางทศวรรษ ๑๙๖๐ นอกจากนี้ยังมีผลงานด้านอื่นๆ อีกมากมาย รวมทั้งการ ให้ทุนการศึกษาต่อ การฝึกอบรมและการถ่ายทอด เทคโนโลยีเรื่องข้าว ให้แก่นักวิชาการของประเทศต่างๆ จำนวนมาก

ประเทศไทยเราก็ได้นำเชื้อพันธุ์ข้าวต้นเตี้ยจาก สถาบันวิจัยข้าวนานาชาติ มาใช้ในการปรับปรุงพันธุ์ข้าว ไทย พันธุ์ข้าวนาปรังได้รับการพัฒนาเป็นพันธุ์ข้าวต้นเตี้ย ที่ให้ผลผลิตสูง ตั้งแต่พันธุ์ข้าว กข. ๑ เป็นพันธุ์แรก จนถึงพันธุ์ข้าวปทุมธานี ๖๐ ที่แนะนำในขณะนี้ ตั้งแต่ ปี พ.ศ. ๒๕๑๒ จนถึงปัจจุบัน มีข้าวพันธุ์ที่ให้ผลผลิตสูง พัฒนาหรือปรับปรุงโดยใช้เชื้อพันธุ์ข้าวจากสถาบันวิจัย ข้าวนานาชาติ แนะนำในประเทศไทยไม่น้อยกว่า ๓๐ พันธุ์ ผลงานวิจัยด้านอื่นๆ ได้รวมเทคโนโลยีในการทำนาด้าน ต่างๆ ตั้งแต่การใช้ปุ๋ยในนาข้าว การกำจัดวัชพืช การจัดการ โรคแมลงศัตรูข้าว การพัฒนาและประดิษฐ์เครื่องจักรกล การเกษตร ตลอดจนการวิจัยและพัฒนาระบบการปลูกพืช และการทำฟาร์มที่มีข้าวเป็นพืชหลัก

ปัจจุบันสถาบันวิจัยข้าวนานาชาติ ยังคงให้ความ ร่วมมือกับประเทศผู้ปลูกข้าวทั่วโลก รวมทั้งประเทศไทย ในการวิจัยและถ่ายทอดเทคโนโลยีเรื่องข้าว เพื่อแก้ ปัญหาการผลิตข้าว เพื่อให้ผลผลิตข้าวมีเพียงพอสำหรับ การบริโภคของพลเมืองของโลกที่จะเพิ่มมากขึ้นในอนาคต

สถาบันวิจัยข้าวนานาชาติ สำนักงานประเทศไทย (IRRI-Thailand Office - ITO) จัดตั้งขึ้นตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๐๙ โดยกรมการข้าว กระทรวงเกษตร จัดให้มีสำนักงานอยู่ที่ กองบำรุงพันธุ์ บางเขน ต่อมาได้ย้ายมาอยู่ที่ตึกทำการ กองการข้าว กรมวิชาการเกษตร ในปี ๒๕๑๕ และ ในปี พ.ศ. ๒๕๔๒ ได้รับมอบอาคารที่ทำการปัจจุบัน แยกจาก ที่ทำการเดิม อยู่ในบริเวณสถาบันวิจัยข้าว กรมวิชาการ เกษตร สถาบันวิจัยข้าวนานาชาติ สำนักงานประเทศไทย (ITO) มีหน้าที่รับผิดชอบในการประสานงาน และอำนวยความสะดวกในการดำเนินงาน ของโครงการร่วมมือ ระหว่างนักวิชาการฝ่ายไทย กับนักวิทยาศาสตร์ของ สถาบันวิจัยข้าวนานาชาติ ตลอดจนอำนวยความสะดวก ในการเดินทาง การจัดการประชุม สัมมนา การฝึกอบรม และการดูงานของนักวิชาการทั้งสองฝ่าย ที่สถาบันวิจัย ข้าวนานาชาติ หรือ อีร์ จัดขึ้นในประเทศไทยหรือประเทศ

ใกล้เคียง บทบาทและหน้าที่นี้ได้ขยายไปถึงการติดต่อประสานงาน กับสื่อมวลชนและองค์กรต่างๆ ที่ให้การสนับสนุนภารกิจของสถาบันวิจัยข้าวนานาชาติด้วย

สถาบันวิจัยข้าวนานาชาติ (IRRI) และความสัมพันธ์กับประเทศไทย

สถาบันวิจัยข้าวนานาชาติ หรือ อีร์รี (IRRI) ซึ่งตั้งขึ้นตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๐๓ ที่ประเทศฟิลิปปินส์ ได้มีความสัมพันธ์กับประเทศไทยมาตั้งแต่เริ่มก่อตั้ง จากการที่พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าจักรพันธ์เพ็ญศิริ (ม.จ.จักรพันธ์เพ็ญศิริจักรพันธุ์) อธิบดีกรมการข้าว กระทรวงเกษตรในสมัยนั้น ทรงรับการทาบทามให้เป็นอธิบดีในคณะอธิบดีคณะแรกของสถาบันวิจัยข้าวนานาชาติ ในปี พ.ศ. ๒๕๐๓ และอยู่ในสมัยจนถึง พ.ศ. ๒๕๐๖

ความร่วมมือระหว่างไทยและอีร์รี ในระยะแรกเริ่มได้เน้นความร่วมมือในการแลกเปลี่ยนเชื้อพันธุ์ข้าว เพื่อใช้ประโยชน์ในการปรับปรุงพันธุ์ข้าว และการฝึกอบรมศึกษาต่อเพื่อการพัฒนาบุคลากรหรือนักวิชาการด้านข้าวของประเทศ และต่อมาได้ขยายขอบข่ายงานภายใต้โครงการความร่วมมือ ไปถึงงานวิจัยในด้านอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการผลิตข้าว โดยรวมงานวิจัยด้านการปรับปรุงเขตกรรมหรือวิธีการปลูกข้าว การจัดการศัตรูข้าว การจัดระบบการปลูกพืชที่มีข้าวเป็นพืชหลัก การวิจัยและประดิษฐ์เครื่องจักรกลการเกษตร และเครื่องมือทุนแรงต่างๆ

ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา ประเทศไทยและ

สถาบันวิจัยข้าวนานาชาติ โดยผู้บริหารระดับสูงของทั้งสองฝ่าย ได้มีการหารือปรึกษาและจัดทำบันทึกความจำ (MOU) หรือความตกลง (MOA) ในการที่จะดำเนินการค้นคว้าวิจัยร่วมกัน เพื่อพัฒนาการผลิตข้าวในประเทศหลายครั้ง รวมทั้งได้จัดให้มีการประชุมหรือจัดสัมมนาทางวิชาการ เพื่อให้ให้นักวิชาการจากทั้งสองฝ่ายได้ทบทวน ติดตามผลงาน และวางแผนงานที่จะดำเนินการต่อเนื่องเป็นระยะๆ ซึ่งปรากฏผลงานที่ได้จากการปฏิบัติงานร่วมกันภายใต้โครงการวิจัยต่างๆ มากมาย ดังที่

ปรากฏในรายงานของทั้งกรมวิชาการเกษตร และของสถาบันวิจัยข้าวนานาชาติ

นอกจากนี้ในโอกาสที่สำคัญๆ เช่น ในวาระที่สถาบันวิจัยข้าวนานาชาติครบรอบการจัดตั้ง ๒๕ ปี และครบรอบ ๓๐ ปี ทั้งสองฝ่ายก็ได้จัดให้มีการประชุมและสัมมนาทางวิชาการครั้งสำคัญ เพื่อทบทวนผลงานในรอบทศวรรษที่ผ่านมาอย่างต่อเนื่อง และครั้งสุดท้ายในโอกาสครบรอบ ๔๐ ปี ของการก่อตั้งสถาบันวิจัยข้าวนานาชาติ และความร่วมมือกับประเทศไทย ก็ได้จัดให้มีการจัดงานนิทรรศการแสดงกิจกรรมงานวิจัย ที่เป็นผลจากความร่วมมือของทั้งสองฝ่าย ที่ศูนย์วิจัยข้าวปทุมธานี และการสัมมนาทางวิชาการ ๔๐ ปี แห่งความร่วมมือและสัมพันธ์ภาพไทย-IRRI ในสหัฐวรรษใหม่ ณ อาคารสารนิเทศ ๕๐ ปี มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ บางเขน ระหว่างวันที่ ๑๖-๑๘ พฤศจิกายน ๒๕๔๓ ด้วย

ประเทศไทยเมื่อ ๔๐ ปีก่อน สามารถผลิตข้าวได้เพียงปีละประมาณ ๑๐ ล้านตันข้าวเปลือก จากพื้นที่ประมาณ ๓๔ ล้านไร่ และมีผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่เพียง ๒๖๕ กิโลกรัม การปลูกข้าวส่วนมากเป็นการปลูกข้าวนาปี พื้นที่ปลูกข้าวนาปรังมีน้อยมากหรือแทบไม่มีเลย เมื่อเปรียบเทียบกับสถานการณ์การผลิตในปัจจุบัน ซึ่งสามารถผลิตข้าวได้ถึงปีละประมาณ ๒๒-๒๓ ล้านตัน จากพื้นที่ปลูกในราว ๖๐ ล้านไร่ ผลผลิตเฉลี่ยเพิ่มขึ้นเป็น ๓๖๐ กิโลกรัมต่อไร่ พื้นที่ปลูกที่ขยายเพิ่มขึ้นนี้ จากการพัฒนาระบบชลประทาน ทำให้มีพื้นที่ที่สามารถทำนาได้ปีละ ๒ ครั้ง หรือบางพื้นที่ทำต่อเนื่องกันถึง ๕ ครั้ง ภายใน

๒ ปี เป็นผลให้ผลผลิตข้าวที่เกษตรกรได้รับเพิ่มมากขึ้น

สถาบันวิจัยข้าวนานาชาติ หรืออิรี ได้มีบทบาทสำคัญยิ่งในการพัฒนาการผลิตข้าวนาปรัง ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๐๙ จากผลการปรับปรุงพัฒนาพันธุ์ ข้าวมหัศจรรย์ หรือ ไออาร์ ๘ ซึ่งเป็นข้าวต้นเตี้ย แตกกอดี มีความสามารถในการให้ผลผลิตสูงถึงประมาณไร่ละ ๑ ตัน ต่อมาประเทศไทยได้ใช้ข้าวพันธุ์นี้ เป็นเชื้อพันธุ์ในการปรับปรุงพันธุ์ข้าวนาปรังของไทย ได้พันธุ์ข้าวนาปรังต้นเตี้ยพันธุ์แรก คือ พันธุ์ข้าว กข.๑ ที่นอกจากจะให้ผลผลิตสูงแล้วยังได้แก้ปัญหการระบาดของเพลี้ยจักจั่นสีเขียว และโรคใบสีเหลืองส้ม ในนาภาคกลางอย่างได้ผล

การปรับปรุงพันธุ์ข้าวนาปรังได้ใช้รูปแบบของพันธุ์ข้าว กข.๑ โดยการรวมลักษณะพันธุ์ข้าวต้นเตี้ย ไม่ไวต่อช่วงแสง สามารถให้ผลผลิตสูง ต้านทานต่อโรคแมลงที่สำคัญๆ เข้ากับลักษณะคุณภาพเมล็ดของข้าวไทย และได้ใช้รูปแบบนี้เป็นแนวทางในการปรับปรุงพันธุ์ข้าวนาปรังของเรามาจนทุกวันนี้ ตลอดเวลารวม ๔๐ ปี ทำให้เรามีพันธุ์ข้าวที่ดีเพิ่มขึ้นจำนวนมาก เป็นผลให้การผลิตข้าวนาปรังมีผลผลิตข้าวเพิ่มสูง ผลผลิตมีคุณภาพ สนับสนุนการผลิตข้าวนาปี และทำให้ประเทศไทยมีปริมาณข้าวเหลือมากพอที่จะสีเป็นข้าวสาร และทำเป็นผลิตภัณฑ์ข้าวส่งออกไปจำหน่ายต่างประเทศ เป็นผู้นำในการส่งออกมาตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๒๕ ทำเงินตราให้แก่ประเทศเป็นมูลค่ามหาศาล สามารถเกื้อกูลเศรษฐกิจไทยได้อย่างต่อเนื่อง

ดร.บริบูรณ์ สมฤทธิ์ กล่าวว่า ประเทศไทยกับสถาบันวิจัยข้าวนานาชาติ มิได้ร่วมมือกันเฉพาะด้านการวิจัยปรับปรุงพันธุ์ข้าวเท่านั้น แต่ยังได้ร่วมมือกันในการค้นคว้าวิจัยด้านอื่นๆ เพื่อปรับปรุงและแก้ไขปัญหาการผลิตข้าวของประเทศ งานค้นคว้าวิจัยเหล่านี้ ได้รวมงานวิจัยด้านการปรับปรุงเขตกรรม การอารักขาพืช การวิจัยระบบการปลูกพืชที่มีข้าวเป็นพืชหลัก การประดิษฐ์คิดค้นและพัฒนาเครื่องจักรกลการเกษตรด้วย

ซึ่งผลงานวิจัยในด้านต่างๆ ดังกล่าว ทำให้เกษตรกรหรือชาวนาได้นำมาประยุกต์เป็นวิธีการทำนาแผนใหม่ใช้กันอย่างกว้างขวาง นอกจากนี้ ความร่วมมือที่สำคัญที่สุดอีกด้านหนึ่ง คือ การฝึกอบรมและถ่ายทอด

เทคโนโลยี ซึ่งปรากฏว่าโดยการสนับสนุนจากสถาบันวิจัยข้าวนานาชาติ ช่วยให้นักวิชาการ ข้าราชการ ของกรมวิชาการเกษตร และของกรมอื่นที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนอาจารย์ของมหาวิทยาลัย ได้รับการศึกษาต่อและฝึกอบรมในสาขาวิชาต่างๆ ซึ่งนับจนถึงปัจจุบันมีมากกว่า ๘๐๐ ราย นับว่ามีบุคลากรด้านข้าว ได้รับการพัฒนาด้านวิชาการภายใต้โครงการนี้ เป็นจำนวนมาก

ความร่วมมือด้านแลกเปลี่ยนเชื้อพันธุ์ข้าว

ทางด้านการแลกเปลี่ยนเชื้อพันธุ์ข้าวระหว่างประเทศไทยกับอิรี ได้เริ่มตั้งแต่อิรีเริ่มก่อตั้ง โดยประเทศไทยในฐานะผู้เข้าร่วมก่อตั้งอิรีได้ส่งพันธุ์ข้าวไปฝากไว้ที่อิรีเพื่อการใช้ประโยชน์ในการปรับปรุงพันธุ์ข้าวร่วมกัน ต่อมาประเทศไทยได้นำเชื้อพันธุ์ข้าวที่ทางอิรีรวบรวมไว้ เช่น พันธุ์ข้าว Sigadis จากประเทศอินโดนีเซีย และพันธุ์ข้าวที่อิรีพัฒนาขึ้น เช่น พันธุ์ข้าว ไอ อาร์ ๘ มาใช้ประโยชน์ปรับปรุงพันธุ์ สามารถพัฒนาพันธุ์ข้าวที่ให้ผลผลิตสูง และสามารถปลูกได้ปีละมากกว่า ๑ ครั้ง เช่น พันธุ์ข้าว กข.๑ และ กข.๓

การแลกเปลี่ยนเชื้อพันธุ์ข้าวได้ดำเนินการอย่างต่อเนื่อง ปัจจุบันประเทศไทยได้จัดส่งตัวอย่างเชื้อพันธุ์ข้าวทั้งข้าวปลูกและข้าวป่า ไปอนุรักษ์ไว้ที่อิรี จำนวน ๕,๖๘๕ ตัวอย่างเชื้อพันธุ์ (มี ๒๗๐ จากหน่วยงานอื่น) สำหรับในช่วงระยะเวลา ๑๕ ปีที่ผ่านมา (๒๕๒๘-๒๕๔๓) ได้มีการนำพันธุ์ข้าวจากอิรี เพื่อการวิจัยและใช้ประโยชน์ในประเทศไทย จำนวน ๓,๓๘๘ ตัวอย่างเชื้อพันธุ์ (มี ๕๘๑ จากประเทศไทย)

ขณะเดียวกันระหว่าง พ.ศ. ๒๕๓๗-๒๕๔๓ ได้มีการจัดส่งเมล็ดเชื้อพันธุ์ข้าวเข้าทดสอบในโครงการ INGER (International Network for Genetic Evaluation of Rice) หรือ IRTP (International Rice Testing Program) โดยประเทศไทยได้รับเชื้อพันธุ์ทดสอบจำนวน ๒๔๒ ชุด รวม ๒๑,๐๐๐ ตัวอย่าง นอกจากนี้ IRRI ยังได้ส่งเมล็ดพันธุ์โครงการปรับปรุงพันธุ์เพื่อการคัดเลือกจำนวน ๑๑๐,๖๑๗ สายพันธุ์ ผลสำเร็จจากการแลกเปลี่ยนเชื้อพันธุ์ในการพัฒนาพันธุ์ข้าว มีสรุปได้ดังต่อไปนี้ คือ

เชื้อพันธุ์ข้าวจาก IRRI ที่ใช้ประโยชน์ในการพัฒนาพันธุ์ข้าวไทย

พันธุ์ข้าว	ข้าวพันธุ์ดี	ปีแนะนำ	ความต้านทาน
IR๘	กข. ๑, กข. ๓	๒๕๑๒	โรคใบสีส้ม
IR๘, W๑๒๕๒	กข. ๔	๒๕๑๖	บัว
Sigadis	กข. ๕	๒๕๑๖	โรคไหม้
C๔-๖๓, Sigadis	กข. ๗	๒๕๑๘	โรคใบสีส้ม โรคไหม้
W๑๒๕๖	กข. ๙	๒๕๑๘	ต้านทานบัว โรคใบหงิก
IR๒๖	กข. ๒๑, กข. ๒๕	๒๕๒๒	โรคขอบใบแห้ง โรคใบหงิก
IR๓๒	กข. ๒๓	๒๕๒๒	โรคขอบใบแห้ง โรคใบหงิก
IR๔๘, C๔-๖๓	สุพรรณบุรี ๖๐	๒๕๓๐	โรคไหม้
IR๒๖	พิษณุโลก ๖๐-๑	๒๕๓๐	ต้านทานโรคขอบใบแห้ง
IR๓๔	พิษณุโลก ๖๐-๒	๒๕๓๐	โรคไหม้ โรคใบหงิก
IR๖๐	สุพรรณบุรี ๒	๒๕๓๗	โรคขอบใบแห้ง โรคใบหงิก
IR๕๘	เจ้าจอมพิษณุโลก ๑	๒๕๔๑	ต้านทานโรคไหม้ โรคขอบใบแห้ง
IR๕๖	พิษณุโลก ๒	๒๕๔๓	ต้านทานโรคไหม้ ต้านทานเพลี้ยกระโดดสีน้ำตาล
IR๕๐	ปทุมธานี ๑	๒๕๔๓	ต้านทานโรคไหม้ โรคขอบใบแห้ง เพลี้ย กระโดดสีน้ำตาล เพลี้ยกระโดดหลังขาว

สายพันธุ์ข้าวจาก IRRI ที่ใช้ประโยชน์ในการพัฒนาพันธุ์ข้าว

สายพันธุ์	ข้าวพันธุ์ดี	ปีแนะนำ	ความต้านทาน
IR661-1-140	กข. ๑๑	๒๕๒๐	โรคใบจุดสีน้ำตาล
IR262-24-3-1	กข. ๘	๒๕๒๑	โรคใบจุดสีน้ำตาล และทนแล้ง
IR2061	กข. ๒๕	๒๕๒๒	หนอนกอ ขอบใบแห้ง
IR262-43-8-11	เหนียวอุบล ๑	๒๕๒๖	โรคใบสีส้ม
IR4422-98-3-6-1	สุพรรณบุรี ๙๐	๒๕๓๓	เพลี้ยกระโดดสีน้ำตาล โรคไหม้ โรคใบหงิก
IR13146-158-1	ชัยนาท ๑	๒๕๓๖	โรคไหม้ โรคใบหงิก
IR15314-43-2-3-2			เพลี้ยกระโดดสีน้ำตาล
IR2061-214-2-14-8	เหนียวแพร่ ๑	๒๕๓๗	โรคไหม้ โรคขอบใบแห้ง โรคใบหงิก
IR25393-57-2-3	สุพรรณบุรี ๑	๒๕๓๗	โรคไหม้ โรคใบหงิก
IR27316-96-3-2-2			เพลี้ยกระโดดสีน้ำตาล
IR841-85-1-1-2	เจ้าจอมคลองหลวง ๑	๒๕๔๐	โรคไหม้ โรคขอบใบแห้ง
IR21848-65-3-2	เหนียวอุบล ๒	๒๕๔๑	โรคไหม้ และทนดินเค็ม
IR42221-14-1-3-1	สุรินทร์ ๑	๒๕๔๒	ต้านทานโรคไหม้ และโรคขอบใบแห้ง
IR42207-94-2-4-3			
IR46329-SRN-18-2-2-2			

เครือข่ายระหว่างประเทศเพื่อการประเมินพันธุ์กรรมข้าว

ทรัพยากรพันธุกรรมข้าว มีความสำคัญต่อการวิจัยและพัฒนาพันธุ์ข้าว แต่ละประเทศมีทรัพยากรพันธุกรรมข้าวของตนเอง อาจเกิดขึ้นตามธรรมชาติ และ/หรือได้จากการวิจัยและพัฒนา ทรัพยากรพันธุกรรมข้าวมีความหลากหลายในแต่ละประเทศ และแตกต่างกันระหว่างประเทศ การร่วมมือศึกษาวิจัยทรัพยากรพันธุกรรมข้าว เพื่อให้ได้ข้อมูลเฉพาะของพันธุ์/สายพันธุ์ข้าวในสภาพแวดล้อมต่างๆ ทำให้สามารถใช้ประโยชน์จากทรัพยากรพันธุกรรมข้าว ได้อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ

สถาบันวิจัยข้าวนานาชาติหรืออิรี ร่วมกับประเทศสมาชิกได้จัดให้มีเครือข่ายระหว่างประเทศ เพื่อการประเมินพันธุ์กรรมข้าว (*International Network for Genetic Evaluation of Rice : INGER*) ขึ้น เพื่อศึกษาคุณสมบัติ ประเมินลักษณะ ทดสอบความสามารถ แลกเปลี่ยนและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรพันธุกรรมข้าวร่วมกัน โดยพิจารณากำหนดชุดทดสอบพันธุกรรมข้าวที่เหมาะสมกับนิเวศการผลิตข้าว สภาพปัญหา และสอดคล้องกับความต้องการใช้ประโยชน์จากพันธุกรรมข้าวของประเทศสมาชิก ตามขั้นตอนการปรับปรุงพันธุ์ข้าว

เช่น ชุดศึกษาพันธุ์ข้าวระหว่างประเทศ (*International Rice Observation Nurseries*) ชุดทดสอบผลผลิตข้าวระหว่างประเทศ (*International Rice Yield Nurseries*) ชุดทดสอบข้าวทนทานต่อสภาพแวดล้อมที่ไม่เหมาะสมระหว่างประเทศ (*International Rice Environmental stresses Tolerance Nurseries*) และชุดทดสอบปฏิกิริยาต่อโรคและแมลงศัตรูข้าวระหว่างประเทศ (*International Rice Diseases and Insect Pests Nurseries*) เป็นต้น ประเทศไทยได้เข้าร่วมเครือข่ายระหว่างประเทศ เพื่อการประเมินพันธุ์กรรมข้าว และรับชุดทดสอบมาดำเนินการตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๑๔ ถึง ๒๕๔๓ รวมประมาณ ๑,๗๗๔ ชุดทดสอบ รวมทั้งได้เสนอชื่อพันธุ์/สายพันธุ์ข้าวจากประเทศไทยเข้าร่วมศึกษา

ทดสอบภายใต้โครงการด้วย ซึ่งมีส่วนช่วยให้งานวิจัยและพัฒนาพันธุ์ข้าวของประเทศไทยประสบผลสำเร็จอย่างสูง

จาก กข. ๑ ถึง ปทุมธานี ๑ เป็นพันธุ์ข้าวไทยปรับปรุงพันธุ์โดยใช้เชื้อพันธุ์ข้าวจาก IRRI

สถาบันวิจัยข้าวนานาชาติ หรืออิรี ประสบความสำเร็จในการปรับปรุงพันธุ์ข้าว ไอ อาร์ ๘ หรือพันธุ์ข้าวมหัศจรรย์ ในปี พ.ศ. ๒๕๐๙ และได้ขยายเมล็ดพันธุ์แจกจ่ายให้แก่ประเทศต่างๆ ที่ปลูกข้าวในทวีปเอเชีย ประเทศไทยถึงแม้ไม่ได้ขยายพันธุ์ข้าว IR๘ และไม่ส่งเสริมให้เกษตรกรปลูกเช่นประเทศอื่น แต่ก็ได้นำพันธุ์ข้าว IR๘ มาผสมพันธุ์กับพันธุ์ข้าวเหลืองทอง (นาปรัง) และทำการคัดเลือกได้สายพันธุ์ดีเด่น ที่ต่อมาได้รับการรับรองพันธุ์ และแนะนำให้เกษตรกรปลูกในชื่อพันธุ์ข้าว กข. ๑ และ กข. ๓ ในปี พ.ศ. ๒๕๑๒ นับเป็นครั้งแรกที่แนะนำพันธุ์ข้าวต้นเดียว ให้ผลผลิตสูง ไม่ไวต่อช่วงแสง และต้านทานต่อการทำลายของเพลี้ยจักจั่นสีเขียว ซึ่งพันธุ์ข้าวทั้งสองได้ช่วยแก้ปัญหาการระบาดของเพลี้ยจักจั่นสีเขียว และโรคใบสีเหลืองส้มของข้าวนาปรังในภาคกลาง มีผลทำให้ผลผลิตข้าวนาปรังเพิ่มมากขึ้น

ดร.บริบูรณ์ สมฤทธิ์ ชี้ให้เห็นว่า การปรับปรุงพันธุ์ข้าว กข. ๑ และ กข. ๓ กล่าวได้ว่าเป็นการเริ่มต้นยุคการปรับปรุงและพัฒนาพันธุ์ข้าวนาปรัง ที่มีรูปแบบต้นเดียว ให้ผลผลิตสูง ต้านทานโรคและแมลง โดยการใช้เชื้อพันธุ์ข้าว (ต้นเดียว) จากอิรี ผสมพันธุ์กับข้าวไทย แล้วทำการคัดเลือกข้าวสายพันธุ์ผสม ที่มีลักษณะรูปร่างและคุณภาพเมล็ดเหมือนข้าวไทย กับมีความต้านทานต่อโรคและแมลงเหมือนพันธุ์ข้าวจากอิรี

ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๑๒ เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน ได้มีพันธุ์ข้าวไทยจากการปรับปรุงและพัฒนาพันธุ์ ภายใต้โครงการร่วมมือ แลกเปลี่ยน ประเมินคุณค่า และการใช้ประโยชน์ทรัพยากรพันธุกรรมข้าวระหว่างประเทศไทยกับอิรี รวมทั้งสิ้น ๓๒ พันธุ์ ดังนี้ คือ

ชื่อพันธุ์ข้าว	สายพันธุ์เดิม	พันธุ์แม่/พันธุ์พ่อ
ปี พ.ศ. ๒๕๑๒		
กข. ๑(RD1)	BKN6617-56-1-2	Leuang Tawng/IR8
กข. ๒(RD2)	IR253-4-1-2-1	GP15*2/TN1
กข. ๓(RD3)	BKN6617-2-1-2	Leuang Tawng/IR8
ปี พ.ศ. ๒๕๑๖		
กข. ๔(RD4)	BKN6805-22-13	Leuang Tawng/IR8//W1252/RD2
กข. ๕(RD5)	BKN6517-9-2-2	Puang Nahk/Sigadis
ปี พ.ศ. ๒๕๑๘		
กข. ๗(RD7)	SPR6726-134-2	C4-63/Gow Ruang 88//Sigadis
กข. ๙(RD9)	BKN6809-74-40	Leuang Yai 34/TN1//W1256///RD2
ปี พ.ศ. ๒๕๒๐		
กข. ๑๑(RD11)	WP153	IR661-1-140-3/KDML105
ปี พ.ศ. ๒๕๒๑		
กข. ๘(RD8)	KKN6721-5-7-4	NSPT*2/IR262-24-3-1
ปี พ.ศ. ๒๕๒๒		
กข. ๑๗(RD17)	BKN6986-66-2	IR262-24-3-1/Pin Gaew 56
กข. ๑๙(RD19)	BKN6986-147-2	IR262-24-3-1/Pin Gaew 56
กข. ๒๑(RD21)	SPR7419-86-2-5	NMS-4/KDML105//IR26
กข. ๒๓(RD23)	SPRLR76002-168-1-1	RD7/IR32//RD1
กข. ๒๕(RD25)	BKNLR75091-CNT-B ₃ -RST-40-2-2	KDML105/IR2061//KDML105/IR26
ปี พ.ศ. ๒๕๒๖		
เหนียวอุบล ๑ (NUBN1)	BKN6721-11-3-3(3)	NSPT*2/IR262-43-8-11
ปี พ.ศ. ๒๕๓๐		
สุพรรณบุรี ๖๐ (SPR60)	SPRLR81074-6-1-1-1	C4-63/LT//IR48
พิษณุโลก ๖๐-๑ (PSL60-1)	SPR7419-179-4-1	KDML105/NMS-4//IR26
พิษณุโลก ๖๐-๒ (PSL60-2)	SPRLR77034-PSL-17-1	RD1/BR51-91-6//RD7/IR34
พัทลุง ๖๐ (PTL60)	KGTLR77005-3NSR-1-1	RD13/RD7
ปี พ.ศ. ๒๕๓๓		
สุพรรณบุรี ๙๐ (SPR90)	SPRLR82216-26-1-3	RD21/IR4422-98-3-6-1//RD11/RD23
ปี พ.ศ. ๒๕๓๖		
ชัยนาท ๑ (CNT1)	CNTBR82075-43-2-1	IR13146-158-1/IR15314-43-2-3-2//BKN6995-16-1-2

ชื่อพันธุ์ข้าว	สายพันธุ์เดิม	พันธุ์แม่/พันธุ์พ่อ
ปี พ.ศ. ๒๕๓๗		
แพร่ ๑ (PRE1)	KKNLR75052-PRE-40-1-1-1	IR2061-214-2-14-8/RD4
สุพรรณบุรี ๑ (SPR1)	SPR85163-5-1-1-2	IR25393-57-2-3/RD23//IR27316-96-3-2-2/// SPRLR77205-3-2-1-1/SPRLR79134-51-2-2 RD23/IR60
สุพรรณบุรี ๒ (SPR2)	SPR83260-143-1-3	RD23/IR60
ปี พ.ศ. ๒๕๔๐		
คลองหลวง ๑ (KLG1)	KLG83055-1-1-2-1-4	NMS-4/IR841-85-1-1-2
หอมสุพรรณบุรี (SPR-A)	SPR89111-17-2-2-2	SPR84177-8-2-2-2-1/SPR85091-3-1-1-4//KDML105
ปี พ.ศ. ๒๕๔๑		
เหนียวอุบล ๒ (NUBN2)	IR43070-UBN-501-2-1-1-1	SPT7149-429-3/IR21848-65-3-2
พิษณุโลก ๑ (PSL1)	SPRLR83228-PSL-32-1	KDML105/LA29, 72NFU-14-3-1-1//IR58
ปี พ.ศ. ๒๕๔๒		
สันป่าตอง ๑ (SPT1)	SPTLR84051-32-2-2-4	BKNLR75001-B ₃ -CNT-B ₄ -RST-36-2/RD2
สุรินทร์ ๑ (SRN1)	IR62558-SRN-17-2-1-B	IR42221-14-1-3-1/IR42207-94-2-4-3//IR46329- SRN-18-2-2-2
พิษณุโลก ๒ (PSL2)	PSL91014-16-1-5-1	CNTRLR81122-PSL-37-2-1/SPRLR81041- 194-2-1//IR56
ปทุมธานี ๑ (PTT1)	PTT90071-93-8-1-1	RD15/IR50//PTT85061-86-3-2-1

บทบาทของออี (IRRI) ด้านความร่วมมือในการพัฒนาบุคลากร

ความร่วมมือระหว่างประเทศไทย กับสถาบันวิจัยข้าวนานาชาติ ในด้านการพัฒนาบุคลากร เริ่มตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๐๕ โดยให้การฝึกอบรมนักวิจัยของกรมการข้าว และอาจารย์ของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ นอกจากนี้ จะให้การฝึกอบรมแล้ว ยังส่งเสริมในการเพิ่มเติมความรู้ โดยการศึกษาต่อและได้ขยายความร่วมมือให้ทุกหน่วยงาน ทั้งจากภาครัฐและเอกชนในประเทศไทย ที่ผ่านมาออีได้สนับสนุนทั้งงบประมาณ และการวิจัยในการพัฒนาบุคลากรไทยทั้งหมดจำนวน ๔๐๔ คน (จากเอเชีย ๗,๖๖๐ คน) แยกได้เป็น การฝึกอบรมด้านต่างๆ จำนวน ๖๒๒ คน ปริญญาโท จำนวน ๗๑ คน ปริญญาเอก จำนวน ๒๖ คน การวิจัยด้านอื่นๆ จำนวน ๘๕ คน

นอกจากนี้ สถาบันวิจัยข้าวนานาชาติหรือออี ยังได้ขยายงานด้านการฝึกอบรมในระดับภูมิภาค โดย

ร่วมมือกับสถาบันวิจัยข้าวกรมวิชาการเกษตร ในการจัดฝึกอบรมระดับนานาชาติขึ้นในประเทศไทย เช่น การฝึกอบรมนานาชาติด้านวิจัยและการผลิตข้าว (Rice Production Research Training course) จัดที่ศูนย์วิจัยข้าวปทุมธานี จำนวน ๘ ครั้ง มีผู้เข้ารับการฝึกอบรมจำนวน ๑๕๐ คน จาก ๑๙ ประเทศ การฝึกอบรมนานาชาติด้านการประเมินคุณค่าลักษณะประจำพันธุ์ข้าว (Genetic Evaluation and Utilization) ที่ศูนย์วิจัยข้าวอุบลราชธานี จำนวน ๒ ครั้ง ผู้เข้ารับการฝึกอบรม จำนวน ๒๙ คน และการฝึกอบรมเรื่องอื่นๆ อีก ๖ เรื่อง มีผู้เข้ารับการฝึกอบรมจำนวน ๘๕ คน รวมทั้งสิ้น ๒๖๔ คน และเป็นนักวิชาการจากประเทศไทยถึง ๑๐๑ คน

จะเห็นได้ว่า ความร่วมมือระหว่างประเทศไทย กับสถาบันวิจัยข้าวนานาชาติหรือออี ในด้านการพัฒนาบุคลากรและถ่ายทอดเทคโนโลยี เป็นงานที่ดำเนินการมานานและต่อเนื่องมาโดยตลอดจนถึงปัจจุบัน จาก

จำนวนบุคลากรทั้งหลายที่ได้รับการฝึกอบรมและศึกษาต่อทุกระดับ ย่อมก่อประโยชน์ให้แก่ประเทศไทยและวงการข้าวนานาชาติด้วยอย่างมหาศาล แต่นักวิชาการไทยก็ควรจะต้องช่วยกันรักษาผลประโยชน์ของข้าวไทยเราเป็นประการสำคัญด้วย

ความเคลื่อนไหวเกี่ยวกับการแก้ปัญหาบางประการเรื่องข้าวหอมดอกมะลิ ๑๐๕

ทางด้านภายในประเทศไทยเราเองนั้น ได้มีการเผยแพร่ข่าวข้อขัดแย้งบางประการให้ประชาชนทราบ มีการต่อต้านทางด้านความรู้สึกของประชาชนโดยทั่วไปรุนแรงขึ้น

ทางชมรมพัฒนาและพิทักษ์การเกษตรแห่งชาติ (ชพทช.) ได้มีการศึกษาและสัมมนาหาข้อมูลและแนวทางแก้ไขกันหลายครั้ง พร้อมสรุปความเคลื่อนไหว

ของทางด้านต่างประเทศบางส่วน เสนอต่อกรมกระทรวงพาณิชย์ กับกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ด้วยแล้ว

มีสำเนาเอกสารชี้แจงของศาสตราจารย์ C.W. Deren แห่งมหาวิทยาลัยฟลอริดา และสำเนาจดหมายตอบรับของ Director J. Neil Rutger จาก USDA.

และมีบันทึกข้อความของ “สำนักงานที่ปรึกษาการเกษตรต่างประเทศ ประจำกรุงวอชิงตัน ดี.ซี. ชี้แจงมาให้ประกอบการพิจารณาด้วย

ซึ่งผมได้ประมวลมาเสนอให้ทราบพร้อมนี้ด้วย เนื่องจากเรื่องนี้ยังไม่ยุติ ด้วยยังมีช่องทางที่นักวิจัยชาติต่างๆจะดำเนินการใช้ประโยชน์จากพันธุ์ข้าวหอมดอกมะลิ ๑๐๕ ของไทยเราได้อีกหลายทาง สมควรที่ทางรัฐบาลไทยจะได้ดำเนินการแก้ไขในทุกประเด็นปัญหา เพื่อรักษาสีทธิประโยชน์โดยชอบธรรมให้เป็นของชาติไทยให้ดีที่สุด

ชมรมพัฒนาและพิทักษ์การเกษตรแห่งชาติ (ชพช.)

อาคารสมาคมนิสิตเก่ามหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ฯ 50 ถ.พหลโยธิน แขวงลาดยาว เขตจตุจักร กรุงเทพฯ 10900
โทร. 940-5262, 579-2419 Fax. 940-5926

ที่ ๔๑/๒๕๔๔

วันที่ ๒๖ พฤศจิกายน ๒๕๔๔

เรื่อง การแก้ปัญหา นักวิจัยสหรัฐอเมริกาปรับปรุงพันธุ์ข้าวโดยใช้เชื้อพันธุ์ข้าวหอมดอกมะลิ ๑๐๕ ของไทย

กราบเรียน ฯพณฯ อุดัย โพธารามิก รัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์

ด้วยชมรมพัฒนาและพิทักษ์การเกษตรแห่งชาติ มีวัตถุประสงค์ในการดำเนินการ คือ สนับสนุนการเกษตรให้เป็นอาชีพที่มั่นคง และเป็นฐานเศรษฐกิจของชาติ อีกทั้งการรวบรวมวิเคราะห์ข้อมูลความรู้ และปัญหาต่างๆ ของการเกษตร เสนอหน่วยงานที่รับผิดชอบเพื่อการสนับสนุน ส่งเสริมหรือการแก้ไข

ชมรมพัฒนาและพิทักษ์การเกษตรแห่งชาติ (ชพช.) ได้ให้ความสนใจและติดตามข่าวเรื่อง การที่นักวิจัยอเมริกัน ได้นำพันธุ์ข้าวหอมดอกมะลิ ๑๐๕ ของไทยไปใช้ในการปรับปรุงพันธุ์ข้าวหอมเพื่อปลูกในสหรัฐอเมริกา ทางชมรมฯ ได้สืบค้นข้อมูลจากแหล่งต่างๆ และได้พิจารณาข้อมูลที่มีการวิชาการเกษตรได้รับจากการส่งคณะเจ้าหน้าที่หาข้อเท็จจริง (Fact-finding Mission) ไปสืบหาข้อเท็จจริงที่สถาบันวิจัยข้าวนานาชาติหรือที่อีร์ (IRRI) สำนักงานใหญ่ในประเทศฟิลิปปินส์ และจากถ้อยแถลงของ ดร.วิลเลียม พาโกลีนา รองผู้อำนวยการสถาบันวิจัยข้าวนานาชาติ ฝ่ายความร่วมมือระหว่างประเทศ ได้ยืนยันว่านักวิจัยชาวอเมริกัน โดย ดร.นีล รัทเจอร์ (Niel Rutger) ได้ขอเชื้อพันธุ์ข้าวหอมดอกมะลิ ๑๐๕ ไปจาก IRRI จริง เป็นการขอจากกองบำรุงพันธุ์ข้าวของ IRRI และได้ทำสัญญาหรือข้อตกลงในแบบการโอนถ่ายเชื้อพันธุ์หรือแบบ MTA (Material Transfer Agreement) ไว้ และได้มอบเชื้อพันธุ์ข้าวดังกล่าวให้ ดร.คริส เดเรน (Chris Deren) ทำการวิจัยต่อที่มลรัฐฟลอริดา จากการติดตามเรื่องนี้โดย IRRI นักปรับปรุงพันธุ์ข้าวชาวอเมริกันทั้งสองนาย ได้มีจดหมายแสดงความจำนงและประกาศยืนยันที่จะทำสัญญาตามข้อตกลงในแบบ MTA โดยจะไม่ถือความเป็นเจ้าของเชื้อพันธุ์และไม่มีแผนการที่จะนำผลงานที่ได้ไปจดสิทธิบัตรหรือแสวงหาทรัพย์สินทางปัญญาแต่อย่างใด นอกจากนี้ ยังยืนยันที่จะให้นักวิจัยอื่นๆ นำผลงานหรือสายพันธุ์ข้าวที่พัฒนาได้ไปใช้ประโยชน์ต่อไปได้ การที่รัฐบาลจะดำเนินการใดๆ ต่อไปในเรื่องนี้นั้น ทางชมรมพัฒนาและพิทักษ์การเกษตรแห่งชาติใคร่ขอเสนอข้อคิดเห็นเพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินการต่อไป ดังนี้

๑. เมื่อทางสหรัฐอเมริกาโดยนักวิจัยปรับปรุงพันธุ์ข้าวทั้งสองคนได้ยืนยันว่าจะทำข้อตกลงเป็นลายลักษณ์อักษรในแบบ MTA กับ IRRI (ตามตัวอย่างที่แนบมาพร้อมจดหมายนี้) และยังสามารถยืนยันว่าไม่มีแผนการที่จะนำผลงานไปจดสิทธิบัตรแต่อย่างใด และยืนยันให้ผู้อื่นนำผลงานไปใช้ประโยชน์ได้ เนื่องจาก งานวิจัยนี้ยังอยู่ระหว่างดำเนินการและคาดว่าจะอีกหลายปีจะประสบผลสำเร็จ และยังไม่มีการจดสิทธิบัตรแต่อย่างใด ฉะนั้น

เพื่อให้ได้ข้อยืนยันที่ชัดเจน ทางรัฐบาลควรจะติดตามในเรื่องที่นักวิจัยทั้งสองได้ทำ
บันทึกในแบบ MTA ให้กับทาง IRRI หรือยัง การที่นักวิจัยทั้งสองได้ทำบันทึกรับรองที่
จะปฏิบัติตามข้อตกลงหรือเงื่อนไขในแบบ MTA นั้น เป็นข้อตกลงระหว่างองค์การ
อาหารและเกษตร (FAO), IRRI และผู้รับมอบเชื้อพันธุ์ข้าว ซึ่ง FAO เป็นผู้ควบคุม และ
FAO เป็นองค์กรของสหประชาชาติย่อมมีบทบาทในกรณีที่มีการบิดพลิ้วได้

๒. ในขณะที่ยังไม่มีกรณีตัดสินคดีที่นักวิจัยทั้งสองนำเชื้อพันธุ์ข้าวขาวดอกมะลิ
๑๐๕ ไปปรับปรุงพันธุ์ต่อแต่อย่างใด การที่จะมีการฟ้องร้อง ตามคำให้สัมภาษณ์ของ
นายสุวรรณ วลัยเสถียร รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงพาณิชย์ ในหนังสือผู้จัดการ
รายวัน วันอังคารที่ ๑๓ พฤศจิกายน ๒๕๔๔ หรือมีข้อเรียกร้องประการใดๆ กับ
สหรัฐอเมริกา ไม่น่าจะมีผลประโยชน์ แต่อาจจะมีผลกระทบต่อความสัมพันธ์ทางการ
ค้าระหว่างประเทศไทยกับสหรัฐอเมริกา ซึ่งเป็นผู้นำเข้าสินค้าจากประเทศไทยเป็น
จำนวนมาก รวมทั้งข้าว ซึ่งการส่งนำเข้าข้าวหอมไทยยังอยู่ในปริมาณที่สูงและมี
ปริมาณเพิ่มขึ้นทุกปี ทางรัฐบาลควรคำนึงถึงเรื่องนี้ด้วย

จึงกราบเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา ทั้งนี้ได้สำเนากราบเรียน ฯพณฯ รัฐมนตรีว่าการกระทรวง
เกษตรและสหกรณ์ ทราบด้วยแล้ว

ขอแสดงความนับถืออย่างสูง

(นายโอชา ประจวบเหมาะ)

ประธานชมรมพัฒนาและพิทักษ์การเกษตรแห่งชาติ

บันทึกข้อความ

เรียน ที่ปรึกษา ส่วนหอ
เพื่อไม่กระทบ
13/11/44
Wee
15/11/44

ส่วนราชการ สำนักงานที่ปรึกษาการเกษตรต่างประเทศประจำกรุงวอชิงตัน ดี.ซี.

ที่ 56008/ วันที่ 13 พฤศจิกายน 2544

เรื่อง กรณีปัญหาการวิจัยปรับปรุงพันธุ์ข้าวหอมมะลิของไทยในสหรัฐอเมริกา

เรียน ท่านปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์

สำนักงานที่ปรึกษาการเกษตรต่างประเทศประจำกรุงวอชิงตัน ดี.ซี. ร่วมกับสำนักงานพาณิชย์ในต่างประเทศ และศูนย์ส่งเสริมการค้าเมืองไมอามี ได้พบดร. คริส เดเรน ศูนย์วิจัยเอเวอร์เกตต์ มหาวิทยาลัยฟลอริดา เมื่อวันที่ ๘ พฤศจิกายน ๒๕๔๔ เพื่อติดตามความก้าวหน้าต่อกรณีปัญหาการวิจัยปรับปรุงพันธุ์ข้าวหอมมะลิของไทยในสหรัฐอเมริกา สรุปได้ดังนี้

๑. ความเป็นมา

ดร. คริส เดเรน มหาวิทยาลัยฟลอริดา โดยการประสานงานวิจัยโครงการกับ ดร.นีล รัทเจอร์ National Rice Research Institute มหาวิทยาลัยอาร์คันซอส ได้ใช้พันธุ์ข้าวขาวดอกมะลิ ๑๐๕ ที่ได้จาก IRRI มาทำการฉายรังสี โคบอลต์-๖๐ เพื่อให้ได้พันธุ์ข้าวใหม่ที่มีลักษณะต้นเตี้ย ออกรวงเร็วขึ้น เหมาะสมกับการเพาะปลูกในสหรัฐอเมริกา และเป็นการเพิ่มขีดความสามารถในการผลิตข้าวชนิดพิเศษ (Specialty Rice) ในสหรัฐอเมริกา เนื่องจากการนำเข้า ในปริมาณสูง

๒. ประเด็นปัญหา

การนำพันธุ์ข้าวขาวดอกมะลิ ๑๐๕ ของดร. นีล รัทเจอร์ และดร. คริส เดเรน มาใช้ในการวิจัยจาก IRRI โดยไม่มีการทำ MTA

๓. ความก้าวหน้าเพิ่มเติม

๓.๑ ชี้แจงเอกสารการขอเชื้อพันธุ์ข้าวจาก IRRI

ดร. คริส เดเรน ให้ดูเอกสารสำเนา (๑) หนังสือการขอพันธุ์ข้าวขาวดอกมะลิ ๑๐๕ และพันธุ์อื่นๆ จาก IRRI ลงวันที่ ๒๙ กันยายน ๒๕๓๘ ของดร. นีล รัทเจอร์ (๒) หนังสือตอบการส่งพันธุ์ข้าวขาวดอกมะลิ ๑๐๕ โดย ดร. Gurdev Khush ผู้รักษาการแทน ผู้อำนวยการ IRRI และ (๓) หนังสือแสดงความยินยอมที่จะลงนามใน MTA ถึง ดร. Michael Jackson ผู้อำนวยการ Program Planning and Coordination ของ IRRI เมื่อวันที่ ๒๒ ตุลาคม ๒๕๔๔ ของ ดร. คริส เดเรน แม้ว่าเรื่องการขอเชื้อพันธุ์ข้าวได้เกิดขึ้นตั้งแต่ปี ๒๕๓๘ และยืนยันไม่จดทะเบียนพันธุ์ข้าวที่ได้ผลจาก งานวิจัย

๓.๒ ความก้าวหน้าในแปลงทดลอง

ดร. คริส เดเรน ได้พาดูแปลงปลูกข้าวที่ได้จากการฉายรังสี ทั้งในเรือนกระจกและแปลงทดลองกลางแจ้ง เป็นการทดลองในขั้น Row Observe ซึ่งสามารถเห็นการพัฒนาปรับปรุงพันธุ์ข้าวขาวดอกมะลิ ๑๐๕ ที่กลายพันธุ์จน ได้ต้นเตี้ยและออกรวงเร็วขึ้น ต้นข้าวมีลักษณะแตกกอดี อยู่ในระยะรวงเริ่มแก่

๓.๓ การทดลองขั้นต่อไป

ดร. คริส เดเรน แจ้งว่า ในขั้นต่อไป จะเป็นการทดสอบ Grain Quality ทั้งในเรื่องคุณสมบัติทางฟิสิกส์และเคมีที่เกี่ยวข้องกับความหอม ลักษณะการหุงต้ม

๓.๔ แนวโน้มการวิจัย

ดร. คริส เดเรน ให้ความเห็นว่า ถ้าหากโชคดี ก็จะได้พันธุ์ข้าวขาวดอกมะลิที่ปรับปรุงได้เป็น Line หรือ Trait เพื่อการผสมพันธุ์ (Cross Breeding) ในเรื่องอื่นต่อไป เช่น ผลผลิต และความต้านทานต่อโรค

นอกจากนั้นแล้ว ยังได้ยืนยันที่จะดำเนินโครงการวิจัยพันธุ์ข้าวนี้ต่อไป

๔. ข้อคิดเห็น

๔.๑ ควรดำเนินการเร่งรัดให้ IRRI จัดทำ MTA เพื่อให้เกิดความถูกต้องในการขอพันธุ์ข้าว และผู้วิจัยได้ถือปฏิบัติตามข้อตกลง MTA นอกจากประเด็นที่ว่า การทำ MTA ย้อนหลัง จะมีผลทางกฎหมายหรือไม่

๔.๒ แนวคิดการจดทะเบียนการคุ้มครองพันธุ์ข้าวใหม่ของไทย เช่น พันธุ์ปทุมธานี ๑ ในสหรัฐอเมริกา ควรได้พิจารณาถึงข้อดีและข้อเสีย เนื่องจากการจดทะเบียนการคุ้มครองพันธุ์ แม้ว่าจะคุ้มครองสิทธิให้แก่ผู้ทรงสิทธิเป็นเวลา ๒๐ ปี ก็ตาม แต่ภายหลัง ๕ ปีจากการจดทะเบียน กฎหมายคุ้มครองพันธุ์พืชของสหรัฐอเมริกามีข้อยกเว้นให้ผู้สนใจขอพันธุ์ไปทำวิจัยปรับปรุงพันธุ์ได้

๔.๓ ควรดำเนินการในด้านการตลาด ทั้งในเรื่องการจดสิทธิบัตรเครื่องหมายการค้า การหาช่องทางเปิดตลาดข้าวหอมมะลิประเภทข้าวกล้องและข้าวถุงขนาดเล็ก (๑-๒ ปอนด์) และการรักษามาตรฐานและชื่อเสียงของข้าวหอมมะลิในตลาดต่างประเทศ

ทั้งนี้ ได้แนบสรุปรายงานกรณีปัญหาการวิจัยเพื่อปรับปรุงพันธุ์ข้าวหอมมะลิไทยในสหรัฐอเมริกา มาพร้อมนี้ด้วยแล้ว

จึงเรียนมาเพื่อโปรดทราบและพิจารณาความเห็นในข้อ ๔

รายงาน กรณีปัญหาการวิจัยเพื่อปรับปรุงพันธุ์ข้าวหอมมะลิไทยในสหรัฐอเมริกา

๑. โครงการปรับปรุงพันธุ์ข้าวของศูนย์วิจัยเอเวอร์เกลดส์ (Everglades Research and Education Center)

ดร. คริส เดเรน ดำเนินโครงการวิจัยพันธุ์ข้าวอยู่ ๓ โครงการ

๑.๑ โครงการแรก คือ โครงการปรับปรุงให้ได้พันธุ์ข้าวหอมที่เหมาะสมกับการเพาะปลูกในรัฐฟลอริดา โดยใช้กระบวนการฉายรังสีเพื่อให้เกิดการผ่าเหล่าและปรับปรุงพันธุ์ต่อด้วยวิธีการปรับปรุงพันธุ์แบบเดิม (Mutation and Conventional Breeding of High-Quality Aromatic Rice) โดยเฉพาะเน้นการปรับปรุงพันธุ์ให้ได้ต้นเตี้ยและไม่ไวแสง ทั้งนี้เป็นโครงการร่วมมือกับสถาบันวิจัยข้าวของมหาวิทยาลัยอาร์คันซอส (USDA/ARS National Rice Research Institute, University of Arkansas)

๑.๒ โครงการที่ ๒ คือ เป็นโครงการปรับปรุงพันธุ์และคัดเลือกพันธุ์ข้าวให้เหมาะสมกับสภาพพื้นที่เพาะปลูกของรัฐฟลอริดา (Breeding and Selection of Rice Cultivars Adopted to Florida) เนื่องจากพันธุ์ข้าวที่ใช้ปลูกในรัฐฟลอริดาเป็นพันธุ์ที่เพาะปลูกในแหล่งปลูกข้าวตอนใต้ของประเทศทั้งสิ้น เป็นโครงการร่วมกับ USDA/ARS และ Florida Rice Council

๑.๓ โครงการที่ ๓ เป็นโครงการปลูกข้าวพันธุ์อายุยาวเพื่อเก็บรักษาเชื้อพันธุ์ไม่ให้สูญหาย (Grow-out and Characterization of Late Maturing Rice Germplasm) เป็นโครงการร่วมกับ USDA/ARS และ National Small Grains Repository

๒. ประเด็นปัญหาของงานปรับปรุงพันธุ์ข้าวหอม

๒.๑ สำนักข่าวรอยเตอร์เสนอบทความเมื่อวันที่ ๒๘ กันยายน ๒๕๔๔ เกี่ยวกับความสำเร็จในการพัฒนาพันธุ์ข้าวหอมมะลิของ ดร. คริส เดเรน ในการเปลี่ยนแปลงพันธุ์ข้าวหอมมะลิจากต้นสูงและอายุเก็บเกี่ยวยาวมาเป็นต้นเตี้ยและออกรวงเร็วกว่า โดยกระบวนการผ่าเหล่า (Mutation) ข้าวดังกล่าว ทำให้บริษัท Sem-Shi ให้ความสนใจ และกล่าวว่า หากคริส เดเรน สามารถสร้างพันธุ์ข้าวหอมมะลิที่มีคุณภาพดังกล่าวได้แล้ว ก็จะใช้พื้นที่ของบริษัท ๙ พันเอเคอร์ เพื่อเพาะปลูกต่อไป ซึ่งคาดว่าจะมีผลกระทบต่อการส่งออกข้าวของไทย

๒.๒ เกิดกระแสข่าวความสับสนของการได้มาซึ่งพันธุ์ข้าวหอมมะลิของคริส เดเรน ทั้งการ (๑) นำไปจาก IRRI โดยไม่มีการลงนามสัญญา Material Transfer Agreement (๒) นำไปจากไทยโดยนักวิจัยไทยเอง และ (๓) นำพันธุ์ข้าวหอมมะลิออกจากประเทศโดยไม่ได้รับอนุญาต

๓. การดำเนินงานของสำนักงานฯ

๓.๑ เมื่อวันที่ ๙ ตุลาคม ๒๕๔๔ สำนักงานฯ ได้รายงาน ว่า คริส เดเรน ได้นำพันธุ์ข้าวขาวดอกมะลิ

(Khao Dawk Mali ๑๐๕) จาก IRRI เมื่อเดือนธันวาคม ๒๕๓๘ อย่างถูกต้องตามหลักเกณฑ์การขอเชื้อพันธุ์ (Germplasm)

๓.๒ เมื่อวันที่ ๑๘ ตุลาคม ๒๕๔๔ สำนักงานฯ ได้รายงานเพิ่มเติมเกี่ยวกับศูนย์รวบรวมเชื้อพันธุ์ (National Plant Germplasm System) ของ USDA/ARS ว่ามีการรวบรวมเชื้อพันธุ์ข้าว ๒๑,๒๔๗ เชื้อพันธุ์ (Accessions) จาก ๑๑๕ ประเทศ ในจำนวนนี้เป็นเชื้อพันธุ์ข้าวของไทย ๑๓๔ สายพันธุ์ นอกจากนั้น NPGS ได้รับเชื้อพันธุ์ข้าวขาวดอกมะลิเมื่อวันที่ ๑ ธันวาคม ๒๕๓๖ ในรูปเมล็ดพันธุ์ (Seed) จาก IRRI ตามที่นักวิจัยรายหนึ่งได้ขอไป ภายหลังการตรวจสอบของหน่วยงานกักกันพืชเมือง Beltsville รัฐ Maryland จึงได้ส่งต่อให้นักวิจัยมหาวิทยาลัยคอร์เนลไปเรียบร้อยแล้ว โดยไม่มีการรวบรวมเป็นเชื้อพันธุ์ไว้ที่ศูนย์ NPGS แต่อย่างใด

๔. ความก้าวหน้า

๔.๑ เมื่อวันที่ ๘ พฤศจิกายน ๒๕๔๔ สำนักงานที่ปรึกษาการเกษตรฯ ร่วมกับสำนักงานพาณิชย์ในต่างประเทศ และสำนักงานส่งเสริมการค้าเมืองไมอามี ได้พบกับดร. คริส เดเรน เพื่อสอบถามประเด็นที่ยังไม่กระจ่าง รวมทั้งการดูงานแปลงทดลอง สรุปได้คือ

๔.๑.๑ ประเด็นเอกสาร MTA

๑) ดร. คริส เดเรน ให้ดูเอกสารการขอเชื้อพันธุ์ข้าวหลายสายพันธุ์ของดร. นีล รัทเจอร์ ผู้อำนวยการ Dale Bumpers Rice Research Center รัฐอาร์คันซอส ซึ่งมีไปถึงดร. Gurdev Khush ลงวันที่ ๒๙ กันยายน ๒๕๓๘ และผู้รักษาการแทน ดร. Khush ในขณะนั้น ได้มีหนังสือตอบว่าได้จัดส่งเชื้อพันธุ์ข้าว (มีพันธุ์ข้าวขาวดอกมะลิ ๑๐๕ รวมอยู่ด้วย) ให้เรียบร้อยแล้ว และเชื้อพันธุ์ข้าวดังกล่าว ได้ผ่าน Green Tag ของ Plant Quarantine Center ที่ Beltsville และดร. นีล รัทเจอร์ จึงได้ส่งพันธุ์ข้าวขาวดอกมะลิให้ดร. คริส เดเรน ในฐานะผู้ร่วมงานวิจัย (เมื่อร้องขอสำเนาเอกสาร ได้รับการปฏิเสธว่าต้องขอหาหรือดร. นีล รัทเจอร์ก่อน)

๒) ดร. คริส เดเรน ได้ให้ความเห็นว่า ในฐานะเป็นเพียงผู้ร่วมงานวิจัย จึงไม่ทราบถึงสัญญา MTA ของดร. นีล รัทเจอร์กับ IRRI รวมทั้งแก้ไขกล่าวหาว่า ไม่มีเหตุผลใดๆ ที่ตนขโมยพันธุ์ข้าวจากไทย เพราะสามารถขอเชื้อพันธุ์ข้าวจาก IRRI ได้อยู่แล้ว โดยไม่มีข้อจำกัดการขอพันธุ์ข้าวเพื่อการวิจัย

๓) อย่างไรก็ตาม เมื่อวันที่ ๒๒ ตุลาคม ๒๕๔๔ ดร. คริส เดเรน ได้ส่งจดหมายถึงดร. ไมเคิล แจ็กสัน (Michael Jackson) ผู้อำนวยการศูนย์ทรัพยากรพันธุกรรมข้าว IRRI โดยสรุปว่า ยินดีจะลงนาม MTA แม้ว่าเรื่องการขอเชื้อพันธุ์ข้าวเกิดขึ้นมาตั้งแต่ปี ๒๕๓๘ แล้ว และยืนยันที่จะไม่ขอจดทะเบียนพันธุ์ข้าวที่ได้ผลตามวัตถุประสงค์งานวิจัย (ตามที่ปรากฏเป็นข่าว Dow Jones ในวันที่ ๓๑ ตุลาคม ๒๕๔๔)

๔) ดร. คริส เดเรน แจ้งด้วยว่า ถ้าหากพัฒนาพันธุ์ข้าวใหม่ได้สำเร็จ ก็จะเป็นพันธุ์ข้าวสาธารณะ ทุกคนมีสิทธิ์จะนำไปปลูกได้ แต่ไม่ใช่การปลูกเพื่อขยายพันธุ์ขาย

๔.๑.๒ แปลงทดลอง

๑) เริ่มโครงการโดยการฉายรังสีโคบอลต์-๖๐ ในความเข้มของรังสีต่างๆ กัน เพื่อให้เกิดการผ่าเหล่า (Mutation) ในการเปลี่ยน DNA ของข้าว ซึ่งทำหน้าที่ควบคุมเรื่องความสูงและการออกดอกออกรวงเร็วขึ้น

๒) เมื่อได้เมล็ดพันธุ์ที่เกิดจากการฉายรังสีแล้ว ก็จะลงแปลงทดลองนับพันๆ ต้นในลักษณะ Selection ทำการคัดเลือกต้นตามลักษณะที่ต้องการ

๓) เก็บเกี่ยวเมล็ดพันธุ์ข้าวที่คัดเลือกไว้และนำไปทดลองปลูกแบบ Row Observe

๔) เมื่อได้เมล็ดแล้ว จึงนำมาตรวจสอบคุณภาพเมล็ด (Grain Quality) ในห้องทดลองทั้งในเรื่องกลิ่นหอม ลักษณะทางเคมีของเมล็ดข้าว

๕) โครงการของ ดร. คริส เดเรน อยู่ในขั้นตอนที่ ๓ และจากการดูแลแปลงปลูก (Tank) ในเรือนกระจก ต้นข้าวมีลักษณะแตกต่างกัน กล่าวคือ

- บางแถวมีลักษณะต้นเตี้ย ออกรวงแล้ว แตกกอปานกลาง พร้อมเก็บเกี่ยวได้ใน ๒ อาทิตย์ข้างหน้า
- บางแถวมีลักษณะต้นเตี้ย ออกรวงแล้ว แต่ต้นข้าวอ่อนแอ ล้ม
- บางแถวมีลักษณะต้นเตี้ย แตกกอดี กำลังติดรวง
- บางแถวมีลักษณะต้นเตี้ย รวงออกสีม่วง
- บางแถวมีลักษณะต้นเตี้ย ทั้งรวงและใบมีสีม่วง
- แถวอื่นๆ มีลักษณะแตกต่างในเรื่องความสูง และระยะเวลาการออกดอกติดรวงที่ยาวขึ้น
- ในแต่ละแปลงปลูก จะมี KDM ๑๐๕ เป็นต้น Control

๖) จากการดูแลแปลงทดลองแปลงใหญ่ พบว่า ได้มีการนำพันธุ์ข้าวที่มีลักษณะต้นเตี้ย ออกรวงแล้ว ปลูกเปรียบเทียบกับพันธุ์ข้าว KDM ๑๐๕ และพันธุ์ข้าวต้นเตี้ยของสหรัฐฯ เห็นลักษณะทางกายภาพแล้ว โครงการบรรลุเป้าหมายตามวัตถุประสงค์ในระดับหนึ่ง คือ ได้ต้นข้าวเตี้ย ออกรวงเร็วขึ้น ดังนั้น จึงอยู่ในขั้นตอนที่ ๔ ที่จะตรวจคุณภาพเมล็ดและลักษณะการหุงต้ม

๗) พันธุ์ข้าวที่คัดได้จาก (๕) และ (๖) ก็จะใช้เป็น Line และ Trait โดยนักวิจัยที่จะผสมพันธุ์ต่อไป

๘) ดังนั้น โครงการวิจัยของ ดร. คริส เดเรน จึงอาจโชคดีได้พันธุ์ข้าวที่ต้องการในครั้งนี้ทันที หรือถ้าหากต้องมีการปรับปรุงพันธุ์ตามขั้นตอนการผสมพันธุ์ตามปกติ ก็ต้องใช้เวลา ๕-๑๐ ปี

๔.๑.๓ เจตนารมณ์ของผู้วิจัย

ดร. คริส เดเรน ได้ยืนยันที่จะทำการวิจัยพันธุ์ข้าวตามโครงการของตนต่อไป

๕. ข้อคิดเห็น

๕.๑ ประเด็น MTA

ดร. นีล รัชเจอร์ ได้มีหนังสือขอพันธุ์ข้าวอย่างเป็นทางการไปยัง ดร. เกอร์เดฟ กูซ ในเดือนกันยายน ๒๕๓๔ ซึ่งเป็นช่วงเวลาหลังจาก IRRI เริ่มใช้ MTA ในเดือนตุลาคม ๒๕๓๗ ดังนั้น จึงเป็นความผิดพลาดของ IRRI ที่มอบพันธุ์ข้าวให้โดยไม่ได้ทวงถาม MTA ใดๆก็ตาม ดร. คริส เดเรน ได้มีหนังสือถึง IRRI ระบุว่ายอมรับเงื่อนไขตาม MTA และยินดีจะเซ็นข้อตกลงด้วย ซึ่งหมายถึงผู้วิจัยจะนำผลงานไปจดสิทธิบัตรไม่ได้ ดังที่ผู้วิจัยได้เคยประกาศไว้แล้วว่า ทุกคนมีสิทธิที่จะใช้พันธุ์ใหม่ที่พัฒนาขึ้นได้

นอกจากนั้นแล้ว จากการหารือกัน ดร. คริส เดเรน ยังกล่าวยินดีที่จะมีหนังสือขออนุญาตใช้พันธุ์ข้าวจากประเทศไทย ถ้าหากเป็นความประสงค์ของฝ่ายไทย

ดังนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจึงควรเร่งรัดให้ IRRI ดำเนินการจัดทำ MTA ให้ถูกต้องต่อไป

๕.๒ ประเด็นการจดทะเบียนคุ้มครองพันธุ์ข้าวไทยในสหรัฐฯ

ตามที่มีการเสนอความเห็นให้มีการจดทะเบียนคุ้มครองพันธุ์ข้าวไทยที่ปรับปรุงพันธุ์ขึ้นใหม่ เช่น พันธุ์ข้าวปทุมธานี ๑ ในสหรัฐฯ นั้น จะต้องคำนึงถึงกฎหมายคุ้มครองพันธุ์พืช (Plant Variety Protection Act) ของสหรัฐฯ ซึ่งให้ความคุ้มครองผู้ทรงสิทธิในพันธุ์ที่จดทะเบียนเป็นเวลา ๒๐ ปีก็จริง แต่มีข้อยกเว้นของกฎหมาย ซึ่งกำหนดให้ผู้สนใจสามารถขอพันธุ์เพื่องานวิจัยได้ภายหลังการจดทะเบียนคุ้มครองแล้ว ๕ ปี

๕.๓ ประเด็นการจดทะเบียนเครื่องหมายการค้า

ควรดำเนินการด้านการตลาดโดยการจดทะเบียนเครื่องหมายการค้า Khao Dok Mali หรือชื่ออื่นๆ ที่สื่อไปทางการใช้ชื่อทางภูมิศาสตร์ในไทย เช่น Hom Surin เป็นต้น เพื่อแสดงเอกลักษณ์ของข้าวหอมตามแหล่งปลูกต่างๆ ตามกฎหมายการจดสิทธิบัตรการค้าไว้กับ U.S. Patent and Trademark Office

สำหรับชื่อ Jasmine Rice หรือ Aromatic Rice เป็นชื่อสามัญ จึงสามารถใช้กำกับ (Word) เครื่องหมายการค้าได้ เช่น Khao Dok Mali™ Super Quality Thai Jasmine Rice เป็นต้น

๕.๔ ประเด็นการรักษาชื่อเสียงข้าวหอมมะลิของไทย

ผู้ส่งออกและผู้นำเข้าควรรักษามาตรฐานและคุณภาพข้าวหอมมะลิให้มีความสม่ำเสมอ ทั้งนี้ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีมาตรการเข้มงวดในการตรวจสอบคุณภาพข้าวหอมมะลิเพื่อการส่งออก

๕.๕ ประเด็นการเปิดตลาดข้าวกล้องและข้าวถุงขนาดเล็ก (ขนาดบรรจุ ๑ หรือ ๒ ปอนด์) ในสหรัฐฯ

ส่วนใหญ่จะเป็นตลาดของผู้บริโภคชาวอเมริกันผูกขาดโดยบริษัทค้าข้าวอเมริกันซึ่งมีความสัมพันธ์กับ Distributor ของซูเปอร์มาร์เก็ตที่เป็น Grocery Chain Stores จึงทำให้ข้าวไทยยังเจาะตลาดเหล่านี้ได้น้อยมาก ปัจจุบันข้าวหอมมะลินำเข้าส่วนใหญ่อาศัยการขายในลักษณะบรรจุถุงใหญ่ ๒๐-๒๕ ปอนด์ ตามร้านค้าปลีกที่เป็นของคนไทย คนเวียดนาม และคนจีนเป็นหลัก

ดังนั้น ผู้ส่งออกควรจะได้พัฒนาตลาดข้าวกล้องและข้าวถุงขนาดเล็กทั้งข้าวขาว ข้าวกล้อง และข้าวสำเร็จรูปอื่นๆ เพื่อขยายตลาดข้าวไทย (โดยเฉพาะข้าวหอมมะลิ) ให้กว้างขวางยิ่งขึ้น และยังสามารถเพิ่มมูลค่าของสินค้า (Value-Added) ได้อีกด้วย (ราคาข้าวกล้องขนาด ๑ ปอนด์ ราคาประมาณ ๒.๕๐-๒.๙๙ เหรียญสหรัฐฯ)

สำนักงานที่ปรึกษาการเกษตรต่างประเทศประจำกรุงวอชิงตัน ดี.ซี.

พฤศจิกายน ๒๕๔๔

U.S. Scientists Promise No Patents on Khao Dawk Mali Research

The recent announcement that a rice breeder at the University of Florida is working on developing a variety of rice based on Thai jasmine (Khao Dawk Mali) that is able to flower and produce seed in the United States has caused considerable concern in Thailand. Many Thais worry that this development may threaten their country's exports of this valuable commodity or even lead to a foreign patent on jasmine rice.

The Thai government responded to these concerns by sending a fact-finding mission to the International Rice Research Institute (IRRI), the world's leading international rice research and training center. Dr. William Padolina, IRRI's deputy director general for partnerships and acting director general, and several of the institute's senior staff members received the mission on 30 October. The Thai mission was led by Dr. Songkran Chitrakon, assistant director at the Rice Research Institute of the Thai Department of Agriculture (DOA), and included Ms. Sopida Haemakom, director of the DOA's Legal Affairs Division, and Dr. Tanit Changthavorn, intellectual property rights specialist at the National Center for Genetic Engineering and Biotechnology.

Two American researchers are at the center of the controversy. Dr. Chris Deren, of the University of Florida, recently announced results of breeding work conducted with Khao Dawk Mali. Dr. Deren reported that he received a sample of Khao Dawk Mali from Dr. Neil Rutger of the Dale Bumpers Rice Research Center of the United States Department of Agriculture. Dr. Rutger received the seed from IRRI. Dr. Rutger subsequently confirmed this. **Both scientists have declared in writing that they will not seek any form of intellectual property protection for any new varieties derived from Khao Dawk Mali.**

In separate letters to IRRI, the two researchers accepted the conditions of the material transfer agreement (MTA) that governs the exchange of germplasm designated by the Food and Agriculture Organization (FAO) of the United Nations. This MTA requires the recipient not to patent the variety and to impose the same condition on any person or institution that he passes it on to.

"Furthermore, if we have any new line, germplasm or variety derived from this material, we have no intention of patenting it, protecting it or otherwise restricting its use to anyone," wrote Dr. Deren.

IRRI exercises appropriate procedures in collecting and distributing seeds. All seeds deposited in gene banks before 1993 are available for distribution. The latest Khao Dawk Mali seeds were deposited in 1982 and, therefore, are available for the benefit of mankind. New seeds deposited after the signing of the Convention on Biological Diversity in 1993 are distributed only with the consent of the source country.

Current international discussions to improve the MTA, including stronger recognition of the source country, were noted.

Dr. David Mackill, head of IRRI's Plant Breeding, Genetics, and Biochemistry Division, pointed out that Khao Dawk Mali is popular with rice breeders for reasons that go beyond its famous taste and aroma. The variety grows well in infertile and drought-prone conditions, which makes it good breeding stock for developing varieties designed for unfavorable rainfed environments. As many of the farmers of such lands are among the poorest and least food-secure in the world, Khao Dawk Mali is an important tool for publicly funded rice breeders to use in their efforts to alleviate poverty and ensure food security.

UNIVERSITY OF
FLORIDA

Institute of Food and Agriculture Sciences
Everglades Research and Education center, Belle Glade

3200 E. Palrn, Beach Road
PO Box 8003
Belle Glade, FL 33430-8003
Tel. (561) 996-3062
Fax (561) 996-0339

22 October 2001

Dr. Michael Jackson, Director
Genetic Resources Unit
International Rice Research Institute
Los Banos, Philippines

Dear Dr. Jackson :

I am writing to you regarding the recent concerns emailing from Thailand over my use of Thai Jasmine (Khao Dawk Mali or Hom Mali) rice germplasm. I am very disappointed to be at the center of such a controversy and to have my intentions and behavior characterized as they have been. At the same time, I do understand Thailand's wish to have all regulations obeyed regarding the use of germplasm that originates with them. And I am very appreciative of their generosity.

The germplasm originally was sent to J.N. Rutger in 1995 from IRRI. I received it from him. As I now understand, we should have signed the MTA used for such requests (I believe this was begun in 1994). Unfortunately, at that time I was unaware of the existence of the MTA. Now that I know of its existence and have read it, I assure you that I agree to comply fully with every aspect. I also assure you that we have not done anything that does not comply. All of our work has been and will remain in compliance.

Furthermore, if we have any new line, germplasm or variety derived from this material, we have no intention of patenting it, protecting it or other wise restricting its use to anyone. We have received freely and shall reciprocate in kind.

I hope this letter can help dispel some of the concerns and rumor that have surrounded this issue. And if you are in touch with any representatives from Thailand, please convey my apologies for the misunderstanding and my appreciation for being able to used this valuable germplasm.

Sincerely,

C.W. Deren
Professor

United States Department of Agriculture

Research, Education and Economics
Agricultural Research Service

October 22, 2001

Dr. Michael Jackson, Head
Genetic Resources Center
International Rice Research Institute
DAPO Box 7777
Metro Manila, PHILIPPINES

Dear Dr. Jackson :

I am writing to confirm that I accept the conditions of the IRRI MTA for the KDM rice, even though the rice was sent to me from IRRI in late 1995 without an MTA. It has never been my intention to seek IPR on KDM.

Sincerely,

A handwritten signature in black ink, appearing to read "J. Neil Rutger".

J. Neil Rutger, Director
Dale Bumpers National Rice Research Center

INR:lb

จากข้อมูลที่เสนอมานี้ คงพอชี้ชัดเจนแล้วว่า “ข้าวขาวดอกมะลิ ๑๐๕” นี้เป็นของไทยแน่นอน และในปัจจุบัน พันธุ์ข้าวขาวดอกมะลิ ๑๐๕ ก็เป็นพันธุ์พืชขึ้นทะเบียนของประเทศไทยเรียบร้อยแล้ว เลขที่ ๓๓/๒๕๔๒ เมื่อวันที่ ๒๔ พฤษภาคม ๒๕๔๒ และเป็นพันธุ์พืชรับรองเลขที่ ๑๕/๒๕๔๒ เมื่อวันที่ ๒๕ พฤศจิกายน ๒๕๔๒

จากทรัพยากรพันธุกรรมข้าวหอมที่แต่ละประเทศมีอยู่ และการแลกเปลี่ยนเชื้อพันธุ์ที่ดำเนินการอย่างต่อเนื่อง ระหว่างนักวิจัยด้วยกันในเครือข่ายการวิจัยนานาชาติ คงเป็นการยากที่จะห้ามประเทศใดประเทศหนึ่งทำการวิจัยปรับปรุงพันธุ์ข้าวหอมเหล่านี้ได้ประเทศไทยเองเคยนำ “พันธุ์ข้าวหอมบาสมาติ” จากประเทศอินเดีย มาทำการพัฒนาและส่งออกจำหน่ายต่างประเทศ มีส่วนแบ่งในตลาดข้าวหอมบาสมาติของอินเดียและปากีสถานมาแล้ว

นอกจากนี้ จีนยังได้มีการนำเชื้อพันธุ์ข้าวหอมมาพัฒนาเป็นข้าวหอมพันธุ์ใหม่ที่กำลังมีบทบาทอยู่ในตลาดขณะนี้ ในปัจจุบัน ประเทศต่างๆ ได้ให้ความสนใจกับการเข้าถึงทรัพยากรพันธุกรรม การแลกเปลี่ยนเชื้อพันธุ์ข้าวตามเงื่อนไขและกฎเกณฑ์ และการคุ้มครองสิทธิทรัพย์สินทางปัญญา ที่ทุกฝ่ายยอมรับ จะช่วยให้การพัฒนาและปรับปรุงพันธุ์ข้าวดำเนินการต่อไปได้อย่างต่อเนื่อง

ประเทศไทยจึงยังมีความจำเป็นที่จะต้องเร่งปรับปรุงพันธุ์ข้าวให้มีลักษณะที่ดีกว่าเดิม หรือมีความสมบูรณ์ในลักษณะตามที่ต้องการ เช่น ความสามารถในการให้ผลผลิต และการแก้ปัญหาความเสียหายจากโรค-แมลง และสภาพแวดล้อม โดยอาศัยเชื้อพันธุ์ข้าวจากนานาประเทศ เพื่อความยั่งยืนในการเป็นผู้นำในการส่งข้าวออกจำหน่ายในต่างประเทศต่อไปให้ดีที่สุดด้วย ●

มารยาท

อันเป็นวัฒนธรรมทาง ประเพณีของไทย

ท่านผู้หญิงสมโรจน์ สวัสดิกุล ณ อยุธยา

มารยาทของชนชาติหนึ่ง เป็น
สิ่งสะท้อนออกของชนบประเพณี
และวัฒนธรรมของชาตินั้นๆ
มารยาทเป็นสัญลักษณ์อย่างหนึ่ง
แห่งวัฒนธรรม หรือความเจริญ
ทางจิตใจของชนในชาตินั้นๆ ได้รับการ
การปรุงแต่งขัดเกลาและวิวัฒนาการ
มาโดยลำดับแล้ว มิใช่เป็นชาติใหม่ๆ
ซึ่งยังมีอารยธรรมและวัฒนธรรม
อยู่ในขั้นต่ำ จึงต้องหยิบยืมหรือ
ลอกคัดมาจากชนชาติอื่นที่ตนเห็น
ว่าดีกว่าของตน

ประมาณ ๓๐ กว่าปีมาแล้ว เมื่อ
ข้าพเจ้ากำลังรับราชการอยู่ในกระทรวง
ศึกษาธิการ ข้าพเจ้าได้รับเชิญจากท่าน
ผู้หญิงดุษฎี มาลากุล ณ อยุธยา ภริยาของ
หม่อมหลวงปิ่น มาลากุล อดีตรัฐมนตรีว่าการ
กระทรวงศึกษาธิการ ให้ไปประชุมเกี่ยวกับ
การจัดประกวดมารยาทของไทย ในที่ประชุม
มีเจ้านายผู้ใหญ่ ข้าราชการผู้ใหญ่ และ
ผู้ทรงคุณวุฒิในด้านวัฒนธรรม

วัตถุประสงค์ในการจัดงานประกวด
มารยาทนั้น ขอสรุปว่า เพราะมีผู้ปรารถนา
ทั่วไปโดยเฉพาะในหมู่ครูอาจารย์ เมื่อจะ
แนะนำสั่งสอนศิษย์ในเรื่องการใช้มารยาทที่
สุภาพถูกต้องกับบุคคลต่างๆในสังคม และ
ในชีวิตประจำวันของตน เช่น การยืน เดิน
การนั่ง การแสดงความเคารพ การพูดจา ฯลฯ
วิธีที่ถูกต้องดีงามนั้น ควรจะหาอย่างไร ที่
ประชุมเห็นด้วยทุกประการที่จะจัดการ
ประกวดมารยาท

ท่านผู้หญิงดุษฎี มาลากุล ณ อยุธยา ได้จัดประกวดมารยาท ๒ ครั้ง มีนักเรียนชั้นประถม มัธยม อุดมศึกษา มหาวิทยาลัย วิทยาลัยหลายแห่ง รวมแล้วหลายร้อยคน ขอส่งนักเรียน นิสิต นักศึกษามาประกวด ข้าพเจ้า และสามีได้ถูกท่านผู้หญิงเกณฑ์ให้เป็นกรรมการการประกวดในครั้งแรก และได้ไปชมการประกวดครั้งที่ ๒ และได้รับหนังสือแจกของท่านผู้หญิง เห็นว่ามีประโยชน์มาก สำหรับเด็ก นักเรียนและนักศึกษาหนุ่มสาว ทั้งบุคคลผู้สนใจ เมื่ออ่านหนังสือชื่อ ตามหัวเรื่องที่นำมาบอกเล่าให้ท่านฟัง ในวันนี้ ก็น่าสนใจและถูกใจอย่างยิ่ง

โดยเฉพาะคำกล่าวของรอง นายกรัฐมนตรี ผู้ให้เกียรติแก่งาน มามอบรางวัลแก่ผู้ชนะการประกวด มารยาท เพราะฉะนั้นจึงขออนุญาต ท่านผู้หญิงดุษฎี มาลากุล ณ อยุธยา และท่านรองนายกรัฐมนตรีผู้กล่าว โอวาท (บัดนี้ได้ถึงแก่นิจกรรมไปแล้ว) แก่นักเรียนนักศึกษาผู้เข้า ประกวดและผู้ชนะการประกวด โดย ขอสรุปความตอนที่ข้าพเจ้าสนใจ และถูกใจดังต่อไปนี้ (คำกล่าวใน พ.ศ. ๒๕๐๔)

“มารยาทของชนชาติหนึ่งเป็น สิ่งสะท้อนออกของชนบประเพณี และวัฒนธรรมของชาตินั้น ๆ มารยาทเป็นสัญลักษณ์อย่างหนึ่ง แห่งวัฒนธรรม หรือความเจริญทาง จิตใจของชนในชาตินั้น ๆ ได้รับการ ประยุกต์ขัดเกลาและวิวัฒนาการมา โดยลำดับแล้ว มิใช่เป็นชาติใหม่ ๆ ซึ่งยังมีอารยธรรมและวัฒนธรรม

อยู่ในขั้นต่ำ จึงต้องหิบบิหมหรือ ลอกคัดมาจากชนชาติอื่นที่ตนเห็น ว่าดีกว่าของชาติตน”

ในยุคปัจจุบัน ซึ่งเปรียบกันว่าเป็นยุคซึ่งโลกแคบเข้า ปัจจัยระยะทางและเวลาจะหมดความหมาย ลงไปทุกที เช่นขณะนี้แม้ไทยเราจะ ได้รับอิทธิพล “ของใหม่” หลังไหล เข้ามาทุกทิศทุกทาง โดยเฉพาะจาก “ตะวันตก” ก็ตาม ข้าพเจ้าเชื่อว่า เราคงสามารถรักษา “ของเก่า” และ “ของดี” ของเราไว้ได้ต่อไป แม้บาง อย่างจะต้องแก้ไขดัดแปลงไปบ้าง เพื่อให้เหมาะกับกาลสมัย เราก็ กระทำไปโดยรักษารูปร่างรากฐาน เดิมของเราไว้ได้อย่างน่าดูน่าชม สมกับคุณลักษณะ “รู้จักประสาน ผลประโยชน์” ของชนชาติไทย

ซึ่งสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ได้ทรง ยกย่องไว้ในพระนิพนธ์ ลักษณะการ ปกครองของประเทศสยามโบราณ ตอนประวัติสุโขทัยภาคสองว่า ไทย เป็นชาติที่ฉลาดรู้จักดัดแปลง และ ประสานผลประโยชน์กับชนชาติอื่น ทั้งที่อาศัยอยู่เดิมและเข้ามาอาศัยอยู่ ใหม่ โดยวิธีละมุนละไมประนีประนอม แต่คงรักษาของเดิมของตนไว้ได้เป็นอย่างดี

อนึ่งชาติใดที่มีชนบประเพณี และวัฒนธรรมเป็นของตนเอง ก็ย่อม ได้รับความนิยมนยกย่องอยู่แล้วว่าเป็น ชาติที่มั่นคง มีหลักฐานความเจริญ มาเก่าก่อน ฉะนั้นหากยังเป็นชาติที่ สามารถรักษา และสงวนประเพณี วัฒนธรรมดังกล่าวไว้ได้เป็นอย่างดีอีก

ก็ยิ่งได้รับความนิยมนยกย่องสรรเสริญ มากขึ้น เพราะนอกจากจะได้ชื่อว่า เป็นชาติที่มีหลักฐานความเจริญมา แต่เก่าก่อนแล้ว ยังได้ชื่อว่ามีลักษณะ “เป็นตัวของตัวเอง” อีกด้วย เป็นชาติ ซึ่งมีได้อ่อนไหว เปลี่ยนแปลงเลียนแบบ ตาม “อิทธิพล” ต่างๆ โดยง่ายตาย

เว้นเสียแต่ “สิ่งใหม่” นั้น เป็น สิ่งดีงามเหมาะสมแก่สมัย ให้ความ สะดวกสบายแก่ความเป็นอยู่ของคน ไทย ท่านก็ยอมรับนำมาเปลี่ยนแปลง ปรับปรุงให้เข้ากับลักษณะนิสัยจิตใจ และสิ่งแวดล้อมของคนไทยและชาติ ไทย บางท่านแต่ก่อนท่านยอมรับ นำมาปรับปรุง ทดลองใช้ดูเสียก่อน แล้วจึงมอบให้แก่ชนทั่วไปใช้ได้ ด้วยตามความพอใจ และตามความ เหมาะควร

ต่อไปนี้ข้าพเจ้าจะได้นำข้อความ ว่าด้วยการแสดงอิริยาบถตามมารยาท อันเป็นวัฒนธรรมทางประเพณีของ ไทย ซึ่งท่านผู้หญิงดุษฎี มาลากุล ณ อยุธยา เขียนไว้ในข้อที่เกี่ยวกับการ ยืน เดิน และการนั่งของสุภาพชน ที่ใช้ในชีวิตประจำวัน และในสังคม ในงานพิธีสถานที่ต่างๆ มาเล่าสู่ท่าน ผู้ฟังเพียง ๓ ข้อก่อน

ยังมีข้ออื่น เช่น การแสดงความ เคารพ การเข้าพบผู้ใหญ่ การหมอบ คลาน การส่งของและรับของจาก ผู้ใหญ่ และการเฝ้าทูลละอองธุลี พระบาท หากมีโอกาสก็จะได้เลือก นำมาเล่าต่อไป ในข้อที่นักเรียน นักศึกษาควรรู้ และครูบาอาจารย์ผู้ ที่ปรารถนาเรื่องการสอนลูกศิษย์ให้ปฏิบัติ มารยาทอันสุภาพถูกต้อง ●

การแสดงอิริยาบถตามมารยาท อันเป็นวัฒนธรรมทางประเพณีของไทย

คุณหญิงคุษฎี มาลากุล เขียน

๑. การยืนและการเดิน

ก. การยืนตามลำพัง เมื่อผู้มีมารยาทปรากฏตัว ณ ที่ใดก็ย่อมยืนอย่างเรียบร้อย เฉพาะอย่างยิ่งควรวางมือวางเท้าให้เหมาะสม

ข. การยืนเฉพาะหน้าผู้ใหญ่ ผู้มีมารยาทย่อมยืนด้วยความสำรวมเรียบร้อย และไม่หันหลังให้ผู้ใหญ่ การยืนโดยสำรวมอาจยืนโดยปล่อยแขนและมือแนบข้างตัวทั้งสองข้าง ถ้าประธานมือไว้ข้างหน้าเป็นการสำรวมยิ่งขึ้น

ค. การยืนถวายความเคารพพระมหากษัตริย์และพระมหาลี ยืนระวางตรงบ่าหน้าสู่พระองค์และเมื่อแลเห็นพระองค์ต้องถวายคำนับ สำหรับผู้หญิงใช้วิธีถอนสายบัว

ง. การยืนเมื่อได้ยินเสียงเพลงสรรเสริญพระบารมีหรือเพลงถวายความเคารพ ต้องยืนระวางตรง ถ้าแลเห็นพระองค์ต้องถวายความเคารพทันทีครั้งหนึ่ง และถวายความเคารพเมื่อสุดเสียงเพลงแล้วอีกครั้งหนึ่ง

จ. การเดินตามลำพัง ควรเดินโดยเรียบร้อยศีรษะตั้งตรงไม่ส่ายไหล่ หรือแกว่งแขนจนเกินควร

ฉ. การเดินกับผู้ใหญ่ ต้องเดินโดยสำรวมข้างหลังท่าน โดยเยื้องไปข้างซ้าย ห่างจากท่านพอสมควร คอยจับตามองหรือฟังท่าน แต่ไม่ใช่จ้องท่านอยู่ตลอดเวลา

ช. การเดินเมื่อเข้าสู่ที่ชุมนุมที่นั่งเก้าอี้ ควรเดินโดยเรียบร้อย และระวางไม่ให้เสื้อผ้า หรืออวัยวะส่วนใดไปกระทบผู้อื่น

ซ. การเดินเมื่อเข้าสู่ที่ชุมนุมซึ่งมีผู้นั่งอยู่กับพื้นบ้างและนั่งเก้าอี้บ้าง ควรเดินก้มตัว ในเมื่อผ่านผู้ที่นั่งกับพื้น และระวางมิให้เสื้อผ้าหรืออวัยวะส่วนใดไปกระทบผู้อื่น

ณ. การเดินเมื่อพระมหากษัตริย์ และพระมหาลีประทับอยู่ เพื่อออกไปทำกิจอย่างใดอย่างหนึ่ง เมื่อลุกจากที่นั่งแล้วต้องถวายคำนับก่อนจะออกเดินและเมื่อปฏิบัติกิจอย่างใดอย่างหนึ่งแล้วต้องถวายคำนับ และก่อนจะลงนั่งถวายคำนับอีกครั้งหนึ่ง การเดินขณะที่พระมหากษัตริย์ประทับอยู่ต้องระวางไม่เดินตัดหน้าจานเป็นอันขาด

ญ. การเดินนำเสด็จ อาจเดินแบบมัคคุเทศก์ ในขณะนำเสด็จ ประพาสชนบท คือ เดินโดยประสานมือทั้งสองข้างขึ้นเหนือระดับเอว หรือเดินแบบรับเสด็จ คือ เดินโดยสำรวมข้างซ้ายพระองค์ แต่เยื้องไปข้างหลัง บ่าหน้าสู่พระองค์ และไม่เดินบนลาดพระบาท ก่อนออกเดินถวายคำนับและเมื่อนำเสด็จไปถึงที่หมาย ถวายคำนับอีกครั้งหนึ่งแล้วถอยไป

ฎ. การเดินตามเสด็จ ต้องเดินโดยสำรวม ไม่เดินบนลาดพระบาท และไม่ทักทายกับผู้อื่นเป็นอันขาด เมื่อเสด็จถึงที่ประทับแล้วถวายคำนับ แล้วไปนั่งยังที่ที่จัดไว้สำหรับตน

๒. การนั่ง

ก. การนั่งเก้าอี้ แม้จะนั่งตามลำพังก็ควรนั่งให้เรียบร้อย ถ้าอยู่เฉพาะหน้าผู้ใหญ่นั่งตัวตรงหรือก้มตัวเล็กน้อย เท้าชิดเท้าเข้าชิดเข้า มือวางบนตัก ไม่บังคับไขว่ห้างเป็นอันขาด

ข. การนั่งกับพื้น แม้จะนั่งตามลำพังก็ควรพับขาให้เรียบร้อย

ค. การนั่งพับเพียบต่อหน้าผู้ใหญ่ เท้าแขนไม่ได้ ต้องวางแขนไว้บนตักทั้งสองข้าง ทรงตัวให้ดี เก็บเท้าให้เรียบร้อย และหันหน้าสู่ผู้ใหญ่ ไม่หันข้างให้

ง. การนั่งลงศอกเมื่อนั่งกับพื้น เมื่อนั่งพูดกับผู้ใหญ่ที่ทรงอาวูโสสูง ขณะที่นั่งกับพื้นควรลงศอก คือวางศอกลงบนเข่าข้างหนึ่งหรือสองข้าง มือพนมหรือประสานกัน

จ. การนั่งลงศอกเมื่อนั่งบนเก้าอี้ เมื่อพูดกับผู้ใหญ่ที่ทรงอาวูโส ขณะที่นั่งเก้าอี้ควรวางศอกลงบนเข่าข้างหนึ่ง หรือสองข้าง เข่าทั้งสองอยู่ชิดกัน

ฉ. การนั่งคุกเข่า คือนั่งกระหม่อมวางกันไว้บนส้นเท้า อาจใช้เวลาส่งของ หรือรับของจากผู้ใหญ่ เมื่อจะพูดกับผู้ใหญ่ หรือปฏิบัติอย่างใดอย่างหนึ่งต่อผู้ใหญ่ที่มีอาวูโสสูง

ช. การนั่งหน้าพระที่นั่ง ก่อนนั่งต้องถวายคำนับและนั่งโดยสำรวม ถ้าเชิญของอยู่ ต้องยกไว้เสมอระดับอก

ซ. การหมอบ การหมอบธรรมดา คือนั่งพับเพียบเรียบร้อยทรงตัวให้ดี เก็บเท้าให้เรียบร้อย และหมอบลงกับพื้น โดยศอกทั้งสองอยู่บนพื้นชิดเข่าทั้งสองข้าง ไม่ก้มหน้าหรือหงายหน้าเกินไป การหมอบขณะกำลังคลานอยู่อาจทูลตัวลงหมอบโดยผู้เข่าก็ได้

(๑) เขียนเมื่อยังมิได้รับพระราชทาน ทุติยจุลจอมเกล้าวิเศษ

คุณสมบัติของ ผู้บริหาร ที่สังคมพึงปรารถนา

ศาสตราจารย์ระพี สาคริก

คุณสมบัติที่ดีอีกประการ
หนึ่งของผู้นำจะได้แก่
การนิยมนำสรุบดี
ความงาม ท่ามกลางกระแส
วัตถุนิยมอย่างกล้าแข็ง จาก
การปฏิบัติโดยพุดน้อยที่สุด แม้
มีการพุดยอพุดในด้านดี

บทนำ

หากย้อนกลับไปพิจารณาเหตุผลจากอดีตถึง
ปัจจุบัน เราจะพบความจริงว่าการเปลี่ยนแปลงของชีวิต
คนที่อยู่ร่วมกันในสังคม เกิดภาวะสับสนหนักมากยิ่งขึ้น
หากถามว่า ประเด็นนี้อ่านได้จากอะไร? คำตอบน่าจะ
ได้แก่ภายในสภาพปกติ แต่ละชีวิตซึ่งควรจะอยู่บนพื้น
ฐานตัวเอง อันจะช่วยให้ต่างก็ทำหน้าที่ของตนได้อย่าง
สอดคล้องกันกับเหตุผล แต่ปัจจุบันนี้เกิดความขัดแย้งสูง
ขึ้นเป็นลำดับ ทำให้ไม่อาจเชื่อมโยงรากฐานจิตใจถึงซึ่ง
กันและกันได้

ดังตัวอย่างเช่น การกำหนดความเหมาะสม
ระหว่างคนกับงานในปัจจุบัน ส่วนใหญ่อยู่ที่เป็นคนของ
ใครมากกว่า นอกจากนั้นหากใครทำงานเก่ง งานก็จะมา
หนักอยู่กับคนนั้นแต่ผู้เดียว จึงทำให้ตกอยู่ในสภาพโดด
เดี่ยว ยิ่งกว่านั้นผู้ซึ่งทำงานหนักมักไม่มีใครมองเห็น
ความสำคัญ แต่กลับถูกคนอื่นริษยา

ภายในภาพรวมของสิ่งที่สะท้อนออกมาให้รู้สึกได้
นั้น ถ้าสามารถมองเห็นความจริงย่อมรู้ว่าความขัดแย้ง

ทางความคิดซึ่งเกิดจากการขาดความจริงใจต่อกัน น่าจะถือเป็นปัญหาสำคัญที่สุด

เนื่องจากจิตวิญญาณของมนุษย์เป็นพื้นฐานธรรมชาติ กำหนดให้มนุษย์แต่ละคนทำงานอย่างมีความสุขและมีพลังใจจากภายในที่แสดงออกอย่างมหาศาล หรือบังเกิดความทุกข์ทำให้รู้สึกท้อแท้ อ่อนแรง และเบื่อหน่าย อันถือได้ว่าเป็นภาวะสูญเสียที่สำคัญยิ่งกว่าการเสียทรัพย์สินเงินทองและวัตถุ

หากมนุษย์แต่ละคนมีกำลังใจในการทำงาน การลงทุนในด้านการเงินและการซื้อหาวัตถุย่อมลดน้อยลงยิ่งไปกว่านั้น ถ้าคนมีกำลังใจในการทำงาน ย่อมมีความคิดปลอดโปร่งและแหลมคม สามารถคิดริเริ่มในการประดิษฐ์คิดค้น อีกทั้งนำวัตถุรูปแบบต่างๆ ที่มีอยู่แล้วออกมาใช้ประโยชน์ นอกจากเป็นการประหยัดเงินแล้วยังสามารถสร้างประโยชน์ในด้านเศรษฐกิจอย่างได้ผลด้วย

คุณสมบัติของผู้บริหาร ที่ควรพบความสำเร็จได้ทุกเรื่อง

คำว่าผู้บริหาร ซึ่งคนทั่วไปมักเข้าใจว่าเป็นผู้มีตำแหน่งและอำนาจ เช่น หัวหน้างานสายต่างๆ ถ้าเป็นราชการก็หมายถึงหัวหน้าแผนก หัวหน้ากอง อธิบดีกรม ถึงรัฐมนตรีและสูงสุดคือนายกรัฐมนตรี หากเป็นเอกชนก็คงหมายถึง ผู้บริหารซึ่งทำหน้าที่บริหารงานตามลำดับชั้นจากล่างขึ้นไปถึงผู้จัดการและประธานกรรมการ

สิ่งเหล่านี้หากมองสองด้าน อีกทั้งรู้ว่าคุณยวบรวมของสิ่งเหล่านี้ อยู่ที่รากฐานจิตใจแต่ละคน น่าจะกล่าวได้ว่าตำแหน่งต่างๆ ที่กล่าวมาแล้วนั้น เป็นสิ่งซึ่งเป็นไปตามกฎเกณฑ์และโครงสร้าง ที่มนุษย์ทำขึ้นมาเพื่อใช้ประโยชน์ จึงหาใช่เป็นของจริงไม่

ดังนั้นประเด็นแรกก็คือ ถ้าผู้ใดยึดติดอยู่กับสิ่งเหล่านี้ เราคงสามารถใช้สัญธรรมอ่านถึงความจริงได้ว่า ย่อมประสบความล้มเหลวในการบริหารในที่สุด

จากเหตุดังกล่าว หากมองในมุมกลับ เราคงพบความจริงได้เช่นกันว่า การบริหารที่แท้จริงนั้น น่าจะได้แก่การบริหารรากฐานจิตใจตนเองซึ่งทุกคนมีอยู่แล้ว ให้สามารถมองเห็นความจริงชัดเจนยิ่งขึ้นเป็นลำดับ ดังนั้นหลังจากกล่าวเชื่อมโยงมาถึงช่วงนี้ น่าจะมั่นใจได้ว่าหาก

บริหารความจริงจากใจตนเองไม่ประสบผลสำเร็จแล้ว ย่อมไม่สามารถบริหารสิ่งซึ่งอยู่นอกตน โดยเฉพาะคนด้วยกันเอง ให้ประสบผลสำเร็จได้อย่างแน่นอน

ความจริงคืออะไร และมีอยู่ที่ไหน

ก่อนอื่นใคร่ขอกล่าวสรุปไว้ในขั้นต้นว่า ผู้บริหารที่ประสบผลสำเร็จในการบริหารคน ซึ่งไม่เพียงความสำเร็จเฉพาะหน้าเท่านั้น แต่ควรมองเห็นการณ์ไกลด้วยว่า เป็นความสำเร็จที่มีความยั่งยืน สิ่งซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญที่สุด น่าจะได้แก่ความรู้สึกจากใจตนเองที่เห็นว่าผู้อยู่ภายใต้ความรับผิดชอบของตนทุกคนมีความเป็นคนเหมือนตน

จากเหตุดังกล่าว การที่จะพิจารณาค้นหาผู้บริหารซึ่งมีคุณสมบัติตามที่ได้นั้นความสำคัญไว้แล้ว แทนที่จะมองภาพเฉพาะหน้า ควรหวนกลับไปมองให้เห็นชัดเจนถึงอดีตความเป็นมา และมองให้ถึงความจริงจากธรรมชาติซึ่งอยู่ภายในรากฐานจิตใจของบุคคลผู้นั้น

ดังนั้นถ้าจะมองสองด้านเพื่อให้บรรลุผลตามเป้าหมายภายในภาพรวมของกระบวนการพิจารณา หากผู้บริหารซึ่งมีทั้งกลุ่มบุคคลผู้พิจารณา และผู้ถูกพิจารณา ประเด็นนี้กลุ่มผู้พิจารณาน่าจะมีความสำคัญมากกว่า ทั้งนี้และทั้งนั้น เนื่องจากเป็นเหตุแห่งการได้มาซึ่งผู้บริหารที่เป็นไปตามเจตนารมณ์หรือไม่เป็น

การที่จะได้มาซึ่งผู้บริหารที่สามารถรู้ความจริงพื้นฐาน ควรมองเห็นผลจากการปฏิบัติเท่าที่เป็นมาแล้ว จากระยะเวลาอันยาวนานพอสมควร ซึ่งเกิดจากความจริงใจที่ให้กับทุกคน

ผู้ที่สามารถรู้ความจริงได้ทุกเรื่อง ย่อมเกิดจากการปฏิบัติด้วยความจริงใจ ซึ่งเป็นมาแล้วตลอดชีวิต เนื่องจากผู้ที่มีการรู้ความจริงเป็นคุณสมบัติ ย่อมมีโอกาสมองเห็นและเข้าใจความจริงจากใจผู้อื่นได้อย่างเป็นธรรมชาติ

อนึ่ง บุคคลผู้มีความสมบัติเช่นนี้ หาใช่ผู้ที่ไม่มีการสั่งการ แต่ตัวเองกลับหาโอกาสเสี่ยงไปทำอย่างอื่น ที่มีความสะดวกสบายกว่า หรือไม่ก็แอบไปหาผลประโยชน์ส่วนตน แต่ควรแสดงออกให้ทุกคนเห็นได้ว่า ตนเองมีความสุขที่จะร่วมทำงานกับผู้ซึ่งอยู่ภายใต้ความรับผิดชอบ ซึ่งสิ่งนี้สังเกตเห็นได้ไม่ยากนัก

ทั้งนี้และทั้งนั้น ถ้าหากผู้พิจารณาสนใจทบทวนตัวเองและรู้สึกว่าการมีโอกาสอยู่ใกล้ชิดและร่วมทำงานกับบุคคลผู้บริหารแล้ว ทำให้รู้สึกศรัทธาอีกทั้งเกิดความอบอุ่นใจอย่างเป็นธรรมชาติ ดังที่มักได้ยินผู้กล่าวว่าบุคคลซึ่งตนพบมีความเมตตาสูง ซึ่งสิ่งนี้อ่านได้จากใจตัวเอง อย่างเป็นธรรมชาติ

ธรรมชาติของมนุษย์ทุกคนมีทั้งร่างกายและจิตวิญญาณอยู่ร่วมกัน นอกจากนั้นจิตใจยังมีอิทธิพลสำคัญในการกำหนดพลังการทำงานของแต่ละคนด้วย หากทำงานโดยเกิดจากความรู้สึกศรัทธาผู้บริหาร ย่อมช่วยให้เกิดความมั่นใจและเกิดความสุขได้มากเพียงใดในระยะเวลาเท่าๆกัน รวมถึงการใช้จ่ายเงินทองจำนวนเท่ากัน จะสามารถทำงานได้มากยิ่งขึ้นอย่างปราศจากขอบเขตจำกัดตัวเอง

วิถีทางดังกล่าวย่อมช่วยให้พบความจริงว่า ถ้าผู้บริหารมีคุณภาพตามที่กล่าวมาแล้ว ย่อมเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานให้กับองค์กรได้อย่างมาก นอกจากนั้นยังสามารถประหยัดการลงทุนทางด้านเงินและวัตถุ ซึ่งเป็นอีกด้านหนึ่งได้อย่างมีเหตุและผลสานถึงซึ่งกันและกัน ในมุมกลับหรืออีกนัยหนึ่ง หากด้านหนึ่งเพิ่มขึ้น อีกด้านหนึ่งย่อมลดลงในอัตราส่วนกลับกัน

สิ่งที่กล่าวมาแล้ว หากมองสู่เหตุแห่งการลงทุนและมองไปถึงรากฐานของบุคคลซึ่งเป็นผู้บริหาร น่าจะสรุปได้ว่า **คุณสมบัติที่ดีอีกประการหนึ่งของผู้บริหาร** น่าจะได้แก่ **การนิยมสร้างสรรค์ความดีความงาม ท่ามกลางกระแสวัตถุนิยมอย่างกล้าแข็งจากการปฏิบัติโดยพุดน้อยที่สุด แม้มีการพุดยอชมพุดในด้านดี**

อนึ่ง ผู้บริหารที่มีความสามารถอย่างแท้จริง หาใช่นิยมแก้ปัญหาด้วยการตัดสินใจใช้อำนาจสั่งการย้ายหรือลงโทษคนที่กระทำความผิดไม่ แต่ควรเป็นผู้ที่สามารถเปลี่ยนแปลงจิตใจคน ซึ่งตนเห็นว่ามีความไม่เหมาะสมกับการทำงาน ให้บังเกิดความเหมาะสมได้เป็นผลสำเร็จ

ผู้ซึ่งยึดติดอยู่กับอำนาจเท่านั้นที่มีนิสัยแก้ปัญหาด้วยการใช้อำนาจ ทำร้ายอนาคตของคน ผู้ซึ่งตนเห็นว่ากระทำความผิด แท้จริงแล้วสิ่งนั้นคือการทำลายทั้งคนและงานร่วมกัน ดังเช่นที่คนยุคก่อนซึ่งมีปัญหาลึกซึ้งกว่า

ยุคหลังๆ เคยกล่าวไว้ว่าจงพิจารณาใช้อำนาจให้ถูกด้าน

อีกสิ่งหนึ่ง ผู้บริหารที่มีความรู้ความสามารถสมควรแก่การยอมรับอย่างกว้างขวาง น่าจะเป็นผู้มีสายตาและความคิดอันกว้างไกล ช่วยให้เห็นความจริงได้ว่า คนมีความสำคัญมากกว่างาน

ธรรมชาติจากใจคนลักษณะนี้ จะสามารถเห็นได้ว่า การสร้างคนให้เป็นผู้สามารถเรียนรู้ความจริงจากใจตนเอง แม้งานซึ่งตนมอบให้ทำอาจไม่เป็นไปตามที่คิดและปรารถนา ควรจะพิจารณาให้รอบคอบว่าผู้ปฏิบัติมีความตั้งใจจริงหรือไม่

ซึ่งการจะเห็นความจริงได้ชัดเจน ตัวผู้บริหารเองจำเป็นต้องละวางความเห็นแก่ตัวของตนลงไปถึงที่สุด หลังจากนั้นย่อมพร้อมที่จะให้อภัยและให้กำลังใจแก่ผู้ปฏิบัติ แทนการแสดงความไม่พอใจหรือถึงลงโทษ

หากมองจากภาพรวมทั้งหมด และสามารถเห็นความจริงจากใจได้ว่า การที่จะให้ผู้บริหารซึ่งมีคุณสมบัติดังกล่าวแล้วมารับหน้าที่ ประเด็นต่างๆ ซึ่งประกอบกันเป็นคุณสมบัติของผู้บริหารเท่าที่กล่าวมาแล้วทั้งหมด น่าจะเกิดจากธรรมชาติภายในจิตใจซึ่งไม่น่าจะยากสำหรับการเรียนรู้

ในเมื่อทุกสิ่งซึ่งอยู่ในใจมนุษย์ หากเป็นธรรมชาติจากใจจริง แต่ละบุคคลควรปฏิบัติมาแล้วอย่างปราศจากเงื่อนไข ไม่ว่าจะเข้ามาเป็นผู้บริหารหรือไม่ก็ตาม

ในเมื่อทุกคนต้องการความสุข ถ้าฝืนใจปฏิบัติ เพราะต้องการสิ่งนั้นสิ่งนี้ คงปฏิบัติไม่ได้นาน นอกจากนั้นการที่จะทราบว่ามีโอกาสได้รับการพิจารณาเข้าสู่ตำแหน่งบริหารย่อมไม่นำมาใส่ใจ จึงไม่มีการแสดงออกให้รู้ได้ ดังนั้นเมื่อเข้าไปรับหน้าที่ผู้บริหารแล้ว ย่อมละเว้นการปฏิบัติด้วยการใช้อำนาจความอยากเช่นกัน ●

ล : ค ร | ร ี อ ง

เลือกสุพรรณ

ปัญญา นิตยสุวรรณ
ภาควิชาศิลปกรรม สำนักศิลปกรรม ราชบัณฑิตยสถาน

เป็นความคิดผิดอย่างร้ายแรงที่ชาติไทยกับพม่าเป็นเพื่อนบ้านใกล้ชิดกัน
ควรจะมีความรักใคร่ไมตรีกัน กลับมารบราฆ่าฟันกันอยู่หลายร้อยปี
ประวัติศาสตร์จะต้องเปลี่ยนทางเดิน
ศักราชใหม่จะต้องตั้งต้นให้เป็นความรักใคร่ไมตรีระหว่างชนทั้งสองชาติ
และชนทั้งสองชาติจะต้องกลับเป็นมิตรสนิทสนมกันต่อไป

ท่านผู้อ่านหลายท่านคงจะได้เคยดูละครเรื่อง เลือดสุพรรณ ซึ่งเป็นบทประพันธ์ของพลตรีหลวงวิจิตร วาทการกันมาบ้างแล้ว อาจจะเป็นการแสดงบนเวทีละคร หรือทางโทรทัศน์ก็ได้ ละครเรื่องนี้เป็นละครอิงประวัติศาสตร์ในสมัยอยุธยา ที่เรียกว่าอิงประวัติศาสตร์นั้น มีเพียงการทำสงครามระหว่างไทยกับพม่า

เรื่องราวของละครเรื่องเลือดสุพรรณ เป็นเหตุการณ์ ตอนที่พม่ายกกองทัพมาถึงเมืองสุพรรณ ก่อนที่จะยกไปตี กรุงศรีอยุธยา แต่ท่านผู้ประพันธ์ก็ได้ระบุว่าเป็นสมัยใด ละครเรื่องนี้แสดงให้เห็นถึงความรักชาติของชาวสุพรรณที่ แม้ว่าพวกตนจะมีกำลังน้อย และอาวุธไม่มีประสิทธิภาพ เพียงพอแต่ก็ใจหาญเข้าต่อสู้กับทหารพม่าที่มีอาวุธครบมือ และมีประสิทธิภาพอย่างยิ่ง ผลของการต่อสู้ชาวสุพรรณ พากันล้มตาย เขาตายเพื่อแสดงให้เห็นว่าเขารักชาติ และ ผลที่ได้รับก็คือ แม่ทัพพม่ากล่าวชมเชยน้ำใจที่กล้าหาญ และความรักชาติของชาวสุพรรณ

ในละครเรื่องเลือดสุพรรณนี้ ท่านผู้ประพันธ์ได้ แต่งให้แม่ทัพพม่าผู้เป็นบิดาของพระเอกคือมั่งราย ยอม สั่งประหารชีวิตลูกชายที่ทำผิดกฎของกองทัพ โดยยอม ปล่อยพวกเขลย คือ ชาวสุพรรณให้หนีไป คนดูพากัน หลั่งน้ำตาสงสารมั่งราย และก็รักน้ำใจแม่ทัพพม่าที่รัก ระเบียนวินัยยิ่งกว่าลูกของตนเอง

ละครเรื่องเลือดสุพรรณ แสดงครั้งแรกเมื่อ พ.ศ.

๒๔๗๙ ในโรงละครซึ่งยังไม่น่าจะเรียกว่าโรงละคร เพราะ รัฐบาลในสมัยนั้นให้งบประมาณมาสร้างเพียง ๖,๕๐๐ บาท ก็ได้แต่เพียงเสาไม้เตี้ยหลังคามุงสังกะสี ไม่มีฝารอบขอบชิดส่วนเก้าอี้นั่งดูละครต้องขอยืมจากกระทรวงวัง แต่กรมศิลปากรในสมัยที่พลตรีหลวงวิจิตรวาทการเป็น อธิบดี ก็จัดแสดงละครเรื่องเลือดสุพรรณที่โรงละครแห่งนี้ จนประสบความสำเร็จ ได้รับคำชมเชยจากผู้บริหาร ประเทศและประชาชนในสมัยนั้นเป็นจำนวนมาก

ละครเรื่องเลือดสุพรรณทำให้กรมศิลปากรเก็บเงิน รายได้จากคนดู นำมาทำฝักกันจนเป็นโรงละครที่สมบูรณ์ ได้ชื่อต่อมาว่า “โรงละครศิลปากร” เก้าอี้นั่งดูละครก็ ใช้เงินที่เก็บจากคนดูละครเรื่องเลือดสุพรรณมาซื้อ เรียกได้ว่าละครเรื่องเลือดสุพรรณบันดาลให้เกิดโรงละคร ศิลปากร ที่ใช้แสดงละครและโขนมาตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๗๙ จนถึง พ.ศ. ๒๕๐๓ โรงละครศิลปากรจึงถูกไฟไหม้จน วอดวายหมดทั้งหลัง

ในสมัยนั้น ละครเรื่องเลือดสุพรรณบันดลข้าว ของเครื่องใช้ให้โรงเรียนนาฏดุริยางค์ที่กรมศิลปากรตั้งขึ้น และเคยขาดการสนับสนุนด้านงบประมาณมาก่อน เกี่ยว กับเรื่องนี้ พลตรีหลวงวิจิตรวาทการ เขียนเล่าไว้ใน หนังสือเรื่องวิธีทำงานและสร้างอนาคต ความตอนหนึ่งว่า

“เลือดสุพรรณได้สร้างความมีหลักฐานมั่นคงให้แก่ “โรงเรียนนาฏดุริยางค์” ด้วยเหตุผลเพียงนิดเดียวคือ ใน

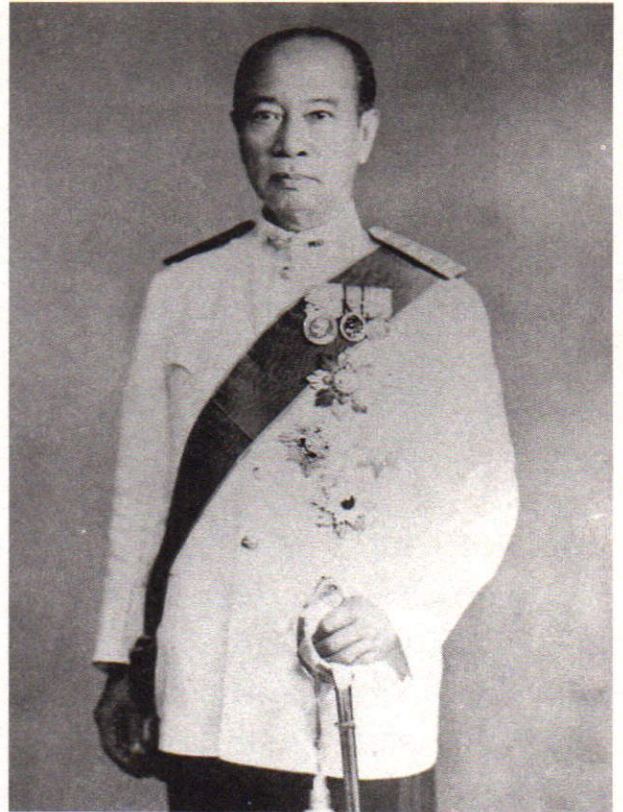
การของบประมาณเรื่องการละครและดนตรีของกรมศิลปากรนั้น ข้าพเจ้าได้กล่าวมาข้างต้นแล้วว่าเป็นเรื่องถูกยับยั้งเสียดาในที่ประชุมคณะกรรมการงบประมาณ และไม่มีทางที่จะได้รับอนุมัติอย่างหนึ่งอย่างใด ท่านผู้แทนคนหนึ่งซึ่งเป็นผู้แทนเชียงใหม่เป็นผู้คัดค้านอย่างรุนแรงที่สุด ท่านผู้นี้มีชื่อเสียงในด้านงบประมาณ เนื่องจากที่ท่านเคยทำงานการคลังมาก่อน และกรรมการทุกคนก็ฟังเสียงของท่าน เรื่องใดที่ท่านผู้นี้คัดค้านอย่างรุนแรงมาแล้ว ก็ไม่มีทางที่จะรอดไปได้

วันหนึ่งท่านผู้แทนผู้นี้ได้รับเชิญมาดูละครเรื่อง **“เลือดสุพรรณ”** ละครเรื่องเลือดสุพรรณ ได้ชื่อในทางเป็นเรื่องเรียกร้องน้ำตาคนดู ท่านผู้แทนผู้นี้ก็เป็นผู้ใหญ่มาแล้ว ในขณะที่ท่านดูละครเรื่อง **“เลือดสุพรรณ”** ท่านร้องไห้อย่างมาก ร้องให้जनคนอื่นแลเห็น จนหนังสือพิมพ์เอาไปลง

น้ำตาของท่านที่ไหลเพราะการดูเรื่อง **“เลือดสุพรรณ”** ทำให้ท่านเห็นอกเห็นใจ และให้ความไม่ตรีแก่กรมศิลปากรในทางงบประมาณ เพราะว่าในกาลต่อมาจากนั้น เมื่อถึงคราวพิจารณางบประมาณของกรมศิลปากรท่านมิได้คัดค้าน ตรงกันข้ามท่านกลับช่วยเหลือสนับสนุน ซึ่งมีน้อยเหลือเกินที่ท่านผู้นี้จะสนับสนุนงบประมาณรายจ่าย”

เกี่ยวกับละครเรื่องเลือดสุพรรณ ที่แสดงเมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๙ นี้ พลตรีหลวงวิจิตรวาทการเขียนถึงไว้ใน **“คำชี้แจงของผู้แต่งบทละครเรื่องเลือดสุพรรณ”** ตีพิมพ์ในโอกาสจัดงานราตรีสโมสรของสตรีวิทยาสมาคม เมื่อวันที่ ๕ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๐๓ ความตอนหนึ่งว่า

“บทละครเรื่อง **“เลือดสุพรรณ”** เป็นวรรณกรรมอันแรกที่โน้มเอียงไปในทางผูกมิตรระหว่างพม่ากับไทยซึ่งบรรดาพม่าพินกันมาตั้งแต่ ๒ ศตวรรษ เรื่อง **“เลือดสุพรรณ”** ได้สร้างอนุสาวรีย์ไว้หลายอย่าง เช่น โรงละครศิลปากรซึ่งใช้มาจนกระทั่งทุกวันนี้ ไฟไหม้โรงละครศิลปากร วันที่ ๙ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๐๓ หลังจากข้อเขียนของ พลตรี หลวงวิจิตรวาทการตีพิมพ์เพียง ๔ วัน -ปัญญา) กระทรวงการคลังครั้งกระโน้นให้งบประมาณสร้างเพียง ๖,๕๐๐ บาท (ซึ่งเป็นเงินราว ๑ แสนบาท ในเวลานี้)

พลตรีหลวงวิจิตรวาทการ

ได้ทุนทางอื่นมาสมทบบ้าง แต่ที่เป็นโรงละครใช้การได้จริงๆ ก็ด้วยรายได้ของการแสดงเรื่อง **“เลือดสุพรรณ”** การแสดงในระยะกลางๆ ต้องขอความอารักขาของตำรวจเป็นพิเศษ เนื่องจากคนเบียดเสียดแย่งกันซื้อตั๋ว จนเจ้าหน้าที่กรมศิลปากรเองไม่สามารถรักษาความเรียบร้อยได้ มีอยู่ครั้งหนึ่งที่ตำรวจหมด และคนซื้อตั๋วเข้านั่งเต็มแล้ว คนอีกประมาณ ๖๐ คน พังประตูเข้าไปยืนยัดเยียดดูละครที่กำลังแสดง

ที่ประชุมศึกษาธิการใน พ.ศ. ๒๔๗๙ ได้ลงมติขอให้กรมศิลปากรส่งบทละครเรื่อง **“เลือดสุพรรณ”** ไปยังศึกษาธิการจังหวัดและโรงเรียนรัฐบาลทั่วราชอาณาจักรกระทรวงกลาโหมขอให้นักเรียนนายร้อย นักเรียนนายเรือได้ดูละครเรื่องนี้ กรมตำรวจก็ขอให้นักเรียนนายร้อยตำรวจได้ดูเช่นเดียวกัน ผู้แทนหนังสือพิมพ์พม่าขอบทและภาพถ่ายละครไปแปลและพิมพ์เผยแพร่ในประเทศพม่า ชาวพม่าในกรุงเทพฯ มาดูการแสดงมากมาย แต่งกายแบบพม่า ความสวยงามของคนดูมีมากเท่าๆ

กับความงามของฉากละครเอง เพลงสำคัญ ๒ เพลง ในละครเรื่องนี้ คือ เพลงดวงจันทร์กับเพลงเลือดสุพรรณ ร้องกันได้ทั่วประเทศไทย นอกจากนั้นนักร้องชาวจีนชาวญี่ปุ่น ได้นำไปร้องในประเทศจีน ประเทศญี่ปุ่นด้วย”

ละครเรื่องเลือดสุพรรณ ของพลตรีหลวงวิจิตรวาทการที่แสดง ณ โรงละครศิลปากร เมื่อ พ.ศ.๒๔๗๙ ได้รับความนิยมนิยมชมชอบจากคนดูทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศมากมาย ตามที่พลตรีหลวงวิจิตรวาทการเขียนเล่าเอาไว้ ถ้าเป็นสมัยนี้ก็คงจะเก็บเงินค่าเข้าชมได้หลายล้านบาท ผู้เข้าชมละครเรื่องเลือดสุพรรณจำนวนมากเหล่านั้นมีตั้งแต่เด็กนักเรียนไปจนถึงเจ้านาย และผู้บริหารประเทศ ท่านผู้มีเกียรติและมีชื่อเสียงเป็นจำนวนมาก เมื่อได้ชมละครเรื่องเลือดสุพรรณ ซึ่งบางท่านก็เข้าชมหลายรอบแล้ว ต่างก็พากันเขียนข้อสังเกตและคำชมเชยไปถึงพลตรีหลวงวิจิตรวาทการ ซึ่งผู้เขียนพอจะรวบรวมมาเสนอท่านผู้อ่านที่เคารพเฉพาะในรายที่เขียนอย่างมีเนื้อหาสาระยาวๆ คือ หม่อมเจ้าวรรณไวทยากร วรวรรณ ข้อเขียนของท่านยาวมาก ต้องขอตัดทอนมาเสนอเป็นช่วงๆ ตั้งแต่เริ่มข้อเขียนดังนี้

“กรมศิลปากร ในความอำนวยการของหลวงวิจิตรวาทการ ผู้เป็นอธิบดี ได้ดำเนินการบำรุงศิลปกรรมของประเทศไทย ให้พื้นฟูรุ่งเรืองและก้าวหน้าไป สมดังความจำนงหมายของรัฐบาลในระบอบประชาธิปไตยนี้ แล้วหลายประการ มีอาทิที่ข้าพเจ้าจะพิจารณา ณ ที่นี้ก็คือ ความวัฒนาแห่งนาฏดุริยางคศิลป์ ดังปรากฏในบทละคร “เลือดสุพรรณ” ซึ่งอธิบดีได้แต่งขึ้นและนำออกแสดงเป็นที่ชื่นชมแก่บรรดาประชาชนที่พากันไปทัศนศึกษาอย่างคับคั่งหลายหนหลายครั้งแล้ว”

ข้อความอีกตอนหนึ่ง มีว่า

“หลวงวิจิตรวาทการได้แต่งเรื่อง “เลือดสุพรรณ” ในทำนองที่เหมาะสมทุกประการ ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว คือแสดงให้เห็นว่า คนไทยรักษาดีโดยยอมสละเลือดเนื้อทั้งสิ้นให้แก่ชาติ และแสดงให้เห็นว่า ฝ่ายพม่าข้าศึกที่มีใจทารุณก็มี และพวกนี้ก็ได้รับโทษทัณฑ์ตามสมควร แก่โทษ ส่วนพม่าที่มีใจเป็นธรรมกอบด้วยมนุษยธรรมก็มี แต่โดยที่ช่วยพวกไทยผิวดำนิยทหารของพม่า ก็ได้รับโทษ

เจ้าพระยารามราฆพ (หม่อมหลวงเพื้อ พึ่งบุญ)

ถึงชีวิตเหมือนกัน แม้จะเป็นลูกของแม่ทัพ แม่ทัพก็ไม่ให้เป็นเหตุที่จะปล่อยให้กระทำความผิดวินัยไปได้ เป็นอันว่าเค้าโครงหรือท้องเรื่องนั้น หลวงวิจิตรวาทการได้แต่งขึ้นอย่างดีทีเดียว

ในการประพันธ์ก็ใช้ถ้อยคำง่ายๆ ซึ่งอาณาประชาราษฎร์ย่อมเข้าใจได้ ทั้งในการที่เป็นละครร้องรำก็เหมาะสมแก่กาลสมัย เพราะดั่งที่ข้าพเจ้าได้กล่าวมาแล้ว บทละครกำสรวลนั้นเป็นของใหม่จะต้องอาศัยรูปละครเดิมๆ ไปก่อน แล้วค่อยอบรมรสนิยมของประชาชนผู้ดูต่อไปภายหลัง จึงจะคิดแต่งเรื่องกำสรวลเป็นละครพูดได้ เพราะฉะนั้นเท่าที่เกี่ยวกับการประพันธ์ ข้าพเจ้ามีแต่ข้อสรรเสริญทุกประการ”

หลังจากชมเชยแล้ว หม่อมเจ้าวรรณไวทยากร วรวรรณก็ฝากข้อสังเกตเกี่ยวกับละครเรื่องเลือดสุพรรณว่า

“อีกประการหนึ่งข้าพเจ้าขอฝากข้อสังเกตไว้ด้วยว่า ภาพละครนั้นจะต้องเปรียบกับภาพจิตรกรรม มิใช่ภาพ

ฉายาลักษณ์ เพราะฉะนั้นในการแต่งกาย ฯลฯ ควรจะคำนึงถึงข้อนี้ไว้ด้วย บางคนกล่าวว่าเครื่องแต่งกายของมั่งรายและมั่งระโธหุราเกินไป ข้อนี้ข้าพเจ้าไม่เห็นด้วย ข้าพเจ้าเห็นว่าดีแล้ว เฉพาะอย่างยิ่งเป็นละครร้องรำแต่ในตอนที่ดวงจันทร์ไว้อาลัยศพมั่งรายนั้น ไม่ควรจะให้มั่งลีเลียดเป็นอนเลื้อไวกมากถึงเพียงนั้น เพราะทำให้เสียผลไป ด้วยเป็นการพยายามแสดงอย่างฉายาลักษณ์มากกว่าอย่างภาพจิตรกรรม ข้าพเจ้าขอฝากข้อสังเกตเล็กน้อยเหล่านี้ไว้ เพื่อประกอบการพิจารณาเท่านั้น ข้าพเจ้าเห็นใจผู้นำแสดง และรู้อยู่ดีว่าต้องประสบความยากลำบากเพียงไร”

หลังจากฝากข้อสังเกตแล้ว หม่อมเจ้าวรรณไวทยากร วรวรรณ ก็ชมเชยต่อไปว่า

“ส่วนดนตรีทั้งฝ่ายไทยและฝ่ายสากล ก็ควรได้รับความชมเชย เพลงแบบสากลที่คิดขึ้นนั้น นับว่าเป็นการทดลองสำเร็จเป็นอย่างดี การบรรเลงให้เข้ากับการทำบทนั้น เมื่อเคยชินต่อไปก็คงจะประสานกันได้สนิท

ข้าพเจ้าเชื่อแน่ว่า บทละครเรื่อง “เลือดสุพรรณ” นี้ จะนำไปแสดง ณ ที่ใดในประเทศไทยก็จะมีผู้ไปดูกันคับคั่ง และเมื่อกลับมาแล้วก็คงจะมีความพึงพอใจเป็นอันมาก อย่างที่ข้าพเจ้ารู้สึกเหมือนกัน ข้าพเจ้าขอแสดงความปิติยินดีอย่างจริงใจต่อหลวงวิจิตรวาทการ ซึ่งเป็นผู้แต่งและนำแสดงละครเรื่องนี้ นับว่าเป็นชิ้นโบแดงอันหนึ่งของกรมศิลปากร”

บรรดาเจ้านายและผู้บริหารประเทศในสมัยนั้น ที่ได้ชมแล้วต่างพากันเขียนจดหมายชมเชยให้ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับละครเรื่องเลือดสุพรรณ ไปยังพลตรีหลวงวิจิตรวาทการ ซึ่งดำรงตำแหน่งอธิบดีกรมศิลปากร และเป็นผู้ประพันธ์บทละครเรื่องนี้กันอย่างมากมาย จะขอนำมาให้ท่านอ่านกันอีก ๓ ท่าน ดังนี้

เจ้าพระยารามราฆพ (หม่อมหลวงเพื้อ พึ่งบุญ) ได้เขียนชมเชยและให้ข้อสังเกตละครเรื่องเลือดสุพรรณว่า

“คุณหลวงวิจิตรวาทการ ตามที่ผมได้มีโอกาสไปดูละครเรื่อง “เลือดสุพรรณ” ซึ่งแสดงที่หอประชุมกรมศิลปากรนั้น ตามจริงเมื่อก่อนจะได้ไปดูก็ได้ข่าวลือกันกระฉ่อนว่า ละครเรื่องนี้ดีนัก ครั้นต่อมาก็ได้อ่านเรื่องที่

ลงไว้ในหนังสือพิมพ์ประชาชาติ จึงทำให้อยากดูยิ่งขึ้น ครั้นได้ดูเข้าแล้วไม่เสียเวลาเลยสักนาทีเดียว เด็กที่เล่นแสดงได้ดีสมกับเรื่องไม่เก้อเขินน่าชมมาก รวากับผู้ชำนาญแสดงละครมาแล้วหลายๆ ปี ทั้งนี้ก็คงเป็นเพราะครูที่สอนเข้าใจหัวใจของเรื่องอย่างดี จึงได้สอนให้แสดงสมเหตุสมผลได้ การแสดงก็กะเวลาพอดี ไม่ช้าไม่เร็วเกินไป ไม่มีน่าเบื่อตอนไหน จากเมืองสวรรคังดงามมาก นับว่าเป็นของแปลก วิธีทำจากคล้ายคลึงกันกับที่ได้เคยเห็นในพระราชนิพนธ์เรื่อง “มหาดมะ” แต่ในส่วนของการใหญ่กว่าจึงเพิ่มความงามขึ้นอีก

เนื้อเรื่องดีจริงเป็นการปลุกใจได้อย่างเยี่ยมบทเพลงฟังเพราะจับใจหลายตอน นับได้ว่ากวีนิพนธ์ของกรุงสยามไม่เสื่อมทราลงเลย น่าปลื้มใจยิ่งนัก

การแสดงตอนมั่งระโธกับมั่งรายพันดาบรรจบกันนั้น น่าจะแก้ไขให้รัดกุมเข้าสักหน่อย จะเป็นร่าอย่างกระเปาะบอง หรือจะบรรจบกันอย่างละครไทย ก็ควรให้เป็นไปเสียอย่างหนึ่ง นี่จึงร่ำรวมๆ กันอยู่ ความน่าดูจึงหย่อนไป”

ต่อไปเป็นคำชมเชยและข้อสังเกตของขุนประเจตตรุณพันธ์ เลขาธิการรัฐมนตรีว่าการกระทรวงธรรมการ

ดังนี้

“ผมได้ดูละครเรื่อง **“เลือดสุพรรณ”** มาแล้ว ๒ ครั้ง รู้สึกว่าละครเรื่องนี้ดีถึงขนาด สมควรอย่างยิ่งที่จะนำออกแสดงให้ประชาชนได้ดูให้ทั่วถึงกัน เพราะเนื้อเรื่องเร้าใจให้เกิดความกตัญญู ความกล้าหาญ การเสียสละ ความรักหมั่นรักคนและรักชาติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเหมาะที่จะให้เยาวชนได้ดู เพราะเป็นเครื่องมือที่จะก่อให้เกิดคุณธรรม เช่นว่านั้น

สำหรับบทบาทของตัวละครที่แสดงก็นับว่าดีมาก สามารถนำเอาความรู้สึกมาตีแผ่ออกเป็นภาพให้เห็นได้ โดยถนัดชัดแจ้ง เช่นในการแสดงความรักที่มีอยู่ระหว่าง บิดากับบุตร เป็นต้น

ผมคิดว่าเป็นการยากมากที่จะประพันธ์บทให้หลีกเลี่ยงความสแลงใจระหว่างพม่ากับไทยแต่ก็เป็นที่น่าชมเชยอย่างยิ่งที่บทประพันธ์นี้ได้ปรากฏออกมาอย่าง **“พม่าคู่ได้ไทยคู่ดี”** หวังว่าบทละครเรื่อง **“เลือดสุพรรณ”** นี้ จะเป็นบทละครที่ไม่รู้จักตาย”

จากข้อเขียนของขุนประเจตตรณพันธ์ที่ทิ้งท้ายไว้ว่า **“ละครเรื่องเลือดสุพรรณ จะเป็นบทละครที่ไม่รู้จักตาย”** นั้น เป็นความจริง เพราะในสมัยหลังๆ ต่อมาได้มีสถาบันการศึกษาหลายแห่ง และคณะละครต่างๆ นำเรื่องเลือดสุพรรณ ของพลตรีหลวงวิจิตรวาทการ ไปแสดงละครอีกหลายครั้ง และเมื่อแสดงครั้งใดก็ประสบผลสำเร็จ ทั้งผู้จัด ทั้งคนเล่น และคนดู ทำให้ละครเรื่องเลือดสุพรรณเป็นละครอมตะจริงๆ

เกี่ยวกับลักษณะนิสัยของตัวละครเรื่องเลือดสุพรรณนั้น พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์ ซึ่งทรงอ่านจากบทละครโดยมิได้ทอดพระเนตรการแสดงบนเวทีละคร ประทานข้อสังเกตเกี่ยวกับเรื่องนี้ ความตอนหนึ่งว่า

“เพื่อที่จะแสดงความรักยุติธรรมความกล้าหาญ และความสงสารคนที่แพ้แล้วแต่ถูกบังคับให้เอามาใช้อย่างทารุณ เพื่อที่จะแสดงความงามของข้อเหล่านี้ที่มีในนิสัยมนุษย์ **คุณหลวงวิจิตรฯ** ได้นำตัวมิ่งมหาสุรนาท (แม่ทัพพม่า) และมิ่งราย (บุตร) มาเป็นตัวอย่าง ผู้แต่งทั้งหลาย เมื่ออยากจะแสดงคดี มีเสรีภาพที่จะนำชนชาติใด

สมัยใดก็ได้ มาใช้เป็นตัวอย่างเพื่อให้ผู้อ่านผู้ดูได้เห็นคุณของคตินั้น เช่น เพื่อจะแสดงว่าคนที่รักชาติจริงๆ แต่เห็นสหายทำผิด ก็สามารถจะฆ่าสหายเสียได้ มหาบรมกวีเชกสเปียร์ได้ใช้ชาวโรมันคือ บรูตัส ในเรื่องละคร **“จูเลียส ซีซาร์”** ของท่านดั่งนี้เป็นต้น

ดังนั้นการที่**คุณหลวงวิจิตรฯ** ใช้พม่าในคราวนี้ก็เป็นการกระทำที่จะว่ากันจริงๆ แล้วก็ไม่ผิด แต่เนื้อที่ละครเรื่องนี้มีผู้คนไปดูกันอย่างแน่นและคงจะมีผู้อ่านมากเข้าพเจ้าอดเสียดายไม่ได้ว่าตัวอย่างนิสัยอันงามนี้ไม่ใช่คนไทย คือเปรียบกันแล้วตัวไทยสู้พม่าไม่ได้ ที่ดวงจันทร์เอาเปรียบการที่มิ่งรายเขารักตน ขอให้เขาละหน้าที่ปล่อยพวกไทยหนีไปได้ ดูไม่งามนัก จริยอยู่ภายหลังได้มีใจกล้าหาญกลับมาช่วยขอโทษให้มิ่งรายได้รอดชีวิต และเมื่อไม่สำเร็จก็พาพวกคนไทยเข้าสู่พม่าจนตายหมดนั้น แม้จะลบหลู่การกระทำตอนต้นก็ดี เรายังเห็นว่าในบทละครนี้ พม่าออกจะดีกว่าอยู่นั่นเอง”

ละครอิงประวัติศาสตร์เรื่องต่างๆ ของพลตรีหลวงวิจิตรวาทการ ที่แสดง ณ โรงละครศิลปากรในสมัยนั้น ใช้ผู้หญิงแสดงเป็นตัวเอกของเรื่อง เช่น พระราชา พระเอก ตัวโกงก็ใช้ผู้หญิงแสดงทั้งสิ้น ผู้ชายเป็นเพียงตัวประกอบหรือตัวตลก อย่างดีก็เป็นแค่พ่อของนางเอก มีบทเพียงเล็กน้อยในละครเรื่องเลือดสุพรรณ การที่ละครของพลตรีหลวงวิจิตรวาทการ ใช้ผู้หญิงแสดงเป็นตัวละครผู้ชายนั้น ผู้เขียนเข้าใจว่าคงได้รับอิทธิพลมาจากละครร้อง ที่ใช้ผู้หญิงแสดงเป็นตัวละครผู้ชาย ตั้งแต่ปลายสมัยรัชกาลที่ ๕ สืบมาจนถึงรัชกาลที่ ๗ ละครร้องเป็นที่นิยมชมชอบกันมากในหมู่คนไทย ถึงแม้ว่าละครร้องจะวิวัฒนาการจากการใช้ดนตรีไทยบรรเลงเปลี่ยนมาใช้ดนตรีสากล บรรเลงแล้วก็ตาม ก็ยังใช้ผู้หญิงแสดงเป็นพระเอก เป็นพ่อเป็นผู้ร้ายเหมือนเดิม

ในสมัยที่พลตรีหลวงวิจิตรวาทการ แต่งบทละครเรื่องเลือดสุพรรณนำออกแสดงเป็นครั้งแรกที่โรงละครไม่มีชื่อ และต่อมาได้ชื่อว่าโรงละครศิลปากรนั้น เป็นเวลาที่ละครร้องเริ่มจะเสื่อมความนิยมไป ผู้คนจึงหันมาสนใจละครแบบใหม่ของพลตรีหลวงวิจิตรวาทการ ซึ่งก็ยังคงยึดละครแบบโบราณ และละครร้องที่ใช้ผู้หญิงแสดงเป็นตัว

ละครชาย ละครเรื่องต่างๆ ของพลตรีหลวงวิจิตรวาทการ จึงให้ผู้หญิงแสดงเป็นตัวละครชายสืบมา

จนกระทั่งท่านแต่งบทละครเรื่องอานาภาพพจน์ราม- คำแหง นำออกแสดงที่หอประชุมกระทรวงวัฒนธรรม จึงได้เปลี่ยนมาใช้ผู้ชายแสดงในบทของตัวละครชาย และผู้หญิงแสดงบทของตัวละครหญิง เรียกว่าชายจริงหญิงแท้ และพลตรีหลวงวิจิตรวาทการก็ยึดแนวนี้นี้สืบมาในการจัดทำบทละครชุดอานาภาพพจน์ออกแสดงต่อมาอีก ๓ เรื่อง คือ อานาภาพแห่งความเสียสละ อานาภาพแห่งความรัก และอานาภาพแห่งศีลสัตย์

เกี่ยวกับการใช้ผู้หญิงแสดงเป็นตัวละครชาย ในละครเรื่องเลือดสุพรรณนั้น พระเจ้าวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์ ทรงสงสัยและทรงมีข้อวิจารณ์ว่า

“ข้าพเจ้ามีข้อสงสัยอยู่แต่ว่า เหตุใดผู้แสดงจึงเป็นสตรีไปเสียหมด นอกจากตัวบิดาผู้ชรา สตรีแม้จะเก่งเชี่ยวชาญในการเล่นละครเพียงใดก็ดี จะเล่นเป็นผู้ชายให้ดีเท่าผู้ชายได้หรือ การแสดงมีขาดของสำคัญซึ่งธรรมชาติได้สร้างมาให้เรา ซึ่งทำให้เป็นจุดศูนย์กลางของศิลปะทั้งหลายคือความผิดกันระหว่างบุรุษและสตรี ข้าพเจ้ายินดีที่จะเชื่อท่านทั้งหลายที่ได้วิจารณ์การแสดงว่าผู้แสดงได้ทำดีมากแต่ข้าพเจ้ามั่นใจว่าถ้าได้หัดให้ผู้ชายแสดงเป็นตัวผู้ชายแล้ว จะดีกว่านั้นอีก

กรมศิลปากรไม่มีความประสงค์จะให้ผู้ชายเล่นละครเลยหรือ ความงามมิได้มีอยู่แต่กับสตรี ความงามของบุรุษก็มีเหมือนกัน แต่คนละอย่าง โดยที่ควรจะมีรูปร่างใหญ่โตกว่า ผิวงามหน้าอกกว้าง เป็นต้น สุ่มเสี่ยงก็หัวกว่า ข้อเหล่านี้เมื่อได้เห็นเปรียบกับสตรีแล้ว ความน่ารักต่างๆ ของสตรีรูปร่างเล็กกว่า หน้าอ่อนกว่า เสียไพเราะกว่า กิริยานุ่มนวลกว่า ความงามเหล่านี้จะมีทำให้ภาพพร้อมน่าชมยิ่งขึ้นหรือ”

ปัจจุบันนี้ การแสดงละครเรื่องเลือดสุพรรณ ใช้ผู้ชายแสดงในบทของตัวละครที่เป็นผู้ชายแล้ว ถ้าจะมีผู้สงสัยว่าเหตุใดละครเรื่องเลือดสุพรรณ จึงเป็นที่นิยมชมชอบของผู้ชมมาตั้งแต่แสดงครั้งแรก เมื่อ พ.ศ.๒๔๗๙ กาลเวลาผ่านมาถึงบัดนี้ ละครเรื่องนี้ก็ยังเป็นละครอมตะ มีผู้ชมรุ่นใหม่สนใจเข้าชมกันทุกครั้งที่มีการแสดง

ที่เป็นเช่นนี้ ผู้เขียนเข้าใจว่าสิ่งแรกคือบทละครเรื่องเลือดสุพรรณ เป็นบทละครอิงประวัติศาสตร์ ประเภทปลุกใจให้คนไทยรักชาติ และในเวลาเดียวกันก็สอนให้เข้าใจและเห็นใจประเทศเพื่อนบ้านที่เคยเป็นศัตรูกันมาในสมัยโบราณ ว่าข้าศึกของไทยในสมัยนั้นมีใจว่าจะโหดร้ายหรือเลวทรามไปหมด คนที่ดีมีคุณธรรมก็ยังมี แต่สงครามต้องเป็นสงคราม เมื่อประเทศต่อประเทศทำสงครามกัน ทหารก็ต้องทำหน้าที่รบเพื่อประเทศชาติของตน

ในการทำสงครามกันนั้นทหารที่ดีมีคุณธรรมก็ย่อมมีอยู่ทั้งฝ่ายเขาและฝ่ายเรา พลตรีหลวงวิจิตรวาทการเล็งเห็นในข้อนี้ ท่านจึงแต่งละครเรื่องเลือดสุพรรณขึ้น โดยท่านเขียนชี้แจงไว้ในคำนำบทละครเรื่องเลือดสุพรรณ ตั้งแต่ครั้งที่พิมพ์เผยแพร่ใน พ.ศ.๒๔๗๙ ว่า

“เมื่อเดือนกรกฎาคมที่แล้วมา (พ.ศ.๒๔๗๙) ข้าพเจ้าได้รับบัญชาของท่านเจ้าพระยาযะมราช ให้ขึ้นไปจังหวัดสุพรรณฯ เพื่อทำธุระเกี่ยวกับศาลหลักเมืองแห่งจังหวัดนั้น ข้าหลวงและกรรมการจังหวัดสุพรรณฯได้พาข้าพเจ้าดูที่ต่างๆ จนถึงคูเมือง พอได้เห็นเมือง ภาพแห่งการสงครามรุกรานก็ปรากฏขึ้นแก่ดวงจิต พม่าเคยมายึดสุพรรณก่อนตีกรุงศรีอยุธยา ที่เหล่านี้ตลอดลงมาถึงฝั่งลำน้ำสุพรรณฯ คงจะได้เคยเป็นที่พักของกองทัพพม่า ชาวสุพรรณฯคงจะได้ถูกพม่ากะเกณฑ์ให้ทำงานหนัก ตักน้ำตำข้าว และคงถูกกดขี่ข่มเหงอย่างระทมทุกข์มาแล้ว

ข้าพเจ้าได้ตรงต่อไปถึงสภาพการณ์ในครั้งนั้นว่าตามความเข้าใจของพวกเรา พม่าเป็นคนโหดร้ายและข่มเหงคนไทยมาก แต่ความจริงคนดีของเขาก็คงมีมากเหมือนกัน

การที่จะสอนให้ไทยเราเกลียดชังพยาบาทพม่าต่อไปนั้นเป็นการพ้นสมัย เราควรจะหันเข้าหาทางผูกไมตรีกัน ถึงแม้พม่าจะเป็นศัตรูกันมาลึกเพียงไรก็มีทางที่จะรักใคร่กลับเป็นมิตรกันได้ การที่เราแพ้เขาก็เพราะเราอ่อนกำลังกว่าเขา

สิ่งที่ควรจำเป็นบทเรียนนั้น อยู่ที่การชวนชวายเพิ่มพูนกำลังของเรา ไม่ใช่มีพยาบาทโกรธแค้นผู้ชนะ การที่เขาชนะเรา ก็คงเป็นเพราะเขามีอะไรดีอยู่มากๆ

เรื่องของพม่าที่เราทราบมาแล้ว นอกจากความกล้าหาญ และฝีมือในการรบ เขายังมีความเคร่งครัดยุติธรรมเด็ดขาดอยู่ในหมู่ของเขาเป็นอย่างดีด้วย

ความคิดเหล่านี้ได้กลายเป็นเรื่องละครขึ้น ขณะอยู่ในเรือระหว่างเดินทางกลับ ได้ใช้ดินสอขีดเขียนบนกระดาษแผ่นเล็กๆ เฉพาะคำกลอนที่จะใช้เป็นบทร้องเมื่อถึงกรุงเทพฯ จึงได้ทำเป็นเรื่องขึ้น

ละครเรื่องเลือดสุพรรณที่พลตรีหลวงวิจิตรวาทการ ประพันธ์ขึ้นใน พ.ศ. ๒๔๗๙ นำออกแสดงในปีนั้น และต่อมาก็แสดงอีกหลายครั้งจนนับไม่ถ้วน การแสดงแต่ละครั้งจะแสดงตามบทเดิมโดยไม่มีการเปลี่ยนแปลง แต่การแสดงละครเรื่องเลือดสุพรรณของสตรีวิทยาสมาคม เมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๓ นั้น พลตรีหลวงวิจิตรวาทการได้แก้ไขบทประพันธ์เรื่องนี้เล็กน้อย ดังที่พลตรีหลวงวิจิตรวาทการเขียนไว้ในคำชี้แจงของผู้แต่งบทละคร เรื่องเลือดสุพรรณ ข้อความในตอนท้ายว่า

“เวลา ๒๔ ปีได้ล่วงมา ในกรุงเทพฯ คนชั้นผู้ใหญ่ยังคงจำละครเรื่อง เลือดสุพรรณได้ แต่รุ่นหนุ่มสาวในพระนครเวลานี้ที่อายุ ภายใน ๓๐ ปี คงไม่เคยเห็น ละครเรื่องเลือดสุพรรณ เมื่อ

สตรีวิทยาสมาคมแจ้งแก่ข้าพเจ้าว่า ประสงค์จะนำละครเรื่องเลือดสุพรรณออกแสดงในงานของสมาคมปีนี้ ข้าพเจ้าก็ไม่ขัดข้องและได้นำบทมาแก้ไขบ้าง แต่เป็นการแก้ไขเล็กน้อยที่สุดการฝึกซ้อมละครที่แสดงครั้งนี้ได้พยายามหาครูที่เคยฝึกซ้อมเมื่อครั้งนั้น และตัวผู้แสดงในครั้งนั้นจริงๆ ก็ได้มาช่วยฝึกซ้อมหลายคน การแสดงจึงเป็นเหมือนกับที่แสดงเมื่อ ๒๔ ปีมาแล้ว เกือบทุกประการ”

ที่พลตรีหลวงวิจิตรวาทการบอกว่า ท่านแก้ไขบทละครเรื่องเลือดสุพรรณเล็กน้อยนั้น ผู้เขียนเคยอ่านบทละครเรื่องเลือดสุพรรณมาหลายฉบับ พบว่าในภายหลัง ท่านเปลี่ยนแปลงตอนท้ายใกล้จะจบเรื่องตามบทเดิมของท่านแต่งไว้ว่า

เมื่อคนไทยตายหมดแล้ว มังมหาราชนาทพร้อม

แม่ทัพพม่าออกมาพูดว่า

“เลือดคนไทยนี้ไม่เหลวเลย กล้าหาญ รักชาติ ไม่กลัวตาย หากคนชาติใดสู้ได้ยาก เสียอย่างเดียวกันแต่ไม่มีอาวุธเพียงพอ การต่อสู้อย่างเลือดเดือดต่อสู้โดยไม่มีอาวุธพร้อม ก็เหมือนกับแมลงเม่าบินเข้ากองไฟ นำเสียดายเลือดไทย เลือดดีเหลือเกิน ถ้าไทยมีอาวุธพร้อมดีจริง ๆ เหมือนชาติอื่นๆ แล้ว ก็จะไม่มีชาติใดในโลกนี้สามารถเอาชนะไทยได้ เป็นการแน่นอนว่าชาติไทยจะต้องเป็นชาติที่เจริญยิ่งภายหลังนี้ ถึงแม้เราเป็นพม่าเราก็ยินดีจะร้องว่า ขอให้ชาติไทยเจริญ”

ในบทตอนนี้ เมื่อพลตรีหลวงวิจิตรวาทการอนุญาตให้สตรีวิทยาสมาคมแสดง ท่านได้เปลี่ยนบทจากมังมหาราชนาทพูด มาเป็นวิญญาณของมังรายพูด ดังนี้

เมื่อคนไทยตายหมดแล้ว ภาพวิญญาณของมังรายออกมาพูดว่า

“เป็นความคิดผิดอย่างร้ายแรง ที่ชาติไทยกับพม่าเป็นเพื่อนบ้านใกล้ชิดกัน ควรจะมีความรักใคร่ไมตรีกัน กลับมารบราฆ่าฟันกันอยู่หลายร้อยปี ประ

วัติศาสตร์จะต้องเปลี่ยนทางเดินศักราชใหม่จะต้องตั้งต้นให้เป็นความรักใคร่ไมตรีระหว่างชนทั้งสองชาติ และชนทั้งสองชาติจะต้องกลับเป็นมิตรสนิทสนมกันต่อไป”

การเปลี่ยนแปลงบทพูดจากมังมหาราชนาท มาเป็นวิญญาณของมังรายพูดในตอนจบนี้ ไม่ค่อยมีผู้ทราบกันมากนัก เนื่องจากคงจะไม่ได้อ่านบทละครเรื่องเลือดสุพรรณ ที่สตรีวิทยาสมาคมจัดพิมพ์เป็นครั้งแรกใน พ.ศ. ๒๕๐๓ และต่อมาได้พิมพ์บทละครเรื่องเลือดสุพรรณอีกครั้งในงานพระราชทานเพลิงศพพลตรีหลวงวิจิตรวาทการ เมื่อวันที่ ๑๖ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๐๕

ปัจจุบันนี้เวลาแสดงละครเรื่องเลือดสุพรรณ นิยมแสดงตามแบบเดิม คือมังมหาราชนาทออกมาพูดในตอนจบ ดังเช่นการแสดงละครเรื่อง เลือดสุพรรณของกรมศิลปากร ในสมัย พ.ศ. ๒๔๗๙ ทุกประการ ●

นักประดิษฐ์รุ่นใหม่ พลั งไทย

กั ษ า ติ

ดร.เย็นใจ เลาหวณิช

นายกสมาคมการประดิษฐ์ไทย

การประดิษฐ์คิดค้น เป็นความสามารถของมนุษย์ที่มีมากจนไม่มีขอบเขต มีมากกว่าสัตว์โลกชนิดอื่นๆ ทั้งหมดเป็นสาเหตุสำคัญที่สุดที่ทำให้มนุษย์สามารถสร้างความเจริญก้าวหน้า พัฒนาอารยธรรมตั้งแต่บุ๋บไผ่มาจนกระทั่งสวมชุดอวกาศจากการนั่งเกวียนเทียมด้วยสัตว์ลากสู่การนั่งเครื่องบินคองคอร์ดความเร็ว ๒.๕ เท่าของความเร็วเสียงจากกระท่อมมุงจากสู่ตึกระฟ้าสูงกว่า ๑๐๐ ชั้น จากการใช้ม้าเร็วสื่อสารมาสู่ระบบอินเทอร์เน็ต ในขณะที่นกกระจาบทำรังได้สวยงาม แต่ไม่มีการเปลี่ยนแปลงอะไรในหลายพันปีที่ผ่านมา เช่นเดียวกับรังผึ้งซึ่งสลับซับซ้อน แต่ไม่มีการพัฒนารูปแบบเหมือนอาคารบ้านเรือนของมนุษย์ ซึ่งมีการพัฒนาต่อไปไม่หยุดยั้ง

ปัจจุบันเรามี “อาคารเจ้าปัญญา” (Intelligent Building) ซึ่งสามารถอำนวยความสะดวกให้แก่มนุษย์ได้อย่างไม่น่าเชื่อ เช่น มีระบบอัตโนมัติควบคุมการใช้พลังงาน ระบบการสื่อสาร ความปลอดภัย การคมนาคม ฯลฯ และคงจะมีการพัฒนาต่อไปอีกไม่สิ้นสุด

อย่างไรก็ดี คนส่วนมากมักมองข้ามความสำคัญของการประดิษฐ์คิดค้น เพราะตนเองไม่ต้องคิด เมื่อเกิดมาลืมหัดโลกก็เห็นสิ่งต่างๆ รอบๆ ตัวที่มีอยู่แล้ว และไม่เคยมีใครสอน ไม่มีใครอธิบายให้ทราบ ให้เกิดความเข้าใจว่าทุกสิ่งทุกอย่างเกิดขึ้นมาเองย่อมไม่ได้ ต้องมีคนทำขึ้น คนที่ทำขึ้นมาก็เพื่อขายเป็นสินค้าหารายได้มาเลี้ยงชีพ

แต่คนที่ทำอะไรได้นั้นต้องมีคนคิดค้น **มีคนแรก** ที่ประดิษฐ์ และทดลองจนใช้ได้ มีความทนทานเหมาะสมกับสภาพการใช้ประโยชน์แล้ว จึงสามารถนำเอามาผลิตเป็นสินค้าขายได้ จากนั้นก็มีการผลิตและขายต่อๆ กันมา ผู้ที่เป็นฝ่ายบริโภคก็คือคนซื้อ เห็นอะไรน่าซื้อเมื่อชอบใจ เห็นว่าสมราคา ก็ซื้อหามาใช้ เรื่องเช่นนี้เกิดขึ้นกับทุก

สรรพสิ่งที่มนุษย์ทำขึ้น การประดิษฐ์คิดค้นของมนุษย์จึงมีปริมาณมากมายมหาศาลเท่ากับชนิดหรือประเภทของสินค้าที่มีจำหน่ายในโลกตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน จึงไม่มีใครประมาณได้ว่ามีกี่ล้านประเภท

คนไทยส่วนใหญ่เติบโตขึ้นมาในสภาวะของผู้บริโภค ไม่ใช่ผู้ผลิต หรือผู้ประดิษฐ์คิดค้น ซึ่งมีเป็นส่วนน้อย โดยเฉพาะคนที่เกิดมาในยุคหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ ซึ่งโลกมีความสงบสุขหลังจากเกิดสงครามครั้งใหญ่ ทุกคนไม่ต้องการสงครามเพราะเช็ดขยายสงครามที่จบไปได้ไม่นาน ประเทศต่างๆ หันมาปรับปรุงตนเอง หลายประเทศได้เป็นอิสระพ้นจากสภาพอาณานิคมก็หันมาพัฒนา

ประเทศไทยก็มีสภาพคล้ายๆ กัน แต่ผู้บริหารประเทศตั้งแต่ยุคหลังเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. ๒๔๗๕ จนถึงปัจจุบันกังวลอยู่ ๒ เรื่อง คือ การรักษาอำนาจเอาไว้ให้ได้ ซึ่งในยุคแรกๆ เกิดจากปัญหาการปฏิวัติรัฐประหาร แต่ยุคปัจจุบันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง และเรื่องที่ ๒ คือ การพัฒนาประเทศแบบพึ่งพิง ซึ่งแบ่งออกเป็น ๒ ยุค ในยุคแรกพึ่งความช่วยเหลือ

เหลือจากต่างประเทศและยุคปัจจุบันพึ่งการลงทุนจากต่างประเทศ ซึ่งรวมทั้งการท่องเที่ยวของชาวต่างประเทศ และการส่งสินค้าออกจากประเทศไทยไปจำหน่ายในต่างประเทศ โดยปราศจากการแยกแยะว่าเป็นสินค้าที่ **ประดิษฐ์คิดค้นและพัฒนาขึ้นโดยภูมิปัญญาไทย** หรือเป็นสินค้าที่ต่างประเทศย้ายฐานผลิตมาลงทุนในประเทศไทย กล่าวง่ายๆ คือ ไม่สนใจภูมิปัญญาไทย มีหน้าซ้ำคนส่วนมากยังดูถูกดูหมิ่นภูมิปัญญาของคนไทยด้วยกันเอง ซึ่งเป็นปรากฏการณ์ “**ต่างชาตินิยม**” หรือ “**นิยมต่างชาติ**” ไม่ใช่ “**ไทยนิยม**” หรือ “**นิยมไทย**” เมื่อเทียบกับประเทศอื่นที่เขาพัฒนาไปไกลกว่าเรามาก เช่น ญี่ปุ่น ก็จะได้เห็นได้ชัดว่าเราทำตรงกันข้ามกับเขา แบบหน้ามือเป็นหลังมือ

การเปรียบเทียบไทยกับญี่ปุ่นซึ่งต่างเป็นคนเอเชียด้วยกัน นับถือศาสนาพุทธเหมือนกัน จะช่วยให้เห็นจุดที่จะต้องพัฒนาของไทยชัดเจนยิ่งขึ้น

- ญี่ปุ่นแพ้สงครามโลกครั้งที่ ๒ อย่างยับเยินแต่ไทยซึ่งเคยถูกญี่ปุ่นยึดครองกลับเป็นฝ่ายชนะ โดยไม่ต้องจ่ายเงินค่าปฏิกรรมสงครามเหมือนญี่ปุ่น
- ญี่ปุ่นพัฒนาประเทศโดยเน้นหลักชาตินิยมและการพึ่งตนเอง ผลิตสินค้าคุณภาพดีส่งออก ไม่ดีขายในประเทศ ส่วนประเทศไทยพัฒนาโดยไม่คิดพึ่งตนเองคิดแต่พึ่งพิงต่างประเทศ เช่น เงินให้เปล่า หรือเงินกู้ ตลอดจนการลงทุนจากต่างประเทศ ซึ่งเป็นการขัดกับหลักของพระพุทธศาสนา “**อัตตาหิ อัตตโน นาโถ**” ทั้งๆ ที่คนส่วนใหญ่เป็นชาวพุทธ (แต่เป็นพุทธโดยลำมะโนครวเท่านั้น) ยิ่งการประดิษฐ์คิดค้นแล้วไม่ต้องคิดถึง ไม่ต้องส่งเสริม “**คิดไปก็เสียเวลาเปล่า**” ชื่อเขาดีกว่า ดีเสียอีกที่มีคนช่วยคิดช่วยประดิษฐ์ ช่วยเหลือยากแทนเรา เราทำตัวสบายๆ เอาเงินไว้เลือกซื้อของดีๆ แพงๆ ใ้ๆ หรือ “**จะดีกว่า**” คิดแบบนี้เรียกว่าคิดแบบ “**บริโภคนิยม**”
- รัฐบาลญี่ปุ่นเห็นความสำคัญของทุกอาชีพใน

ประเทศ โดยเฉพาะเกษตรกรซึ่งเป็นคนส่วนน้อย เพราะญี่ปุ่นมีพื้นที่เพื่อการเกษตรน้อย แต่รัฐบาลคุ้มครองเกษตรกรด้วยการตั้งกำแพงภาษีและมีมาตรการกีดกันสินค้าเกษตรจากต่างประเทศ ทำให้เกษตรกรอยู่ได้ มีรายได้สูง แต่รัฐบาลไทยช่วยเหลือเกษตรกรไม่ตรงประเด็น ไม่สามารถยกระดับความเป็นอยู่ของเกษตรกรได้ ยิ่งไปกว่านั้นบางรัฐบาลรับเงินจากธนาคารต่างประเทศให้เก็บค่าน้ำจากเกษตรกร ซึ่งเท่ากับซ้ำเติมเกษตรกร แต่โชคดีที่ถูกประชาชนต่อต้านจนต้องระงับเรื่องนี้

- รัฐบาลญี่ปุ่นเล็งเห็นความสำคัญของการประดิษฐ์คิดค้น ว่าเป็นบ่อเกิดของการพัฒนาทั้งมวลของมนุษยชาติ จึงได้จัดให้มีการส่งเสริมการประดิษฐ์คิดค้นของคนญี่ปุ่นโดยก่อตั้ง “**สถาบันการประดิษฐ์และนวัตกรรมแห่งประเทศญี่ปุ่น**” (*Japan Institute of Invention and Innovation หรือ JIII*) ขึ้นเมื่อประมาณ ๑๐๐ ปีมาแล้ว หลังจากที่ได้มีการวางรากฐาน การดำเนินการก่อนหน้านี้มาแล้วนานถึง ๔๐ ปี โดยเน้นการส่งเสริมการประดิษฐ์คิดค้นในทุกรูปแบบ ทั้งนี้โดยที่รัฐเป็นผู้ริเริ่มและให้การสนับสนุนด้านงบประมาณ ส่วนการดำเนินงานจัดในรูปแบบเอกชนเพื่อความคล่องตัว ทั้งยังมีรางวัลจากพระเจ้าจักรพรรดิแห่งญี่ปุ่นให้แก่นักประดิษฐ์เป็นประจำทุกปี และพระเจ้าจักรพรรดิจะเสด็จมาพระราชทานรางวัลด้วยพระองค์เองเสมอมา
- ส่วนกรณีประเทศไทยนั้น ผู้เขียนได้รวบรวมนักประดิษฐ์และผู้สนใจจำนวนหนึ่งก่อตั้ง “**ชมรมส่งเสริมการประดิษฐ์**” ขึ้นภายใต้ข้อบังคับของสถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทยเมื่อวันที่ ๒๖ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๓๑ โดยใช้หลักการ “**พึ่งตนเอง ไม่ทอดทิ้งและร่วมมือกัน**” มีวัตถุประสงค์สำคัญคือส่งเสริมการประดิษฐ์

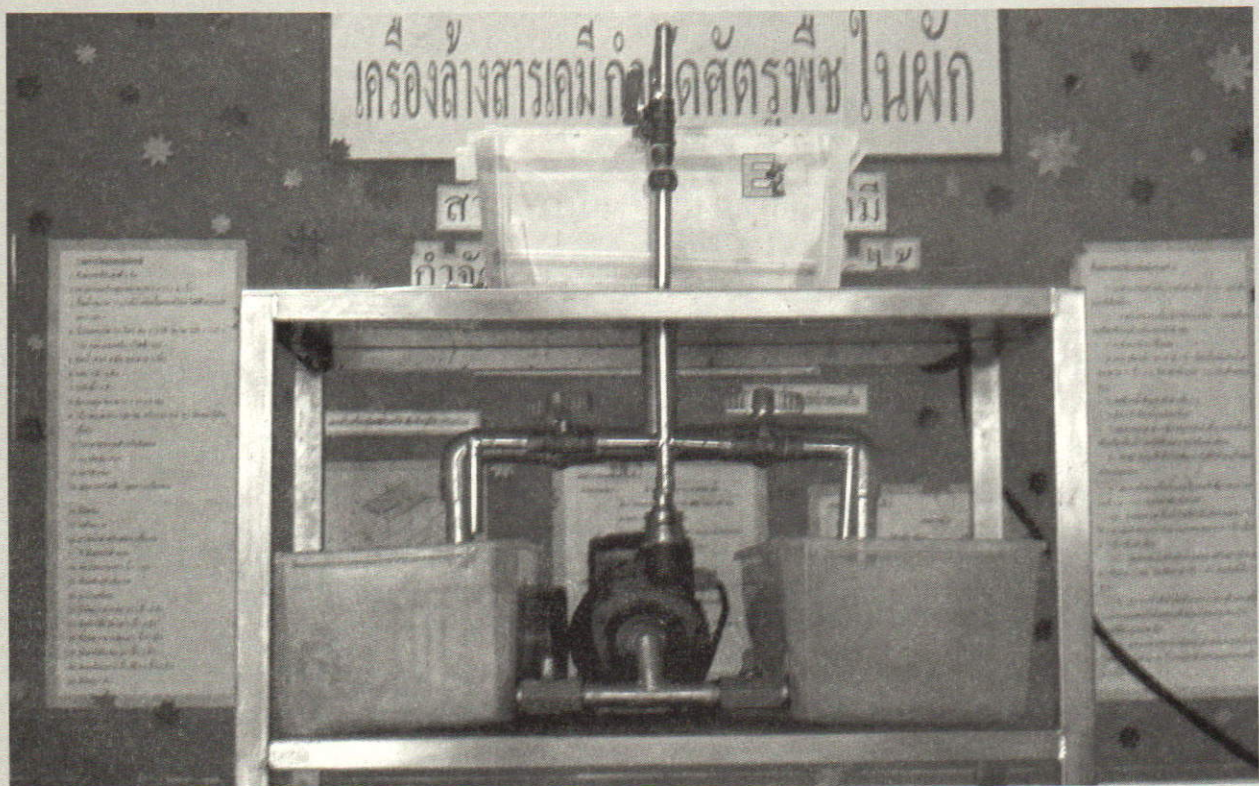

คิดค้นของคนไทย ต่อมาจึงได้จดทะเบียนเป็น “สมาคมการประดิษฐ์ไทย” เมื่อ ๑๑ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๓๕ ภายหลังการก่อตั้ง JIII ของญี่ปุ่น ๘๘ ปี ต่อมาสมาคมฯ ได้รับเงินอุดหนุนโครงการส่งเสริมการประดิษฐ์ของสมาชิกและเยาวชนไทยปีละประมาณ ๓ ล้านบาท จากกระทรวงวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม ปัจจุบัน (สิ้นปี พ.ศ. ๒๕๔๔) มีสมาชิก ๗๐๐ คน ทั้งที่เป็นนักประดิษฐ์ นักกฎหมาย ผู้สนใจการประดิษฐ์ และเยาวชน

- JIII ให้ความสำคัญต่อการส่งเสริมนักประดิษฐ์รุ่นเยาว์มาก มีการส่งวิทยากรไปบรรยายกระตุ้นให้เกิดแนวคิด ประดิษฐ์คิดค้นใหม่ๆ ตามโรงเรียนประถม และมัธยมทั่วประเทศ และมีการประกวดผลงานการประดิษฐ์คิดค้นของเยาวชนทั้งระดับประถม มัธยม และแม่บ้าน ทุกปีตั้งแต่ระดับจังหวัดไปถึงระดับชาติ ในกรณีประเทศไทยมีการส่งเสริมการประดิษฐ์

คิดค้นน้อยมาก ส่วนมากเป็นโครงการทางวิทยาศาสตร์ซึ่งนักเรียนทำขึ้น และมีการประกวดในวันวิทยาศาสตร์ แต่ไม่ใช่ว่าการประดิษฐ์ สมาคมการประดิษฐ์ไทยจึงริเริ่มจัดให้มีการส่งเสริมตามแนวทางของประเทศญี่ปุ่น

- สมาคมฯ ได้ร่วมมือใกล้ชิดกับ JIII และได้คัดเลือกผลงานการประดิษฐ์ของนักเรียน ส่งไปประกวดที่ประเทศญี่ปุ่นในงาน Japan Expo Kitakyushu 2001 ระหว่างวันที่ ๔ กรกฎาคม - ๔ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๔๔ โดยได้รับการสนับสนุนจาก MITI (Ministry of Trade and Industry) แห่งประเทศญี่ปุ่น ปรากฏว่าสิ่งประดิษฐ์ “เครื่องล้างสารเคมีกำจัดศัตรูพืช” ซึ่งเป็นผลงานการประดิษฐ์ของนักเรียนโรงเรียนสตรีวิทยา ๒ มัธยมศึกษาตอนต้น ๗ คน ได้รับรางวัล Japan's Patent Attorneys ซึ่งเป็น ๑ ใน ๔ ผลงาน ที่ได้รับรางวัลจากการประกวดครั้งนี้ในประเทศญี่ปุ่น นับเป็นครั้งแรกที่เด็ก

เครื่องล้างสารเคมีกำจัดศัตรูพืช

ไทยได้รับรางวัลในการประกวด
การประดิษฐ์นานาชาติ ใน
ต่างประเทศในระดับ
มัธยมศึกษาตอนต้น

- ซึ่งแสดงให้เห็นว่า
คนไทยมิได้ด้อย
กว่าชาติอื่นใดใน
เรื่องความคิด การ
ประดิษฐ์ และการ
สร้างสรรค์ หากได้รับ
การส่งเสริมที่เหมาะสมก็จะ
สามารถทำได้ไม่แพ้ชาติใดในโลก

ถ้วยรางวัล D' Un Concept Nouveau
de Development de la Thaïlande
ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

คิดค้นมานานกว่า ๑๐๐ ปี และคิดพัฒนา
ประเทศโดยการพึ่งตนเองซึ่งสอดคล้อง
กับพระราชดำริของพระบาท
สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในเรื่อง
เศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งเน้นการ
พึ่งตนเองเป็นหลัก และ
พระองค์ก็ทรงเป็นแบบอย่าง
อันประเสริฐในการประดิษฐ์
คิดค้น ทรงเป็นพระมหา-
กษัตริย์พระองค์แรกและพระองค์
เดียวของโลก ที่ทรงเป็นนักประดิษฐ์
และทรงสิทธิบัตรหลายเรื่อง ผลงานของ

เหรียญรางวัล "Gold medal with mention"
และประกาศนียบัตร
Brussels Eureka ๒๐๐๑ ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

เหรียญรางวัล Brussels Eureka ๒๐๐๑ และประกาศนียบัตรของผู้ประดิษฐ์ไทย
ที่ได้รับรางวัล

ผลงานของนักเรียนชุดนี้เป็นผลงานที่ได้รับทุน
อุดหนุนเพียง ๑๐,๐๐๐ บาท จากสมาคมการ
ประดิษฐ์ไทย และด้วยความร่วมมือกับ JIII จึง
ได้รับทุนเดินทางไปประกวดสิ่งประดิษฐ์ของ
เยาวชนในประเทศญี่ปุ่น จนประสบความสำเร็จ

จากการเปรียบเทียบกับประเทศญี่ปุ่น ซึ่งเป็น
มหาอำนาจทางเศรษฐกิจในอันดับ ๒ ของโลกรองจาก
ประเทศสหรัฐอเมริกา จะเห็นได้ว่าผู้บริหารประเทศได้มี
ความตื่นตัวในเรื่องการให้ความสำคัญต่อการประดิษฐ์

พระองค์ได้รับรางวัลยอดเยี่ยมหลายรางวัลติดต่อกันมาถึง
๒ ปี ในงาน Brussels Eureka ๒๐๐๐ และ ๒๐๐๑ ณ
กรุงบรัสเซลส์ ประเทศเบลเยียม

ถึงเวลาแล้วที่รัฐบาลไทยจะให้ความสำคัญกับ
การประดิษฐ์คิดค้นของคนไทย โดยกำหนดนโยบาย
และมาตรการที่ชัดเจนตามแนวพระราชจริยวัตร และ
พระราชดำริเกี่ยวกับการประดิษฐ์คิดค้นและการพึ่งตนเอง
แม้จะยังไม่ถึงระดับออกกฎหมายส่งเสริมการประดิษฐ์
คิดค้น เช่นประเทศจีนในปัจจุบัน ก็ยังจะเป็นการดีกว่า
อยู่เฉยๆ ไม่ทำอะไรใหม่

เป็นที่น่ายินดีว่าในงาน Brussels Eureka 2001 ที่ผ่านมาในเดือน พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๔๔ นี้ มีคนไทยอีกคนหนึ่งได้รับเกียรติสูงสุด คือ ผลงานการประดิษฐ์ “ลูกบอลดับเพลิง” ได้รับรางวัลถึง ๓ รางวัล บุคคลผู้นั้นคือนายวรเดช ไกรมาตย์ กรรมการผู้จัดการและผู้ก่อตั้ง บริษัท สยามเซฟตี้เอ็มไพร์ จำกัด หลังจากการแสดงผลงาน ปรากฏว่ามีบริษัทในประเทศเยอรมนี สั่งซื้อลูกบอลดับเพลิงถึงห้าหมื่นลูก ซึ่งมีราคาขายปลีกลูกละ ๑,๕๐๐ บาท

ลูกบอลดับเพลิงดังกล่าวเป็นสิ่งประดิษฐ์ใหม่ของโลก มีความสะดวกและปลอดภัยในการใช้งานเพียงแว่นไว้ เมื่อเกิดไฟไหม้ก็จะระเบิดปล่อยก๊าซออกมาดับเพลิงได้เอง หรือจะใช้วิธีขว้างลูกบอลเข้าไป ณ จุดเกิดเพลิงไหม้ก็ได้ เป็นสิ่งประดิษฐ์ที่น่าภาคภูมิใจใน

ลูกบอลดับเพลิง

ความสามารถของคนไทยยุคใหม่ ซึ่งสามารถผลิตเป็นสินค้าส่งไปจำหน่ายได้ทั่วโลก ช่วยสร้างความเจริญทางเศรษฐกิจและชื่อเสียงให้แก่ประเทศไทยได้เป็นอย่างดี

นักประดิษฐ์เกษตรกรซึ่งไม่แพ้ ฟูกิโอเกะ แห่งประเทศญี่ปุ่น คือ นายละเมียด ครุฑเงิน หนุ่มชาวนา อยู่บ้านเลขที่ ๔๖/๑ หมู่ ๙ ตำบลระแหง อำเภอลาดหลุมแก้ว จังหวัดปทุมธานี เป็นผู้ค้นพบวิธีปลูกข้าวโดยใช้ “ตอซัง” ซึ่งเป็นวิธีปลูกแบบใหม่ของโลก นายละเมียดสังเกตว่าหลังจากเก็บเกี่ยวข้าวแล้วต้น

ข้าวมักจะแตกหน่อที่ข้อตาออกมา และสามารถเจริญเติบโตต่อไปได้ จึงมีความคิดว่าจะทำให้ตาของต้นข้าวล้มลงติดดินเพื่อให้ออกรากลงดิน ณ จุดที่ข้อตานั้นโดยไม่ต้องเฝ้าฟาง ไม่ต้องใส่ปุ๋ย ไม่ต้องหว่าน ไม่ต้องปลูกข้าวใหม่อีก จึงเอากลูทูปพ่วงเข้ากับรถไถคราดทับ

ลูกบอลดับเพลิง

หน่อข้าวมีใบ ๒-๓ ใบ ใสน้ำสูง ๕ ซม. บังคับไม่ให้ข้าวเรือขึ้น

ต่อซังให้ราบเรียบลงกับพื้นนา เว้นไว้ ๗ วัน รากก็งอกครบ ๑๕ วัน ปลอยน้ำเข้านา

จากนั้นก็ปฏิบัติเหมือนการปลูกข้าวตามปกติจนกระทั่งเก็บเกี่ยว เมื่อเกี่ยวเสร็จก็รีบเกลี่ยฟางท่อนา แล้วใช้รถย่ำเพื่อล้มต้นข้าวให้ราบกับดินอีก ข้าวก็จะงอกมาใหม่เป็นรุ่นที่ ๓ โดยใช้ต้นเดิม ไม่มีการหว่านเมล็ดอีก ผลผลิตทำได้ถึง ๔๐๐-๕๐๐ กิโลกรัมต่อไร่ ต้นทุนการผลิตก็ต่ำมาก เพราะแทบจะไม่ต้องทำอะไรเลย ทำให้ชาวนามีกำไรเพิ่มมากขึ้น

ขณะนี้ชาวนาอำเภอลาดหลุมแก้ว ที่อยู่ในเขตน้ำชลประทาน ก็เริ่มใช้วิธีการปลูกข้าวโดยใช้ต่อซังแบบนี้อย่างกว้างขวาง นับเป็นภูมิปัญญาไทยที่ควรแก่การภาคภูมิใจ ในวันวิทยาศาสตร์ พ.ศ. ๒๕๔๔ สมาคมการประดิษฐ์ไทยจึงมอบประกาศนียบัตรเชิดชูเกียรติ นายละเมียด ครุฑเงิน เป็นนักประดิษฐ์ภูมิปัญญาไทยประจำปี พ.ศ. ๒๕๔๔ สมาคมฯ หวังว่าผลงานของนายละเมียดน่าจะได้รับ

การส่งเสริมจากกระทรวงเกษตรฯ ให้เผยแพร่ไปทั่วประเทศ เพื่อประโยชน์ของเกษตรกรไทยและประเทศชาติ เพราะเป็นการแก้ปัญหาเศรษฐกิจที่ตรงประเด็นในระดับ “รากข้าว” (รากหญ้า) ได้ดีวิธีหนึ่ง

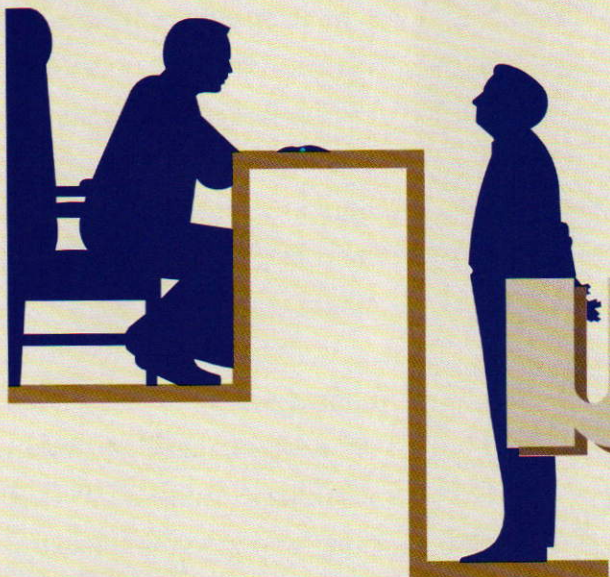
การประดิษฐ์คิดค้นเกิดขึ้น เพราะมนุษย์มีภูมิปัญญา ปัจจุบันทุกประเทศต่างตระหนักดีถึง “ทรัพย์สินทางปัญญา” ว่าเป็นสิ่งที่มีค่า ยิ่งใช้ปัญญามาก ทรัพย์สินที่เกิดจากภูมิปัญญานั้นย่อมมีค่ามาก จึงไม่ควรดูถูกภูมิปัญญาของตนเอง ไม่ดูถูกกันเอง แต่หันไปนิยมชมชอบภูมิ

ปัญญาต่างชาติ ควรหันมาส่งเสริมอย่างจริงจัง และให้ความสำคัญตามแนวทางที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงปฏิบัติเป็นแบบอย่าง ประเทศไทยก็จะสามารถผ่านพ้นวิกฤตทางเศรษฐกิจได้โดยเร็ว และเจริญก้าวหน้าโดยเร็ว นำหน้าประเทศอื่นได้ ด้วยความภูมิใจ ●

หน่อข้าวที่ต้องการเจริญงอกขึ้นมาตรงโคนต่อซังติดดิน

การจัดการ

มรดก

สถิตย์ เล็งไธสง

การจัดการมรดก เป็น

สิ่งที่น่าห่วงใยเพราะ
ผู้จัดการมรดกมักจะถือสิทธิ
เหมือนดังว่าทรัพย์สินมรดกเป็น
ของตนเอง อยากจะโอนให้
ใครก็ทำตามอำเภอใจ ทำให้
เกิดกรณีพิพาทกันเนืองๆ ผู้
จัดการมรดกไม่น้อยที่จัดการ
มรดกไม่ถูกต้องตามกฎหมาย
ทำให้ทายาทเสียหาย อันเป็น
ความผิดอาญา ติดคุกติด
ตาราง

ผู้จัดการมรดกคือใคร

ผู้จัดการมรดกคือ บุคคลคนหนึ่งหรือหลายคนที่ได้รับมอบหมายให้จัดการรวบรวมทรัพย์สินมรดกของผู้ตายแล้วแบ่งปันให้แก่ทายาทตามสิทธิ เขาเป็นตัวแทนของทายาททุกคน ซึ่งจะต้องกระทำการตามคำสั่งหรือเจตนาของทายาทและด้วยความระมัดระวัง มิฉะนั้นเขาจะต้องรับผิดชอบทั้งทางแพ่งและอาญา และจะต้องกระทำการด้วยความจงรักภักดี ไม่นำประโยชน์ของตนและของบุคคลภายนอกเข้ามาพัวพันกับประโยชน์ของทายาทซึ่งเป็นเจ้าของทรัพย์สินมรดกร่วมกัน ถ้ากระทำการโดยทุจริต ทำให้เกิดความเสียหายแก่กองมรดกก็มีความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๓๕๓ มีโทษจำคุกถึง ๓ ปี

ทำไมจึงต้องมีผู้จัดการมรดก

เหตุที่ต้องมีผู้จัดการมรดกก็เพราะว่าเกิดข้อขัดข้องในการแบ่งปันมรดก เช่น เจ้าหน้าที่เกี่ยวกับทรัพย์สินมรดกไม่ยอมให้ทายาททรัพย์สินมรดกออกมาแบ่งปัน เป็นต้นว่า เจ้าพนักงานที่ดินก็ไม่ยอมให้ทายาทโอนชื่อในทะเบียนที่ดินมาเป็นของทายาทหรือของผู้ซื้อทรัพย์สิน และเจ้าหน้าที่ธนาคารที่ผู้ตายฝากเงินไว้ก็ไม่ยอมให้ทายาท ถอนเงินจากธนาคารมาแบ่งปันกัน เหตุก็เพราะว่าเขาไม่แน่ใจว่า ผู้ที่ไปขอรับมรดกนั้นเป็นทายาทจริงหรือไม่ หรือถ้าจริงก็ไม่แน่ใจว่าจะมีทายาทกี่คน ผู้ที่มาขอรับมรดกนั้นจะโอนเอาไปตามสิทธิของเขาจริงหรือไม่ แม้ทายาททุกคนไปขอพร้อมหน้ากันเขาก็กังไม่แน่ใจว่าพวกที่ไปนั้นเป็นทายาทที่มีสิทธิตามกฎหมายหรือไม่ แม้จะใช้ก็ไม่แน่ใจว่าเป็นผู้มีสิทธิรับมรดกทุกคนหรือไม่ ชาวบ้านอาจจะเข้าใจเรื่องแบ่งปันมรดกคลาดเคลื่อน ไม่ตรงตามลำดับที่กฎหมายจำแนกไว้ก็ได้ เจ้าหน้าที่จึงปฏิเสธไว้ก่อนแล้วแนะนำให้ทายาทไปตั้งผู้จัดการมรดกมาจัดการมรดกแทนทายาททุกคน

การตั้งผู้จัดการมรดกอย่างไร

การตั้งผู้จัดการมรดกอาจทำได้ ๒ ทางคือ

๑. ผู้ตายทำพินัยกรรมตั้งผู้จัดการมรดกไว้ เช่น สรรวยาทำพินัยกรรมตั้งสัมฤทธิ์ให้เป็นผู้จัดการมรดก เมื่อ สรรวยาตาย พินัยกรรมมีผล สัมฤทธิ์ก็จะกลายเป็นผู้จัดการมรดก และมีอำนาจที่จะจัดการมรดกของ สรรวยาตั้งแต่นั้น แต่ทั้งนี้อยู่ที่ความสมัครใจของสัมฤทธิ์ด้วย ถ้าเขาไม่ยอมก็จะไปบังคับเขาไม่ได้ เมื่อเขายอมเป็นผู้จัดการมรดกตามที่ได้รับแต่งตั้งเขาก็จะเข้าสู่ฐานะผู้จัดการมรดกเต็มตัว แต่ถ้าเขาได้รับเป็นผู้จัดการมรดกแล้วเขาจะต้องปฏิบัติหน้าที่ให้ตลอดรอดฝั่ง เว้นแต่ถ้าไม่ยอมทำหรือไม่ไหวก็ลาออกโดยบอกกล่าวให้ทายาททุกคนทราบ แม้ตามกฎหมายจะรับรองว่าผู้จัดการมรดกตามพินัยกรรมมีสิทธิและหน้าที่ดังกล่าวแล้ว เมื่อนำพินัยกรรมไปแสดงต่อใครๆ ก็มักจะไม่ได้ได้รับความเชื่อถือเท่าที่ควร บางแห่งก็ได้ แต่บางแห่งก็ปฏิเสธ ในที่สุดก็จัดการมรดกไปไม่ตลอด จำเป็นต้องใช้วิธีหนึ่ง คือ

๒. ขอให้ศาลมีคำสั่งตั้งผู้จัดการมรดก แล้วขอสำเนาคำสั่งศาลที่รับรองว่าถูกต้อง ไปแสดงต่อเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็นสำนักงานที่ดินหรือธนาคาร ต่างก็ให้ความเชื่อถือ และยินดีให้ผู้จัดการมรดกที่ศาลตั้งโอนรับมรดกได้อย่างเต็มที่ ซึ่งผู้จัดการมรดกก็มักจะใช้อำนาจจนติดคุกติดตะราง ติดอย่างไรจะเล่าให้ฟัง ในตอนหลัง

ถามว่า ทายาทร่วมกันตั้งผู้จัดการมรดกได้หรือไม่ ก็ต้องตอบว่า ได้ เช่น สรรวยาตาย มีมรดกมากมาย ทั้งเงินฝากธนาคาร เงินที่ให้คนกู้ยืมไป และที่ดินบ้านเรือน มีบุตรคือ สัมฤทธิ์ แนน้อย และมีเพ็ญศรีภริยา และมีพ่อบุญหนาบิดาและแม่บุญมีมารดา ทุกคนเป็นทายาทที่มีสิทธิรับมรดกของ สรรวยา ทายาททุกคนมีสิทธิจัดการมรดกอาจจะร่วมกัน แต่ไม่มีอำนาจที่จะต่างคนต่างทำ ซึ่งเป็นการยากที่จะทำได้ หากเขาจะพร้อมใจกันตั้งคนภายนอกเป็นผู้จัดการมรดก โดยทำเป็นหนังสือลงลายมือชื่อทายาททั้งหมดก็ได้ แต่ทางเจ้าพนักงานก็มักจะไม่ว่าทายาทจะมีอยู่เท่าไรหรือไม่ อาจจะมียาคนมิได้เออด้วยก็ได้ ทำให้ใบมอบอำนาจที่ทำกันเองนั้นไม่มีผลในทางปฏิบัติ ทางที่ดีที่สุดคือ ศาลตั้ง

การขอให้ศาลสั่งตั้งผู้จัดการมรดก

มีหลักเกณฑ์ดังนี้ คือ

ข้อ ๑ ผู้มีสิทธิร้องขอ นั้นคือ

(๑) ทายาท ได้แก่ ทายาทคนหนึ่งคนใดก็ได้ เช่น กรณีตามตัวอย่างข้างต้น สัมฤทธิ์ แนน้อย เพ็ญศรี พ่อบุญหนาหรือแม่บุญมี คนหนึ่งคนใดก็มีอำนาจที่จะร้องขอด้วยกัน หรือจะร่วมกัน สองคน สามคน หรือทั้งหมดก็ได้ ถ้าร่วมกันทั้งหมดร้องขอก็ทำให้ศาลเชื่อถือและยอมสั่งตั้งให้ง่ายขึ้น แต่ถ้าคนเดียวขอศาลก็มักจะสั่งให้ผู้ขอหนังสือยินยอมจากทายาทคนอื่นๆ มาแสดงด้วยจึงยอมสั่งให้ก็มี หรือ

(๒) ผู้มีส่วนได้เสีย ซึ่งอาจเป็นใครก็ได้ ที่มีสิทธิที่จะได้รับหรือไม่ได้รับส่วนแบ่งในทรัพย์สินมรดก เช่น ผู้รับพินัยกรรมสำหรับมรดกบางส่วน หรือ ทั้งหมด หรือเจ้าพนักงานมรดก แม้แต่ลูกหนี้ก็อยู่ในฐานะมีส่วนได้เสีย เขาอาจจะไม่รู้ตัวผู้รับชำระหนี้ที่แน่นอนซึ่งไม่มีใครดีไปกว่า

(ตัวอย่างคำร้องขอ)

คำร้องขอ

คดีหมายเลขดำที่ (ศาลกรอกให้)/๒๕๔๔

คดีหมายเลขแดงที่...../๒๕.....

ศาล.....จังหวัดนนทบุรี (ต้องเป็นศาลฎีกาลำเนาของเจ้ามรดก)

วันที่.....(ที่ยื่น).....เดือน.....(ที่ยื่น).....พ.ศ. ๒๕๔๔

....(ตรงนี้แบบฟอร์มทำเส้นไว้สำหรับกรอกชื่อโจทก์ แต่คดีนี้ไม่มีโจทก์จึงไม่ต้องกรอกอะไร).....โจทก์

ระหว่าง นายสัมฤทธิ์ ผลประเสริฐ ร้องขอเป็นผู้จัดการมรดกของนายสำรวย ผลประเสริฐ
ผู้ร้องขอ ผู้ตายโดยไม่มีพินัยกรรม

(ตรงนี้แบบฟอร์มมีเส้นสำหรับกรอกชื่อจำเลย แต่คดีผู้จัดการมรดกไม่มีจำเลยจึงไม่ต้องกรอก) จำเลย

ข้าพเจ้า.....นายสัมฤทธิ์ ผลประเสริฐ.....ผู้ร้อง เชื้อชาติ.....ไทย.....
สัญชาติ.....ไทย..... อาชีพ กสิกรรม เกิดวันที่ ๒๔ เดือนมีนาคม พ.ศ. ๒๕๐๘ อายุ ๓๗ ปี
อยู่บ้านเลขที่ ๔๐/๔ หมู่ที่ ๑ ตำบล/แขวง.....บางกร่าง.....อำเภอ/แขวง.....เมืองนนทบุรี.....
จังหวัด.....นนทบุรี.....ขอยื่นคำร้อง (ขอ) มีข้อความดังต่อไปนี้

ข้อ ๑. ผู้ร้องเป็นบุตรนายสำรวย นางเพ็ญศรี ผลประเสริฐ มีพี่น้องร่วมบิดามารดา
เดียวกัน ๓ คน คือ ผู้ร้อง นายสำราญ ผลประเสริฐ และนางสาวเน่งน้อย ผลประเสริฐ ปรากฏ
ตามสำเนาทะเบียนบ้านท้ายคำร้อง (เอกสารหมายเลข ๑)

ข้อ ๒. นายสำรวย ผลประเสริฐ ได้ถึงแก่กรรมด้วยโรคหัวใจวาย เมื่อวันที่ ๑๕ มิถุนายน
๒๕๔๐ ปรากฏตามสำเนามรณบัตรท้ายคำร้อง (เอกสารหมายเลข ๒) ขณะถึงแก่กรรมผู้ตายมี
ภูมิลำเนาอยู่ที่บ้านเลขที่ ๔๐/๔ หมู่ที่ ๑ ตำบลบางกร่าง อำเภอเมืองนนทบุรี จังหวัดนนทบุรี
ซึ่งอยู่ในอำนาจของศาลนี้ ภูมิลำเนาของผู้ตายปรากฏตามสำเนาทะเบียนบ้านท้ายคำร้อง เอกสาร
หมายเลข ๑ ที่กล่าวถึงข้างต้น

ข้อ ๓. ขณะถึงแก่กรรม นายสำรวยผู้ตายมีทรัพย์สินมรดกหลายอย่าง เท่าที่ปรากฏขณะ
นี้ได้แก่ ที่ดินที่อยู่อาศัยตามโฉนดเลขที่ ๒๕๔ หมู่ที่ ๑ ตำบลบางกร่าง อำเภอเมืองนนทบุรี
จังหวัดนนทบุรี เนื้อที่ ๒ งาน พร้อมบ้านเลขที่ ๔๐/๔ เงินฝากในธนาคารออมสินสาขานนนทบุรี
จำนวน ๕๐๐,๐๐๐ บาทเศษ และรถยนต์โตโยต้า ทะเบียน นน ๒๕๔๕ นนทบุรี ราคาประมาณ
๕๐๐,๐๐๐ บาท พร้อมด้วยสังหาริมทรัพย์อื่นๆ ราคารวมกันประมาณ ๒,๐๐๐,๐๐๐ บาท
รายละเอียดปรากฏตามบัญชีทรัพย์สินมรดกท้ายคำร้อง (เอกสารหมายเลข ๓)

ข้อ ๔. บิดามารดาของผู้ตายได้ถึงแก่กรรมไปก่อนนานแล้ว จึงมีทายาทคือ นางเพ็ญศรี ภริยา นายสำราญ และนางสาวแน่งน้อย กับผู้ร้อง รวม ๔ คน ปรากฏตามบัญชีเครือญาติ ทายคำร้อง (เอกสารหมายเลข ๔) ผู้ร้องจึงมีอำนาจยื่นคำร้องขอให้ศาลตั้งผู้จัดการมรดก ในคดีนี้

ข้อ ๕. ทายาททั้งหลายได้ไปขอรับมรดกที่ดินและเงินในธนาคารออมสิน แต่เจ้าหน้าที่ ทั้งสองแห่งปฏิเสธไม่ยอมให้พวกข้าพเจ้ารับมรดก เว้นแต่พวกข้าพเจ้าจะมีคำสั่งศาลตั้งผู้จัดการ มรดกไปแสดง จึงเป็นข้อขัดข้องในการจัดการมรดก ผู้ร้องจึงจำเป็นต้องมาร้องขอให้ศาลสั่งตั้ง ผู้จัดการมรดกเป็นคดีนี้ โดยทายาททั้งหมดตกลงให้ผู้ร้องกับมารดาเป็นผู้จัดการมรดกร่วมกัน ปรากฏตามหนังสือยินยอมทายคำร้อง (เอกสารหมายเลข ๕)

จึงขอศาลได้โปรดไต่สวนและมีคำสั่งตั้งผู้ร้องกับนางเพ็ญศรีมารดาเป็นผู้จัดการมรดก ของนายสำราญด้วย โดยผู้ร้องและนางเพ็ญศรีต่างมีคุณสมบัติที่จะเป็นผู้จัดการมรดกตาม กฎหมายทุกประการ คือ บรรลุนิติภาวะแล้ว ไม่เป็นผู้ไร้ความสามารถ หรือเสมือนไร้ความสามารถ หรือเป็นบุคคลล้มละลาย

ควรมิควรแล้วแต่จะโปรด

.....ผู้ร้อง
(นายสัมฤทธิ์ ผลประเสริฐ)

คำร้องขอนี้ ข้าพเจ้านายสัมฤทธิ์ ผลประเสริฐ ผู้ร้องเป็นผู้เรียง และพิมพ์

.....ผู้เรียง/พิมพ์
(นายสัมฤทธิ์ ผลประเสริฐ)

หมายเหตุ

๑. ย่อลิ้มแนบเอกสารหมายเลข ๑ ๒ ๓ ๔ และ ๕ ไปให้ครบ มิฉะนั้น เจ้าหน้าที่ศาล อาจไม่รับคำร้องจริงๆ แล้ว ผู้พิพากษาเองไม่ค่อยเคร่งครัด เพราะสามารถนำมาแสดงในภายหลัง ได้

๒. สำหรับศาลที่มีอำนาจชำระคดีนี้ได้แก่ศาลที่เจ้ามรดกมีภูมิลำเนาอยู่ในเขตอำนาจ ขณะถึงแก่ความตาย ในที่นี้ก็คือ ศาลจังหวัดนนทบุรี ถ้าผู้ตายมีภูมิลำเนาในต่างประเทศ ได้แก่ ศาลที่มรดกของผู้ตายอยู่ในเขตอำนาจ อาจจะมีหลายชั้นในเขตอำนาจหลายศาล กรณีเช่นนั้น จะยื่นต่อศาลหนึ่งศาลใดก็ได้ โดยบรรยายให้ศาลเห็นว่า เจ้ามรดกมีภูมิลำเนาในต่างประเทศ แต่ มีทรัพย์สินมรดกที่จะจัดการอยู่ในเขตศาลดังกล่าว

๓. อย่าลืมเซ็นรับรองสำเนาเอกสารทุกฉบับด้วย และอย่าลืมลงลายมือชื่อในคำร้องทุกแห่ง คือตรงผู้ร้อง และผู้เรียงและผู้เขียนหรือพิมพ์ แล้วถ่ายเอกสารเก็บไว้อ้างอิงส่วนตัว สำหรับคำร้องตัวจริงให้ยื่นต่อศาล พร้อมกับเสียค่าขึ้นศาล ๒๐๐ บาท เศษๆ **เจ้าหน้าที่จะนัดวันไต่สวนคำร้อง** ห่างจากวันยื่นประมาณ ๑ เดือน อย่าลืมไปศาลตามนัด และเตรียมพยานบุคคลและพยานเอกสารตามที่ระบุท้ายคำร้องไปให้ครบ พยานบุคคลได้แก่ตัวผู้ร้องเอง และทนายท่อนทุกคนที่ไปได้ ที่ไปไม่ได้ก็ให้มีหนังสือยินยอมของผู้นั้นไปแสดงด้วย เท่าที่จะทำได้ (ไม่ได้ก็แล้วไป บอกให้ศาลทราบถึงความจำเป็น)

๔. ข้อที่ลืมไม่ได้ก็คือ ต้องมีบัญชีพยานแนบไปกับคำร้อง บัญชีพยานนี้จะยื่นภายหลังก็ได้ แต่เพื่อกันลืมก็ให้ยื่นไปพร้อมกับคำร้องเสียเลย

๕. ศาลมีแบบฟอร์มทุกอย่างให้โดยไม่คิดมูลค่า รวมทั้งบัญชีพยาน

การเตรียมตัวไปศาล

เมื่อยื่นคำร้องไว้แล้ว ศาลจะนัดไต่สวนคำร้อง วันนัดนี้ท่านจะต้องจดไว้ในสมุดพกกันลืมแล้วไปศาลตามนั้น เมื่อไปถึงศาลก็ให้ไปถามเจ้าหน้าที่บัลลังก์ว่า คดีหมายเลขดำที่ท่านนั้นของท่านบัลลังก์ที่เท่าใด แล้วเข้าไปนั่งคอยผู้พิพากษาออกบัลลังก์ ถึงเวลาศาลออกนั่งพิจารณานับบัลลังก์เพื่อฟังพยานเบิกความ ซึ่งผู้ร้องจะต้องเตรียมพยานไปให้พร้อม ได้แก่ตัวเองและทนายท่อน เพื่อให้การต่อศาลตามความเป็นจริงที่เขียนไว้ในคำร้องทุกประการ ถ้ามีทนายยอมจะไม่ยาก เพราะทนายจะจัดการให้ทุกอย่าง แต่กรณีที่ทำเองท่านต้องพึ่งตัวเองทุกอย่าง สำหรับคนที่ไม่เคยทำยอมไม่รู้ว่าจะทำอะไร

เพราะฉะนั้นวันที่ไปยื่นคำร้องนั้น ท่านควรถามเจ้าหน้าที่หน้าบัลลังก์ดูว่า มีคดีร้องขอตั้งผู้จัดการมรดกบ้างหรือไม่ แล้วเข้าไปฟังคนอื่นเขาให้การต่อศาล ปกติศาลจะไต่สวนพยาน ๒ คน ไม่เกิน ๓ คน ได้แก่ตัวผู้ร้องเอง ทนายท่อนอีกคนหนึ่ง อาจจะเป็นใครก็ได้ที่น่าเชื่อถือที่สุด เช่น กรณีตามตัวอย่าง ก็ได้แก่ตัวนายสัมฤทธิ์กับมารดา ถ้าขอให้ตั้งบุคคลอื่นเป็นผู้จัดการมรดกด้วยก็ให้เขาผู้นั้นไปศาลด้วย เพื่อศาลจะได้เห็นตัว และถามความสมัครใจของเขา ใช้เวลาประมาณชั่วโมงเศษๆ ก็จบ

ตัวอย่างการให้การต่อศาล

ผู้ที่จะให้การเป็นพยานต้องเข้าไปที่หน้าบัลลังก์อาจจะเป็นที่นั่งหรือที่ยืนให้การก็ได้ ส่วนใหญ่เวลานี้จัดให้พยานนั่งให้การ การให้การนั้น เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า เบิกความ สองคำนี้มี ความหมายอย่างเดียวกัน คือ สาบานตนแล้วพูดความจริงให้ศาลฟัง ศาลจะบันทึกไว้ แล้วอ่านให้พยานฟัง ถ้าพยานรับรองว่าถูกต้องศาลก็จะให้พยาน

ลงชื่อไว้ในคำให้การนั้น คำให้การนั้นก็หรือต้องเหมือนกับที่ท่านกล่าวไว้ในคำร้องทุกประการจึงไม่ยากเลย คือ

“ข้าฯ เป็นบุตรของนายสำรวย ผลประเสริฐ ปรากฏตามสำเนาทะเบียนบ้านท้ายคำร้อง ตัวจริงก็เอามาด้วย คือฉบับนี้ (ยื่นทะเบียนบ้านตัวจริงให้เสมียนหน้าบัลลังก์ เพื่อจะนำไปยื่นต่อผู้พิพากษานับบัลลังก์) มารดาข้าฯ ชื่อ นางเพ็ญศรี วันนี้ก็มาศาลด้วย ขณะนี้นั่งอยู่ข้างนอกรอเวลาเข้ามาให้การต่อศาล ข้าฯ มีพี่น้อง ๒ คน คือ นายสำราญ กับ นางสาวแฉ่งน้อย ผลประเสริฐ นางสาวแฉ่งน้อย ก็มาศาลด้วย ขณะนี้นั่งอยู่ข้างนอกกับมารดา (ที่ต้องอยู่ข้างนอกก็เพราะว่า กฎหมายห้ามมิให้พยานให้การต่อหน้าพยานอื่นที่จะเข้าเบิกความในภายหลัง) แต่ นายสำราญมาไม่ได้เพราะไปรับจ้างอยู่ที่กรุงเทพฯ มีแต่จดหมายยินยอมให้ข้าฯ เป็นผู้จัดการมรดก คือ จดหมายฉบับนี้ (พูดพร้อมกับยื่นจดหมายนายสำราญให้เสมียนหน้าบัลลังก์) นายสำรวยตายเมื่อปีก่อนปรากฏตามสำเนามรณบัตรท้ายคำร้อง ตัวจริงคือฉบับนี้ (พูดพร้อมกับยื่นมรณบัตรให้เสมียนหน้าบัลลังก์) ปู่ตายหมดแล้ว นายสำรวยจึงมีทายาท ๔ คน คือ แม่กับพวกข้าฯ เท่านั้น นายสำรวยมีมรดกตามบัญชีทรัพย์มรดกท้ายคำร้อง อาจจะมีมากกว่านั้น แต่ขณะนี้ยังไม่พบ พวกข้าฯ ได้ไปติดต่อขอรับมรดก เจ้าหน้าที่ที่ดินไม่ยอมจัดการให้ และเจ้าหน้าที่ธนาคารที่ฝากเงินไว้ก็ไม่ยอมให้ถอนเงินเช่นเดียวกัน โดยบอกให้พวกข้าฯ มาขอให้ศาลสั่งตั้งผู้จัดการมรดกเสียก่อน จึงได้มาร้องขอเป็นคดีนี้ ข้าฯ มีคุณสมบัติที่จะเป็นผู้จัดการมรดกร่วมกับมารดาได้ คือ มีอายุ ๓๗ ปี บรรลุนิติภาวะแล้ว ไม่เป็นผู้ไร้ความสามารถหรือล้มละลาย

และทุกคนเห็นพ้องต้องกันให้ข้าฯ กับมารดา เป็นผู้จัดการมรดกของผู้ตาย”

ต่อไปนางเพ็ญศรีมารดาก็เข้ามาสาบานตนแล้ว เบิกความต่อศาลตามแนวที่ผู้ร้องให้การไว้ข้างบนนี้

วิธีการหลังไต่สวน

ข้อ ๑. ให้ยื่นขึ้นแล้วพูดกับผู้พิพากษาบนบัลลังก์ ขอเอกสารสำคัญคืบ เช่น ทะเบียนบ้านกับมรณบัตร เป็นต้น เพราะท่านจะต้องเก็บไว้เป็นหลักฐานในการใช้สอยในกิจการอื่น

ข้อ ๒. ให้เสียเงินค่าอ้างเอกสารฉบับละ ๕ บาท แต่ไม่ว่าจะอ้างกี่ฉบับก็เสียไม่เกิน ๒๐๐ บาท

ข้อ ๓. เพื่อท่านจะได้ไม่ต้องมารับคำสั่งศาลเอง ท่านอาจจะเสียค่าถ่ายเอกสารคำสั่งศาล ค่ารับรองคำสั่งศาล และค่าส่ง ตลอดจนค่าบริการ รวรว ๒๐๐ บาท มอบให้เสมียนหน้าบัลลังก์ เพื่อจัดการให้ หลังจากนั้นศาลจะเขียนคำสั่ง ให้เจ้าหน้าที่พิมพ์ แล้วเสนอขึ้นเป็นคำสั่งที่สมบูรณ์ ซึ่งเจ้าหน้าที่จะจัดการส่งสำเนาให้ท่านถึงบ้าน ภายในเวลาชั่วเร็วไม่เหมือนกันทุกศาล แล้วแต่ราชการของแต่ละศาลมากน้อยไม่เท่ากัน ปกติไม่ต่ำกว่า ๒ สัปดาห์ แต่ไม่เกิน ๑ เดือน

เมื่อได้คำสั่งศาลมาแล้ว ให้ถ่ายเอกสารไว้หลายๆ ฉบับ เพื่อจะได้นำไปใช้ในธุระ จัดการมรดกจนกว่าจะเสร็จสิ้น และเพื่อกันหายให้ถ่ายเอกสารไว้ด้วย เมื่อต้องการโอนรับมรดกที่ดินก็นำคำสั่งศาลไปอ้าง เจ้าพนักงานที่ดินก็จะจัดการให้ ซึ่งผู้จัดการมรดกจะต้องไปด้วยกันทั้งสองคน การถอนเงินที่ธนาคารก็ทำนองเดียวกัน

หน้าที่ผู้จัดการมรดก

ข้อ ๑. หน้าที่ของผู้จัดการมรดกก็คือ จัดการแบ่งปันทรัพย์มรดกให้แก่ทายาททุกคน อย่าได้โอนใส่ชื่อของตนก่อนเป็นอันขาด เพราะอาจจะเป็นการกระทำทุจริต

ติดคุกติดตะรางได้ ยิ่งกว่านั้นยังอาจจะเป็นปัญหาในการโอนต่อให้แก่ทายาท ทำให้ต้องเสียค่าธรรมเนียมและเพิ่มงานให้กับเจ้าหน้าที่โดยไม่จำเป็น

ข้อ ๒. ตามกฎหมาย ผู้จัดการมรดกจะต้องทำบัญชีการจัดการมรดก ซึ่งมีรายการสำคัญ ๒ รายการ คือ ๑. รายการทรัพย์มรดก กับ ๒. รายการค่าใช้จ่าย ซึ่งผู้จัดการมรดกสามารถหักเอาจากกองมรดกได้

ข้อ ๓. เมื่อรวบรวมทรัพย์มรดกมาแล้ว หากมีหนี้ท่านจะต้องจัดการชำระหนี้ก่อน อย่ารีบแบ่งปันก่อนชำระหนี้ เพราะจะทำให้เกิดปัญหาความรับผิดชอบในหนี้ ท่านอาจขายทรัพย์มรดกบางชิ้นเพื่อชำระหนี้ ท่านควรจะไปประชุมทนายท เพื่อปรึกษาหารือกันว่าจะทำอย่างไร ถ้าตกลงกันอย่างไรก็ควรจะทำบันทึกให้ทนายททุกคนลงชื่อไว้ การประชุมย่อมถือเสียงข้างมากตามหลักทั่วไป ยิ่งถ้าเห็นพ้องต้องกันได้ก็ยิ่งดี อย่าได้ทำอะไรโดยพลการ เพราะผู้จัดการมรดกเป็นตัวแทนซึ่งเท่ากับบ่าว ไม่ใช่เป็นนายของทายาททั้งหลาย ถ้าเบียดบัง หรือโอนทรัพย์มรดกให้ทายาทคนหนึ่งคนใดโดยพลการ อาจติดคุกได้ อันนี้สำคัญมาก แต่ไม่ค่อยมีคนรู้จักหรือสนใจ จึงทำผิดกันบ่อยและติดคุกกันมากด้วย

เมื่อรวบรวมทรัพย์มรดกได้แล้ว

การแบ่งปันทรัพย์มรดกทำได้สองทางคือ

ทางหนึ่ง คือแบ่งตามที่ทายาทตกลงกัน ซึ่งเป็นวิธีที่ดีที่สุด กรณีนี้ดังกล่าวให้ผู้จัดการมรดกจัดการทำบันทึกการแบ่งกันว่า ทายาทคนใดตกลงรับเอามรดกชิ้นใด คนที่ได้มากจะต้องขอใช้เงินให้แทนคนที่ได้น้อยกว่าอย่างไรหรือไม่ ถ้าเป็นการแบ่งที่ดินอาจจะต้องทำแผนที่ปักป้ายหมายเขต แล้วทำแผนที่ให้ทุกคนลงชื่อกันไว้เอกสารนี้เรียกว่าสัญญาประนีประนอมยอมความ เห็นแล้วจะเปลี่ยนแปลงไม่ได้ เว้นแต่จะได้ตกลงกันใหม่ซึ่งต้องเห็น

ฟ้องต้องกันอีกทุกคน และเซ็นชื่อกันไว้ด้วย

อีกทางหนึ่ง คือ แบ่งตามกฎหมาย กรณีที่ทายาทไม่สามารถจะมาประชุมตกลงกันได้หมดทุกคน ซึ่งต้องเป็นไปตามหลักแห่งการตกทอดมรดก ตามสิทธิของทายาทชั้นต่างๆ ซึ่งมีอยู่ถึง ๖ ชั้น ทายาทชั้นที่ใกล้ชิดเจ้ามรดกย่อมตัดทายาทที่อยู่ห่างออกไป เช่น ทายาทชั้นต้นได้แก่บุตรของผู้ตายย่อมตัดทายาทชั้นห่างออกไป เช่น พี่น้องของผู้ตาย เป็นต้น เว้นแต่บิดามารดากับบุตรของผู้ตายไม่ตัดกัน คือ ได้รับมรดกด้วยกันและเท่ากันคนละส่วน

ทายาทชั้นต่างๆ กล่าวไว้ในประมวลกฎหมายแพ่ง มาตรา ๑๖๒๙ มี ๖ ชั้น ดังนี้

(๑) ผู้สืบสันดานของผู้ตาย ถ้าลูกตายหลานก็รับแทนเท่าส่วนที่ลูกของผู้ตายจะพึงได้รับ

(๒) บิดามารดาของผู้ตาย ซึ่งชั้นที่ (๑) กับ (๒) นี้ไม่ตัดกัน พ่อแม่กับบุตรผู้ตายได้คนละส่วนเท่าๆ กัน

(๓) พี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกันของผู้ตาย พวกนี้จะได้ก็ต่อเมื่อไม่มีทายาทสองอันดับก่อน

(๔) พี่น้องร่วมบิดาหรือมารดาเดียวกัน คือลูกติดพ่อหรือแม่มา จะได้รับก็ต่อเมื่อไม่มีทายาทอันดับก่อนหน้าตน

(๕) ปู่ ย่า ตา ยาย ของผู้ตาย จะได้รับก็ต่อเมื่อไม่มีทายาทอันดับก่อนตน

(๖) ลุง ป้า น้า อา ของผู้ตาย จะได้รับก็ต่อเมื่อไม่มีทายาทอันดับก่อนตน

ส่วนแบ่งระหว่างกัน

ก) ระหว่างทายาทอันดับเดียวกัน ต้องแบ่งกันคนละส่วนเท่ากัน

ข) คู่สมรสของผู้ตาย (ที่จดทะเบียนตามกฎหมาย) นั้น มีสิทธิ ๒ ส่วน คือ ส่วนแรกได้แก่ส่วนแบ่งในสินสมรสระหว่างผู้ตายกับทายาทผู้นั้นในฐานะสามีภริยาก่อนแล้วส่วนของผู้ตายตกทอดเป็นมรดก แล้วคู่สมรสคนนั้นก็ยังมีสิทธิได้รับส่วนแบ่งในมรดกอีกต่างหาก เช่น มีมรดกนาแปลงหนึ่ง ราคา 1 ล้าน และบ้านพร้อมที่ดินอีกแปลงหนึ่งราคา ๑ ล้านบาท ซึ่งทำมาหาได้ร่วมกันระหว่างผู้ตายกับภริยา ภริยาจะต้องได้ไป ๑ ล้านก่อนในฐานะเป็นกึ่งหนึ่งแห่งสินสมรส ส่วนอีก ๑ ล้านตกเป็นมรดกซึ่งภริยาผู้ตายก็มีส่วนในฐานะทายาทด้วย ดังต่อไปนี้

ค) คู่สมรสนั้นมีสิทธิดังนี้ คือ ๑) ถ้าผู้ตายมีลูกคนก็แล้วแต่หรือลูกตายแต่มีหลานอยู่รับมรดกแทนที่ลูก พ่อ

แม่ตายหมด คู่สมรสของผู้ตายจะได้หนึ่งส่วนเท่ากับหลาน เช่น มรดก ๙ แสน มีลูกสองคนกับภริยา ภริยาก็จะต้องแบ่งมรดกเป็น ๓ ส่วน ภริยากับลูกอีก ๒ คนจะได้คนละ ๓ แสน สมมติว่า ลูกชายคนหนึ่งตายก่อนแต่มีลูก ๓ คน หลาน ๓ คนนั้นก็มีสิทธิรับมรดกแทนพ่อ คือ ๓ แสนบาท ได้คนละ ๑ แสนบาท

๒) ถ้าผู้ตายมีลูก ๑ คน มีคู่สมรส และมีบิดามารดา รวม ๔ คน ทั้ง ๔ คน (หรือมากกว่านั้นแล้วแต่ว่ามีลูกมากน้อยกี่คน) จะได้รับมรดกคนละส่วนเท่าๆ กัน

๓) ถ้าผู้ตายไม่มีลูก มีแต่คู่สมรส กับบิดามารดา คู่สมรสจะได้มรดกกึ่งหนึ่ง ส่วนบิดามารดา ๒ คนได้ไปกึ่งหนึ่ง

๔) ถ้าผู้ตายไม่มีพ่อแม่ ไม่มีลูก เหลือแต่คู่สมรส เป็นทายาทคนเดียว กับ มีทายาทอันดับ ๖ หรือผู้รับมรดกแทนที่ (ลูกหลานของเขา) หรือมีทายาทอันดับ ๕ (ปู่ย่าตายาย) ไม่มีการรับมรดกแทนที่เพราะผู้รับมรดกแทนที่ก็คือ บิดามารดาผู้ตายเอง) คู่สมรสจะได้มรดก ๒ ใน ๓ ส่วน อีก ๑ ส่วนตกได้ทายาท ไม่ว่าจะกี่คน ก็ได้เพียง ๑ ส่วน

ถ้าผู้ตายมีประกันชีวิต โดยมีได้ยกให้ใคร โดยเฉพาะเป็นผู้รับประโยชน์ เงินค่าสินไหมทดแทนที่ได้รับจากบริษัทประกันชีวิตตกเป็นกองมรดก ถ้าระบุให้บุคคลหนึ่งโดยเฉพาะเป็นผู้รับประโยชน์ ผู้รับประโยชน์จะต้องคืนเบี้ยประกันชีวิตซึ่งเกินฐานะผู้ตายเข้ากองมรดก

ถ้าผู้ตายมีลูกหนี้ ไม่ว่าจะเป็นหนี้อะไร เช่น หนี้เงินกู้ หรือหนี้ส่งมอบที่ดินที่ซื้อขาย ซึ่งผู้ขายจะต้องส่งมอบที่ดินให้แก่ผู้ตายเป็นต้น ผู้จัดการมรดกต้องจัดการทวงถามหรือถ้าจำเป็นก็ต้องฟ้องคดี ให้ได้เงินหรือที่ดินแล้วแต่กรณีกลับเข้ากองมรดกแล้วค่อยแบ่งให้ทายาทค่าใช้จ่ายคิดเอาจากกองมรดกเท่าที่จ่ายไปจริง

ถ้าผู้จัดการจะคิดเอาบำเหน็จค่าจัดการมรดก ก็ได้โดยขอความเห็นชอบจากทายาททุกคนหรือเสียงข้างมาก กำหนดให้จึงจะได้

กรณีพระภิกษุตาย ทรัพย์ที่ได้มาระหว่างบวชตกเป็นมรดกแก่วัด ทรัพย์ที่มีอยู่ก่อนตกแก่ทายาทตามปกติ เว้นแต่จะได้ทำพินัยกรรมยกให้บุคคลอื่นก็เป็นไปตามนั้น

มรดกไม่มีผู้รับ ตกให้แก่แผ่นดิน พนังงานอัยการจะเป็นธุระจัดการเอาเข้าคลังหลวง ทราบว่ามีอยู่เป็นอันมาก

การตรวจหา

“เผด็จราชด”

(ตอนจบ)

ประพัฒน์ ตรีนรงค์

๒. เมืองโคราช จังหวัดนครราชสีมา

อักขรานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน เล่ม ๒ ได้กล่าวไว้ว่า “โคราช ตำบลขึ้น อ.สูงเนิน จ.นครราชสีมา ชื่อที่ชาวบ้านเรียก จ.นครราชสีมา” ศาสตราจารย์มานิต วัลลิโภดม นักโบราณคดีแห่งกรมศิลปากรได้สันนิษฐานว่า เมืองนี้คือ เมืองราชด ไว้ในหนังสือ “นำเที่ยวพิมาย และโบราณสถานในจังหวัดนครราชสีมา” ในหัวข้อเรื่อง “ข้อสันนิษฐานเรื่องตำนานโบราณ” ว่า

“สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ทรงเล่าไว้ในเรื่องเที่ยวมณฑลเพชรบูรณ์ว่า เดินบกไปจากเมืองนครราชสีมา สระบุรี หรือ ลพบุรี ระยะทางราว ๑๑ - ๑๒ วัน ถึงเมืองเพชรบูรณ์ จากเมืองเพชรบูรณ์ไปห่มสักกระยะ ๑๒๐๐ เส้น จากเมืองห่มสักไปเมืองห่มเก่ากระยะทางอีก ๓๖๐ เส้น ถ้าคิดเป็นเวลาเดินทางจากเพชรบูรณ์ไปห่มเก่า ซึ่งในศิลาจารึกสุโขทัยเรียกว่า เมืองลุ่มแล้วไม่เกิน ๒ วัน จากเมืองห่มเก่าหรือเมืองลุ่ม เคยสอบถามว่า เดินทางผ่านอำเภอนครไทย อำเภอตรอน ไปถึงเมืองศรีสังขาลย์ และเมืองสุโขทัย ๗ - ๘ วัน รวมความว่า การเดินทางตามเส้นทางนี้ จากนครราชสีมาหรือสระบุรี ลพบุรี จะไปถึงเมืองศรีสังขาลย์ และเมืองสุโขทัยได้ในราว ๒๐ วัน เมื่อครั้งพ่อขุนศรีอินทราทิตย์ยกกองทัพกรุงสุโขทัยนั้น มีพระสหายร่วมช่วยทำสงครามด้วยองค์หนึ่ง คือ พ่อขุนผาเมือง เจ้าเมืองราด ซึ่งเป็นพระสวามีของนางสีหะเทวี ราชธิดาของพระเจ้ากรุงยโสธรศิริ (ประเทศกัมพูชา) นักโบราณคดีสันนิษฐานว่า เมืองราด นั้นถ้าไม่เป็นเมืองเพชรบูรณ์ก็อาจเป็นเมือง

ศรีเทพ ถ้าว่าถึงชื่อเสียงเรียงนามของ “เมืองราด” กับ “นครราชสีมา” ในอำเภอสูงเนินนั้น ดูจะใกล้เคียงกัน ทั้งอยู่ในระยะทางเดินทางที่พอจะเป็นไปได้โดยไม่ยากลำบากนัก สำหรับในสมัยนั้นจึงขอเสนอไว้ในแนวสันนิษฐานอีกเมืองหนึ่ง”

และอีกตอนหนึ่ง ศ. มานิต วัลลิโกดม ได้กล่าวถึงเมืองโคราช นครราชสีมา คอนราชสีห์มา โคราชปุระ ที่ได้กลายมาเป็นชื่อ เมืองนครราชสีมา ประกอบข้อสันนิษฐานว่า “ชื่อเมือง คอนราช แห่งนี้เห็นจะตรงกับคอนราชสีห์มา ด้วยเอ่ยถึงเมืองละโว้เข้าไว้ด้วย หากเป็นดังนี้ นามเมืองนครราชสีมา คงจะหลุดเป็น คอนราช คอนราชสีห์มา ความหมายปรวนแปรไปจนเกิดอึดอัดตันใจ ต้องยกเอาเมืองในอินเดีย คือโคราฆปุระ มาสวมใส่ เพื่อให้ความกระจ่างขึ้น หรืออย่างไรก็เหลือจะเดา”

แต่ปัจจุบัน ชาวบ้านเรียกชื่อเมืองโคราฆปุระว่า เมืองโคราช แม้จะตั้งชื่อใหม่ว่า นครราชสีมา ชาวบ้านก็ยังเรียกกันโดยทั่วๆ ไปว่า เมืองโคราช

เรื่องที่ ศ. มานิต วัลลิโกดมได้เสนอข้อสันนิษฐาน

ว่า เมืองนครราชสีมาเป็นเมืองเดียวกัน เมืองราด ของพ่อขุนผาเมือง ดังอ้างมานั้น จิตร ภูมิศักดิ์ นักเขียนของไทยได้แสดงความเห็นทั้งที่เห็นด้วยและไม่เห็นด้วยเป็นบางประการกับข้อสันนิษฐาน ของ ศ. มานิต วัลลิโกดม ไว้ในหนังสือ “สังคมไทยลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา ก่อนสมัยกรุงศรีอยุธยา”

ความเห็นของ จิตร ภูมิศักดิ์ ได้กล่าวสรุปไว้เป็นข้อๆ ดังนี้

“ในหนังสือนำเที่ยวพิมายและโบราณสถานในจังหวัดนครราชสีมา นายมานิต วัลลิโกดม ได้แสดงหลักฐานและความเห็นไว้ สรุปได้ดังนี้

๑. ตำนานอุรังคธาตุ (พ.ศ. ๒๔๙๓ น.๑๘) มีเอ่ยถึง เมือง “คอนราช”

๒. ทางพงศาวดารเหนือว่า เมืองโคราช มาจากคำว่า ‘คอนราชสีห์มา’ เพราะมีลูกกษัตริย์เขมรหลงหนักราชสีห์หามา ชาวเมืองจึงเรียกอย่างนั้น

๓. คำว่า คอนราช และ คอนราชสีห์มา น่าจะมาจากคำว่า นครราช

๔. ชื่อเมืองราดกับนครราช เสียงใกล้เคียงกัน เสียงใกล้เคียงกัน น่าจะเป็นเมืองเดียวกัน

๕. การเดินทางจากนครราชสีมาไปสุโขทัยนั้น มีเส้นทางที่เคยเดินกันและถึงได้ภายใน ๒๐ วัน คือ จากโคราชเดินขึ้นเพชรบูรณ์ ผ่านเมืองหล่ม ต่อไปอำเภอนครไทย เข้าอำเภอดรอน แล้วทะลุออกสุโขทัย

๖. เมืองราดของพ่อขุนผาเมืองจึงน่าจะเป็นเมืองโคราชเก่าในจังหวัดนครราชสีมานี้เอง...

ฯลฯ

ว่าด้วยชื่อเมือง โคราช นั้น ข้าพเจ้ายืนยันได้แน่นอนว่าคือ นครราช นั้นเอง ชาวเขมรในกัมพูชายังคงเรียกเมืองนครราชสีมาตามชื่อเดิมว่า นครราช อยู่จนทุกวันนี้ แต่เขียนเป็นคำเพี้ยนอย่างเขมรว่า อังคราช เหมือน นครวัด เขียน อังครวัด (ที่ฝรั่งนำไปเรียกเป็น Angkor Vat) อังครที่เขมรออกเสียงเป็น อังกอ - อังโก นั้น เป็นคำเพี้ยนมาจากคำ นคร คำเพี้ยนอย่างเดียวกันนี้ ก็ยังได้พบอีกหลายคำ เช่น เขมรเรียกไถว่า อังคิล (ออกเสียง อังเกิ้ล) นี่ก็เพี้ยนมาจากภาษาบาลีว่า นังคัล

เมืองโคราชเก่านั้นเป็นเมืองในรัฐชนชาติที่พูดภาษาเขมรแห่งใต้ลุ่มน้ำมูล และเป็นเมืองภายในปกครองนครธมบางระยะ นครราชสีมาเป็นจังหวัดหนึ่งซึ่งที่มีซากโบราณสถานและเมืองโบราณฝีมือช่างเขมรอยู่เป็นจำนวนมาก พรหมแดนด้านตะวันออกของนครราชสีมา ยังมีชาวเขมรพื้นเมืองอาศัยอยู่ และต่อเป็นพืดไปในจังหวัดบุรีรัมย์ สุรินทร์และศรีสะเกษ จนทุกวันนี้ ฉะนั้น ข้อที่ว่าโคราช เห็นจะเพี้ยนมาจากโคราชมบุรี นั้น เห็นจะไม่ใช่ออย่างเด็ดขาด หากเป็นคำที่ออกมาจาก นครราช หรือ อังครราช ซึ่งชาวเขมรเรียกว่า อังโกเรียจ หรือบางทีก็ย่อเป็น โกเรียจ นั้นแหละ ส่วนนิทานว่า คอนราชสีห์มานั้นเป็นเรื่องแต่งนิยายให้เข้ากับชื่อเมืองในชั้นหลังเสียแล้ว โดยที่ผู้แต่งไม่ได้ล่วงรู้ว่า ชื่อ นครราชสีมา นั้น มาจากการนำเอาคำ นครราช ผสมกับชื่อเมืองเสมา อันเป็นเมืองเก่า ย่อเป็น โกเรียจ นั้นแหละ อยู่ข้างเคียงกับเมืองนครราช

ว่าโดยชื่อเมืองแล้ว ข้าพเจ้ายืนยันว่า ความสันนิษฐานของ นายมานิต วัลลิโกดม ว่า โคราชเป็นคำที่เพี้ยนมาจาก นครราช นั้น ถูกต้องที่สุด

อีกท่านหนึ่งที่เห็นด้วยกับข้อสันนิษฐานของ ศ.มานิต วัลลิโกดม ในข้อที่ว่า นครราช หรือ โคราช เป็นเมืองเดียวกับเมืองราดโดยพิจารณา “ถึงชื่อเสียงเรียงนาม” คือ ไมเคิล ไรท์ ท่านผู้นี้เขียนไว้ในหนังสือ “ศิลปวัฒนธรรม ฉบับ เมษายน ๒๕๔๓” ในหัวข้อเรื่องชื่อ “ศิลาจารึก หลักที่ ๒ ของหลวงพ่อกษัตริศรธาฯ เมืองราดอยู่ที่ไหน ?” โดยกล่าวว่า

“ศิลาจารึกหลักที่ ๒ เต็มไปด้วยรายละเอียดว่าหลวงพ่อกษัตริศรธาฯ เทียวแสวงบุญบูรณะวัดวาอารามตามหัวเมืองต่างๆ แต่ท่านไม่เคยระบุ ว่า ท่านไปบูรณะอะไรที่เมืองราดของพญาบุ (ผาเมือง) ดังนั้นเมืองราดน่าจะอยู่นอกภาคกลาง ภาคเหนือ และฝั่งทะเลอันดามันที่จารึกระบุชื่อหัวเมืองโดยละเอียด หลังจากที่ผาเมืองและบางกลางหาวยึดสุโขทัยได้ และผาเมืองยกสุโขทัยให้บางกลางหาว ท่านทั้งสอง ‘เอาพลตบ (รวม) กัน...เมื่อ (กลับ) ได้เมื่อเหนือเตรลาคลาทุกแห่งทุกพาย ต่างคนต่างเมื่อบ้านเมื่อเมืองดังเก่า’ พลของพ่อขุนบางกลางหาว (ศรีอินทราทิตย์คน

ใหม่) น่าจะกลับไปเมืองบางยางที่เข้าใจว่าอยู่เหนือสุโขทัยขึ้นไป ส่วนพลของขุนผาเมือง (ศรีอินทราทิตย์คนเก่า) น่าจะกลับเมืองรัตซึ่งเป็นเมืองสำคัญไม่น้อย แต่เราหาร่องรอยชื่อเมืองนี้ในภูมิศาสตร์ไทย-ลาว ไม่พบ ผมจึงขอเสนอ (แบบเดาแท้ๆ) ว่าเมืองรัตน่าจะอยู่อีสานแต่ชื่อเมืองถูกอำพรางโดยคนเขียนไม่รู้ภาษาของคนพูด

จากหลักฐานภายใน เราทราบได้ว่าแต่เดิมจารึกหลักที่ ๒ เคยเป็นคำพูดหรือธรรมเทศนาสดของหลวงพ่อศรีศรัทธา ที่มีคนจดจำ ต่อมามีคนนำมาจารลงในแท่งศิลา...

หลวงพ่อศรีศรัทธา มักพูดภาษาไทยๆ ลาวๆ แซมคำและสำนวนเขมร ชาวเขมรเรียกนครราชสีมาว่า “อังกอร์ (นครราช)” ที่ไทยสมัยหลังแปลงเสียงเป็น “โคราด” แต่ยังเขียนเป็น “โคราช” หากหลวงพ่อบอกว่า “เมืองราช” คนจดที่ไม่ถนัดภาษาเขมร อาจจะจดว่า ‘เมืองรัต’ ตรงตามเสียงที่เขาฟังมา เมืองรัตของศิลาจารึกหลักที่ ๒ จึงหายไปในปุยเพม เพราะไม่มีใครคิดว่าจะเป็นเมือง (โค) ราช หรือผมนั่นไป...”

และแล้วในที่สุดก็บอกว่า “ขอเสนอ (แบบเดาแท้ๆ)” ว่าน่าจะอยู่ทางภาคอีสาน คือ เมืองรัต ก็ได้แก่ โคราช ซึ่งเป็นคำที่เพี้ยนมาจาก นครราช โดยเฉพาะคำว่า “รัต” นั้น เดิมคงเป็นคำว่า “รัต” แต่คนจดหรือจารเป็น “ราช”

ความจริงก่อนหน้านี้ประมาณ ๗ ปี ไม่เคล ไรท์ เคยเสนอที่ตั้งของเมืองรัตไว้ใน “ศิลปวัฒนธรรม ฉบับกุมภาพันธ์ ๒๕๓๗” ในหัวข้อเรื่องว่า “เมืองรัตของผาเมือง” อยู่ในครไชยศรี?”

และบอกเหตุผลไว้เป็นตอนๆ คือ

ตอนหนึ่งว่า “เคยเสนอว่า ‘นครพระกริช’ นั้น คือ ‘นครไชยศรี’ หรือจังหวัดนครปฐมปัจจุบัน ข้อเสนอนี้ดูจะได้เป็นที่ยอมรับอย่างกว้างขวางทั้งนักปราชญ์ฝ่ายซ้าย - ฝ่ายขวา”

อีกตอนหนึ่งว่า

“ในหนังสือ ‘ตำราภาพจากเทวรูปฯ’ ที่หอสมุดแห่งชาติพิมพ์ พ.ศ. ๒๕๓๕ หน้า ๘ มีภาพพระอัคนีที่เรดได้ภาพเขียนว่า พระเพลิงทรงชันคาเป็นพาหนะ

ผมตามคำ ‘ชันคา’ ในพจนานุกรมของอาจารย์ เปลื้อง ณ นคร ก็พบ

‘ขรรค์’ (ชม. ขคฺค) น. แรด ศัสตราชนิดหนึ่งมีคม ๒ ข้าง รูปคล้ายหอก

คำๆ นี้ คือ คำ ‘พระขรรค์’ แน่นนอน คือ คำสันสกฤตที่หมายถึง ‘ดาบ’ แล้วเขมรเอาไปใช้หมายถึง ‘แรด’ เพราะแรดมีดาบที่ปลายจมูกเป็นสำคัญ

‘พระขรรค์’ กับ ‘ไชยศรี’ เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ในวรรณกรรมอินเดียใช้จนแทนกันได้ และเป็นเช่นเดียวกันในเขมรเจ้าชายชัยวรมันที่ ๗ จะขับไล่พวกจามก็ตั้งค่ายที่ ‘นครไชยศรี’ ชนะจามแล้วท่านยกออกจากนครไชยศรีมาตั้งพระนครแล้วยกค่ายเก่า ‘นครไชยศรี’ ให้เป็นวัดในนามว่า ‘ปราสาทพระขรรค์’

ฯลฯ

ตามหลักฐานที่อ้างมานี้ ‘นครไชยศรี’ มีสิทธิ์เป็น ‘นครพระขรรค์’ (หรือพระกริช)

ขรรค์ (ดาบ) = ขรรคา (แรด)

เขมร (พื้นเมือง) เรียก ‘แรด’ ว่า ‘ระมาต’

คำ ‘ระมาต’ เป็นคำแผลงอย่างเขมร หากย่อลงให้เป็นพยางค์เดียวอย่างไทยก็ได้คำว่า ‘รัต’

ด้วยหลักฐานที่อ้างมานี้ ผมขอเสนอว่า หลวงพ่อศรีศรัทธา เป็นหน่อราชตระกูลนครไชยศรี และเมืองรัตของพญาผาเมืองก็คือ เมืองที่มีพระปฐมเจดีย์เป็นองค์ประธานนั่นเอง”

จากเหตุผลต่างๆ ของ ไม่เคล ไรท์ ดังอ้างมาได้ บอกไว้ตอนต้นของเรื่องซึ่งอ้าง (ศิลาจารึกหลักที่ ๒ ด้าน ๒ บรรทัด ๑๔-๓๖) มีคำว่า “นครพระกริช” ที่หลวงพ่อศรีศรัทธา เป็นธุระบูรณะพระมหาธาตุ (พระปฐมเจดีย์) ที่นครไชยศรี...”

แต่อย่างไรก็ดี ไม่เคล ไรท์ จบเรื่อง “เมืองรัตของผาเมือง” อยู่ ‘นครไชยศรี?’ ด้วยข้อความว่า

“ผมยังไม่แน่ใจร้อยต่อร้อยว่า ‘เมืองรัต’ คือ ‘นครไชยศรี?’ แต่สงสัยมาก

แล้วผู้อ่านคิดอย่างไร?”

ข้อสันนิษฐานเกี่ยวกับที่ตั้งของเมืองรัตทั้งสองเรื่องแตกต่างกัน แต่เพราะเป็นความเห็นของผู้เขียนคนเดียวกัน จึงได้นำเอารวมไว้ ซึ่งท่านผู้อ่านจะได้พิจารณาด้วย แต่ต้องไม่ลืมว่า เรื่องหลังที่จบลงด้วยคำว่า “ด้วยความสงสัยมาก”

๓. นครไทย

ในอักษรานุกรมภูมิศาสตร์ไทยฉบับราชบัณฑิตยสถาน เล่ม ๒ ได้กล่าวถึงเมืองนี้ว่า “เคยเป็นเมืองเก่า” แต่ปัจจุบันเป็น “ตำบลและอำเภอ ขึ้น จ.พิษณุโลก ทั้งที่ว่าการที่ ต.นครไทย อยู่ทางทิศใต้ของ อ.น้ำปาด จ.อุตรดิตถ์ อยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ของ อ.ด่านซ้าย จ.เลย อยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือของ อ.หล่มเก่า จ.เพชรบูรณ์ และอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือของ จ.พิษณุโลก คมนาคมจากเมืองไปอำเภอโดยทางหลวงแผ่นดินสาย ๙ (วังทอง - ด่านซ้าย) แล้วมีทางแยกเข้า อ.นครไทยรวมระยะทาง ๑๒๗ กม. ภูมิประเทศโดยมากเป็นป่าเขา มีลำห้วยลำธารอยู่ทั่วไป...”

ท่านผู้มีความเห็นว่า **นครไทย** คือ **เมืองราด** นี้ ก็คือรองศาสตราจารย์ ศรีศักดิ์ วลลิโถม ความจริงท่านได้เคยเสนอความเห็นเช่นเดียวกับ ศ. มานิต วลลิโถม แต่มาเปลี่ยนใหม่ในภายหลังเหตุผลของท่านมีปรากฏอยู่ในหนังสือที่ท่านแต่งชื่อ “**แอ่งอารยธรรมอีสาน**” ภายใต้วลีบทีหนึ่งว่า “**ชาวอีสานโบราณย้ายไปอยู่แคว้นสุโขทัย**” โดยเฉพาะข้อสันนิษฐานที่ว่า เมืองนครไทย คือเมืองราด มีว่า

“จากหลักฐานทางโบราณคดี ตำแหน่งที่ตั้งของเมืองและเรื่องราวและเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ที่ปรากฏ ทั้งด้านศิลปาจารย์และตำนานพงศาวดารในขณะนี้ ข้าพเจ้ามีความเห็นว่า เมืองนครไทยนี้ แต่เดิมก็คือ เมืองราด นั่นเอง

ก่อนหน้านี้ เมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๐ ข้าพเจ้าเคยเสนอว่าเมืองราดอยู่ที่จังหวัดนครราชสีมา เพราะเชื่อว่า (๑) เมืองนครราชสีมาอยู่บนเส้นทางการคมนาคม ระหว่างบ้านเมืองในภาคกลางของประเทศไทย กับเมืองในที่ราบเขมรต่ำอันมีเมืองพระนครเป็นศูนย์กลาง การติดต่อกันระหว่างสุโขทัยกับบ้านเมืองในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ นั้น เริ่มจากเมืองพระบางหรือนครสวรรค์ อันเป็นเมืองชุมทางคมนาคมที่ไปยังลุ่มน้ำป่าสัก ในหุบเขาเพชรบูรณ์ โดยผ่านเขตอำเภอท่าตะโก ไผ่สาลี ไปเมืองศรีเทพ แล้วข้ามเทือกเขาตรงช่องดงพญากลางไปยังเขตจังหวัดชัยภูมิ ต่อจากนั้นก็ตัดลงไปยังเขตเมืองนครราชสีมา แล้วต่อไปยังเขตบุรีรัมย์ข้ามช่องเขาไปยังเขมรต่ำได้ และ (๒) บริเวณ

เมืองนครราชสีมาเป็นการขยายตัวของกลุ่มชนทางภาคกลาง ซึ่งรวมทั้งแคว้นสุโขทัยไปยังบริเวณบ้านเมืองในภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่กำลังเสื่อมลง เพราะการหมดอิทธิพลทางการเมืองของอาณาจักรเมืองพระนคร การขยายตัวเข้าไปในภาคตะวันออกเฉียงเหนือนี้ สอดคล้องกับจดหมายเหตุจีนที่กล่าวถึงการขยายตัวของชาวเสียมไปค้าขายที่เมืองพระนคร และในบางโอกาสก็มีการรุกรานและโจมตีพวกขอมด้วย เหตุการณ์เช่นนี้ น่าจะทำให้ขอมซึ่งตอนนั้นเสื่อมอำนาจลงแล้ว พยายามประนีประนอมโดยการเป็นมิตรด้วย ความสัมพันธ์อันพ้องกับลูกเขยของกษัตริย์แห่งเมืองพระนครกับพ่อขุนผาเมืองเจ้าเมืองราด เป็นสิ่งที่เป็นการตอบอย่างดีในเรื่องนี้นอกจากพระราชทานราชธิดาให้เป็นชายาแก่พ่อขุนผาเมืองแล้ว ในศิลปาจารย์ยังระบุถึงการให้พระยศเป็น กมรเตงอัญ ซึ่งเป็นตำแหน่งของกษัตริย์ พร้อมกันกับพระราชทานพระขรรค์ชัยศรีให้ด้วย เพราะฉะนั้นเมืองราดที่พ่อขุนผาเมืองครอบครองอยู่นั้น ควรเป็นเมืองสำคัญที่ขณะนั้นมีความสำคัญไม่น้อยกว่าเมืองสุโขทัย บริเวณลุ่มน้ำมูลของภาคตะวันออกเฉียงเหนือเคยเป็นบ้านเป็นเมืองที่รุ่งเรืองมาก่อน และมีความสำคัญไม่น้อยกว่าเมืองสุโขทัยในขณะนั้น อีกทั้งเป็นบริเวณที่มีรากฐานที่แสดงให้เห็นว่า มีกลุ่มของชาวสยามขยายตัวลงไปตามเส้นทางการค้าหรือการคมนาคมอยู่แล้ว จึงน่าจะเป็นเมืองราดซึ่งพ่อขุนผาเมืองเป็นกษัตริย์ตั้งอยู่ ตำแหน่งที่เหมาะสมและมีร่องรอยของโบราณสถานวัตถุ ทั้งมีเอกสารในด้านตำนานพงศาวดารกล่าวถึง ก็น่าจะเป็นบริเวณเมืองนครราชสีมา

มาบัดนี้ก็ได้พบข้อเท็จจริงแล้วว่า ไม่พบร่องรอยหลักฐานอะไรที่แสดงให้เห็นว่า มีการเกี่ยวข้องกันระหว่างบ้านเมืองในเขตแคว้นสุโขทัยกับกัมพูชา โดยผ่านบริเวณลุ่มน้ำป่าสักไปทางช่องเขาดงพญากลางไปยังบริเวณลุ่มน้ำมูลและกัมพูชาตามลำดับ

ตำแหน่งของเมืองราดที่เคยคิดว่าน่าจะอยู่ที่นครราชสีมา ก็เป็นอันยุติไป แต่เหตุผลทั้งข้อที่เกี่ยวข้องกับตำแหน่งความสำคัญของเมืองราดและพ่อขุนผาเมืองนั้น ยังคงเหมือนเดิม

เพราะฉะนั้นการสำรวจและค้นคว้าที่แสดงให้เห็น

ถึงความสำคัญของเส้นทางคมนาคม จากเมืองสระหลวง สองแควไปยังเวียงจันทน์ เวียงคำตามที่กล่าวมาแล้ว เป็นสิ่งแสดงให้เห็นว่าใกล้เคียงกับเรื่องเมืองรัตและฐานะความสำคัญทางการเมืองของพ่อขุนผาเมืองเด่นชัดกว่าทางเมืองนครราชสีมาเป็นอย่างมาก”

๔. อยู่ใกล้แม่น้ำน่าน

ที่ตั้งของเมืองรัตอยู่ที่ลุ่มแม่น้ำน่านนี้ ศาสตราจารย์ ดร.ประเสริฐ ณ นคร ได้กล่าวไว้ในเรื่อง “ประวัติศาสตร์สุโขทัยจากจารึก” โดยเฉพาะก็คือกล่าวไว้ในหัวข้อเรื่องว่า “ที่ตั้งเมืองรัต เมืองสะคำ และเมืองลุมบาจาย” ว่า

“คนทั่วไปเข้าใจว่า เมืองรัตอยู่ที่เพชรบูรณ์ แต่ข้าพระพุทธเจ้าได้วางตำแหน่งกลุ่มเมืองรัต เมืองสะคำ เมืองลุมบาจายไว้ที่ลุ่มแม่น้ำน่าน

จากจารึกหลักที่ ๒ ของพระมหาเถรศรีศรัทธาธำมณี เราทราบว่าเมืองรัตกับเมืองสะคำ และเมืองรัตกับเมืองลุมบาจายเป็นกลุ่มเมืองที่อยู่ใกล้กัน พ่อขุนผาเมืองเป็นโอรสพ่อขุนศรีน่านนำถม และเป็นเจ้าเมืองรัต อนึ่งกษัตริย์น่าน ต่อมาเมื่อพระนาม ผานอง ผากอง ผาสุม ส่วนกษัตริย์เมืองอื่นไม่ปรากฏว่าใช้ “ผา” เป็นคำนำหน้าของพระนาม พ่อขุนผาเมืองจึงน่าจะเป็นกษัตริย์น่าน (คือเมืองรัตนั่นเอง)

นอกจากนี้ยังมีโอรสของกษัตริย์เมืองน่านมีชื่อว่า บาจาย ซึ่งอาจจะไปเกิดที่เมืองบาจาย หรืออาจตั้งชื่อเพื่อแสดงว่าน่านมีอำนาจเหนือเมืองบาจาย แบบพระนามกรมหลวงชุมพรฯ เป็นเครื่องแสดงว่ากรุงเทพฯ มีอำนาจเหนือเมืองชุมพรนั่นเอง

อีกประการหนึ่ง จารึกหลักที่ ๔ กล่าวถึงไพร่พลของพระเจ้าลิไทว่ามีทั้งชาวสระหลวง สองแคว ปากยม พระบาง ฯลฯ เริ่มแต่เมืองทางทิศตะวันออกของสุโขทัย แล้วกวาดตามเข็มนาฬิกาไปทางทิศใต้ แล้วกวาดไปทางทิศตะวันตกขึ้นไปทางทิศเหนือ และกวาดลงจนจบที่ทิศตะวันออก จารึกหลักอื่น เช่น หลักที่ ๙๓ วัดอโศการาม ก็ใช้ระบบเดียวกัน โดยถือตามพระพุทธศาสนาว่า ทิศตะวันออกเป็นทิศหน้า และวนทักษิณาวรรตหรือตามเข็มนาฬิกา กล่าวคือเริ่มแต่สระหลวง สองแคว (พิษณุโลก)

ทางทิศตะวันออกของสุโขทัย แล้วไปปากยม (พิจิตร) ทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ แล้วไปพระบาง (นครสวรรค์) ทางทิศใต้ และไปซากังราวสุพรรณภูมิ นครพระชุม รวม ๓ เมืองที่กำแพงเพชร ทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ จากนั้นถึงเมือง (บาง) พาน คือ อำเภอพรานกระต่าย กำแพงเพชร ต่อไปกล่าวถึงเมืองรัต เมืองสะคำ เมืองลุมบาจายทั้ง ๓ เมือง น่าจะอยู่ระหว่างทิศเหนือกวาดลงมาจนถึงทิศตะวันออกของสุโขทัย และควรจะต้องอยู่เหนือเมืองพิษณุโลกขึ้นไป อนึ่งจารึกหลักที่ ๑ วางเมืองลุมบาจาย และสะคำไว้ระหว่างพิษณุโลกกับเวียงจันทน์

อีกประการหนึ่ง ตอนที่พ่อขุนผาเมืองยกกำลังมาช่วยพ่อขุนบางกลางหาวรบกับขอมสบาดโขลญลำพงที่สุโขทัย ถ้าหากพ่อขุนผาเมืองอยู่แถวเพชรบูรณ์ คงจะมาช่วยไม่ทัน บางคนวางเมืองรัตไว้แถวท่าเสา อุตรดิตถ์ ซึ่งมีทางจะเป็นไปได้ ไม่ขัดกับหลักการข้างบน

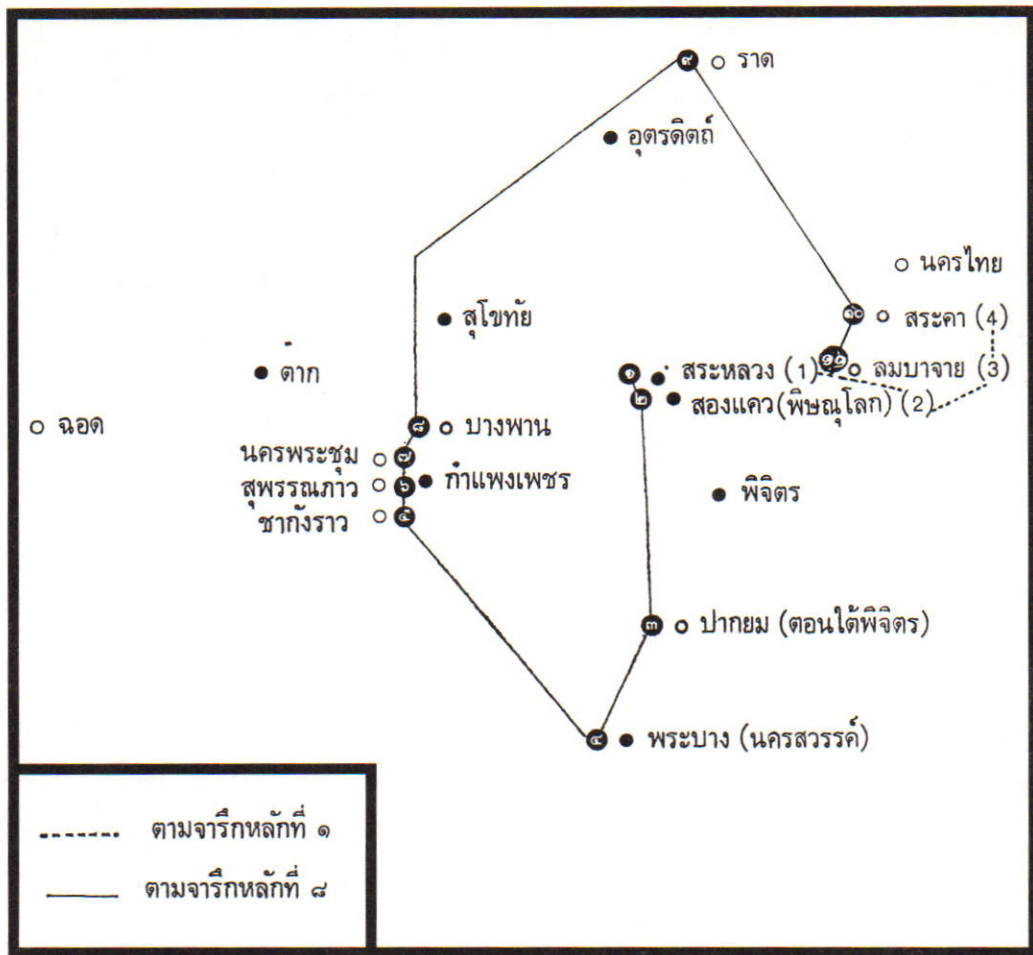
อนึ่ง อาจารย์สินชัย กระบวนแสง พบใบลานที่วัดช้างค้ำเมืองน่าน กล่าวถึงเหตุการณ์สมัยรัชกาลที่ ๒ ว่า เจ้าผู้ครองนครน่านไปถึงอำเภอท่าปลา (ปัจจุบันอยู่จังหวัดอุตรดิตถ์) ใกล้ห้วยแม่จรม เมืองรัตเก่านั้น แสดงว่าสมัยต้นรัตนโกสินทร์ยังทราบกันดีว่า เมืองรัตอยู่บนแม่น้ำน่านใกล้อำเภอท่าปลา”

๕. ท่งยั้ง

ตำบลขึ้นกับ อ.ลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์ อักษรานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน เล่ม ๒ กล่าวถึงท่งยั้งว่า

“เคยเป็นชื่อเมืองเก่า ปรากฏในพงศาวดารเหนือว่า ภารมมราชเจ้าเมืองสวรรคโลกเป็นผู้สร้าง และว่าเดิมชื่อเมืองกัมโพชนครแต่หลักฐานอื่นไม่มีประกอบ มาปรากฏในกฎหมายเก่า สมัยสมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๑ บ่งชื่อเมืองนี้ว่าคู่กับเมืองยม เป็นเมืองขึ้นของเมืองสวรรคโลก จึงน่าจะสร้างขึ้นราวสมัยไทยแผ่อำนาจลงมาทางใต้ เข้ามาตั้งแคว้นแคว้นเซลิยง (สวรรคโลก) ขึ้นแล้วคงจะตั้งเมืองทั้งสองนี้ขึ้นไว้เป็นเมืองหน้าด่านป้องกันขอม คือตั้งเมืองบางยมขึ้นที่แม่น้ำยม (บัดนี้ร้างหมดแล้ว) กับเมืองท่งยั้งที่แม่น้ำน่าน (ในสมัยนั้น สายน้ำน่านคงอยู่ใกล้เมืองท่งยั้ง แต่บัดนี้เปลี่ยนทางออกไปทางเมืองมาก) สมัยสุโขทัย

แผนที่ของศาสตราจารย์ ดร.ประเสริฐ ณ นคร แสดงที่ตั้งเมืองราช

เมืองทุ่งยั้งยังเป็นเมืองด่านป้องกันขอมทางด้านตะวันออกอยู่

เมืองทุ่งยั้งน่าจะมาเชื่อมลงในรัชสมัย สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ ด้วยปรากฏว่าพระยาอุษิธรเป็นกบฏ พาเอาครอบครัวเมืองเซียงไปขึ้นแก่พระเจ้าติโลกราชผู้ครองเชียงใหม่ เมื่อ พ.ศ. ๒๐๐๓ ฉะนั้น ผู้คนชาวทุ่งยั้งคงจะถูกกวาดไปล้านนาไทยเสียเป็นจำนวนมาก สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถต้องทรงต่อสู้กับพระเจ้าติโลกราชอยู่ช้านาน หัวเมืองฝ่ายเหนือคงปั่นป่วน ฉะนั้นเมื่อได้หัวเมืองฝ่ายเหนือกลับคืนมา ผู้คนคงมีน้อย จึงโปรดให้ตัดอาณาเขตเมืองเซียงทางลำน้ำน่านมารวมตั้งเป็นเมืองพิชัยขึ้น เมืองทุ่งยั้งก็มาขึ้นเมืองพิชัยด้วย แต่สายน้ำน่านเปลี่ยนทางไป เมืองทุ่งยั้งจึงอยู่ห่างจากลำน้ำออกไปทุกทีและกันดาร พลเมืองจึงอพยพมาอยู่เมือง

พิชัยเสียเป็นส่วนใหญ่ เมืองจึงร้าง หากแต่เมืองนั้นมีปูชนียสถานสำคัญ คือ พระแท่นศิลาอาสน์ จึงยังมีคนเหลืออยู่บ้างจนบัดนี้ แต่ปรากฏเรียกชื่อใหม่ว่า เมืองศรีพนมมาศ...

ผู้ที่สันนิษฐานว่า เมืองทุ่งยั้ง คือ เมืองราชของพ่อขุนผาเมือง ก็คือ พิเศษ เจียจันทร์พงษ์ นักโบราณคดี กรมศิลปากร ซึ่งได้กล่าวไว้ในนิตยสาร ศิลปากร ปีที่ ๒๔ เล่ม ๑ มีนาคม ๒๕๒๓ เรื่อง “เมืองราช และรอยเชื่อมในประวัติศาสตร์ไทย” แต่เนื่องจากเรื่องนี้มีรายละเอียดมาก มีความยาวถึง ๒๗ หน้ากระดาษพิมพ์หรือ ๓ ยกใหญ่เศษ (ยกใหญ่ คือ ๔ หน้ายก) ดังนั้นจึงขอความเห็นของศาสตราจารย์ ดร. ประเสริฐ ณ นคร และศาสตราจารย์หม่อมเจ้าสุภัทรดิศ ดิศกุล ซึ่งได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับบทความของ พิเศษ เจียจันทร์พงษ์

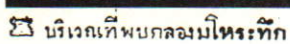

ศ.ดร. ประเสริฐ ญ นคร ได้แสดงความเห็นไว้ในเรื่อง “ประวัติศาสตร์สุโขทัยจากจารึก ไม้ตอม้าของหัวข้อที่ท่านเขียนที่ตั้งชื่อไว้ว่า “ที่ตั้งเมืองราด เมืองสะค้า และเมืองลุมบาจาย” ซึ่งมีรายละเอียดที่ผู้เขียนได้อ้างแล้วสรุปว่า

“อีกประการหนึ่ง ตอนที่พ่อขุนผาเมืองยกกำลังมาช่วยพ่อขุนบางกลางหาวรบกับขอมสพาดโขลญลัมพางที่สุโขทัย ถ้าหากพ่อขุนผาเมืองอยู่แถวเพชรบูรณ์ คงจะมาช่วยไม่ทัน บางคนวางเมืองรอดไว้แถวท่าเสา อุตรดิตถ์ ซึ่งมีทางเป็นไปได้

วัดช้างค้ำเมืองน่าน กล่าวถึงเหตุการณ์สมัยรัชกาลที่ ๒ ว่า
เจ้าผู้ครองน่านขึ้นตามแม่น้ำน่านไปถึงอำเภอท่าปลา
(ปัจจุบันอยู่จังหวัดอุตรดิตถ์) ใกล้ห้วยแม่จรม เมืองราดเก่า
นั้น แสดงว่าสมัยต้นรัตนโกสินทร์ยังทราบกันดีว่าเมืองราด
อยู่บนแม่น้ำน่านใกล้อำเภอท่าปลา”

ส่วน ศ. หม่อมเจ้าสุภัทรดิศ ดิศกุล นั้นมิได้ทรง
ไว้เป็นลายลักษณ์อักษร แต่ผู้เขียนได้เคยพุดถามถึงเรื่อง
ที่ตั้งของเมืองวาด ตามแนวสันนิษฐานของ พิเศษ
เจียจันทร์พงษ์ ในนิตยสารศิลปากรฉบับดังที่อ้าง แต่
จำไม่ได้ว่าเป็น วัน เดือน ปี ไດ จำได้แต่ว่าเป็นวันประชุม
ของคณะกรรมการมรดกไทย ที่ทรงเป็นประธาน ก่อน
เริ่มประชุมในวันนั้นทรงรับสั่งตอบคำถามว่า "ผมเห็นว่า

^{x x} บริเวณที่ปรากฏร่องรอยเม็ขโโบราณ

แผนที่เมืองฮตารัตต์

มาตราส่วน

แผนที่ของศาสตราจารย์ ดร.ประเสริฐ ณ นคร แสดงที่ตั้งเมืองรัต

เป็นไปได้

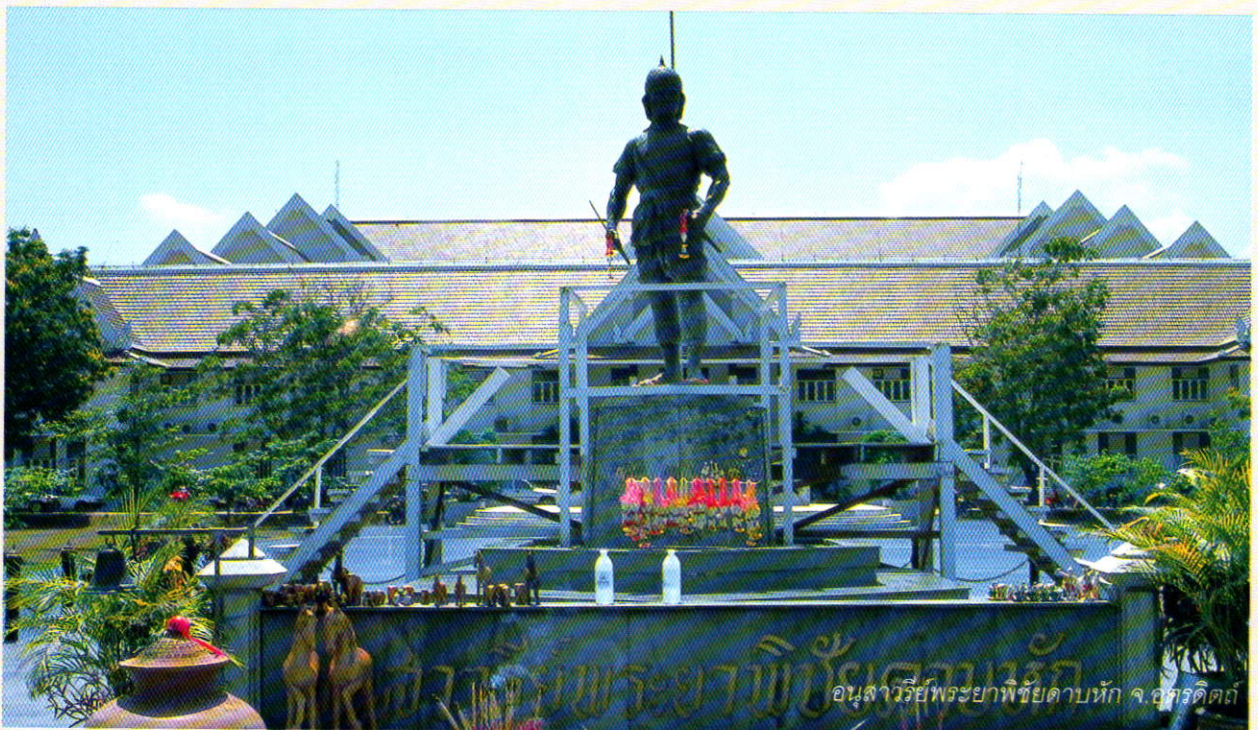
ข้อความที่น่าสนใจและเป็นประเด็นสำคัญ เกี่ยวกับการเคลื่อนกำลังจากเมืองวาดไปร่วมกับพ่อขุนบางกลางหาวจะตีทัพขอมสบบาดไขลงล่าง ซึ่งต้องใช้เวลารวดเร็ว และสามารถไปถึงได้ทางบกและทางน้ำก็คือ

“จังหวัดอุตรดิตถ์ เป็นจังหวัดที่มีเขตติดต่อกับจังหวัดสุโขทัยทางทิศเหนือ...ทุ่งยั้งนั้นอยู่ห่างจากเมืองศรีสขณาชัยของแคว้นสุโขทัยประมาณ ๓๕ กิโลเมตร และตั้งอยู่ในเขตการปกครองท้องที่ อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์ แต่ถ้ามองโดยเส้นทางคมนาคมในสมัยโบราณที่ยึดเอาทางแม่น้ำใหญ่เป็นหลัก ระยะทางระหว่างวัดบรมธาตุ ทุ่งยั้ง จะอยู่ห่างจากคลองโพที่ลงแม่น้ำน่านข้างทิศใต้ตัวจังหวัดอุตรดิตถ์ประมาณ ๕ กิโลเมตร ที่เมืองทุ่งยั้งนั้น จะมีคูน้ำคันดินหลายชั้น ขั้วซ้อนกันอยู่ จนยากที่จะบอกรูปร่างของเมืองเป็นเช่นไร แต่อย่างไรก็ดี ที่เรียกว่า ‘เวียงเจ้าเงาะ’ นั้นที่เห็นรูปร่างเป็นอย่างไรเมืองชัดเจน และติดอยู่กับวัดบรมธาตุ ทุ่งยั้ง ก็เป็นส่วนหนึ่งของเมืองทุ่งยั้งอย่างแน่นอน ข้างเมืองทุ่งยั้งทางทิศตะวันออกจะมีคลองแม่พ่อง ซึ่งเป็นคลองมีน้ำทั้งปี ไหลผ่านเมืองไปลงแม่น้ำน่านทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ของเมือง...”

การตรวจหา “เมืองวาด” ของพ่อขุนผาเมือง ของ

ท่านผู้ทรงความรู้ทั้งด้านประวัติศาสตร์ โบราณคดี ศิลปารักษ์ รวมทั้งภูมิศาสตร์ ดังได้อ้างมาโดยลำดับนั้น จะเห็นได้ว่าทุกท่านได้พยายามค้นหาเมืองสำคัญเมืองนี้ กันมาโดยตลอด ซึ่งผู้เขียนหวังว่าคำของ “พลูลวง” ที่ได้กล่าวไว้ว่า “เราควรจะหยิบยกเอาพระราชประวัติของพ่อขุนผาเมือง ผู้เป็นวีรบุรุษที่เสียสละอันใหญ่หลวงของชาติไทยผู้นี้ขึ้นมาศึกษากัน แต่เป็นที่น่าเสียใจอย่างยิ่ง เพราะแม้แต่เมืองวาดของพระองค์จนปัจจุบันนี้ นักประวัติศาสตร์ และนักโบราณคดี ก็ยังถกเถียงกันอยู่ ไม่ทราบว่ายู่ที่ไหน”

ซึ่งเป็นความจริงและคงจะต้องได้ทราบกันอย่างชัดเจนเป็นที่ยุติได้สักวันหนึ่ง... นักโบราณคดี นักประวัติศาสตร์ นักอ่านศิลปารักษ์ นักภาษาศาสตร์ทั้งของไทยและชาวต่างประเทศได้ให้ความสำคัญแก่ เมืองวาดเมืองของพ่อขุนผาเมือง ซึ่ง “พลูลวง” ได้เทิดทูนพระองค์ว่า “ยอดวีรบุรุษแห่งการเสียสละของไทย” นั้น และเมืองอันเป็นที่ประทับของพระองค์ซึ่งตกอยู่ในสภาพที่พ.ณ.ประมวณรรคกล่าวในเรื่อง “สำรวจศิลปารักษ์ในแง่ อวิชชา ตอนที่ ๒” (วารสารกรมศิลปากร ปีที่ ๔ เล่ม ๑๐ พ.ศ. ๒๔๙๔) ว่า “หายสาบสูญไม่มีซากเหลือจนทุกวันนี้” คงจะปรากฏชัดเจนให้เห็นกันสักวันหนึ่งเป็นแน่

นิทานคำกาพย์

มโหรีที่ ๒๙ (ตอนที่ ๑๓)

เนาวรัตน์ (ทองรมย์) พลเดช

สัณฐานนฤตยสุตม์ (เห็นสัณณะ)
หนึ่งเห็นคณาเลิศ สัณณาอราจารย์
(พระราชนิพนธ์รัชกาลที่ ๖)

นิทานคำกาพย์ มงคลสูตร

เรื่อง นายพรานโกกะ กาพย์ยานี ๑๑

ครั้งหนึ่งมีนายพราน
ไม่กลัวใครสักคน

มีชื่อว่า “โกกะ”
ล่าสัตว์เลี้ยงชีพ

นายพรานมีสุนัข
แวดล้อมโกกะมา

วันหนึ่งยามเช้าตรู่
กายห่มจีวรขลัง

เที่ยวไปบิณฑบาต
ณ ความเขตนาค

โกกะเดินออกมา
เห็นภิกษุเดินผ่าน

ไม่ชอบทำบุญทาน
ทำลายล้างสัตว์ป่า

จึงยุแหย่สุนัข
ไล่กัดเห่ารุกราน

ภิกษุหนีสุนัข
ใจสั่นหวาดผวา

มันห้อมล้อมดันไม้
นายพรานผู้เลวทราม

ภิกษุโลหิตไหล
ต้องทุกข์เวทนา

ใจเหี้ยมหาญทะนงตน
ด้วยดีดื้อและถือดี

ไม่ลดละดูต่ำตี
ทั้งเลี้ยงบุตรและภรรยา

ดูร้ายมักจักไล่ล่า
ทั้งชายชวาและหน้าหลัง

ภิกษุผู้เดินระวัง
มีพลังเดินโคจร

ยุรยาตรอย่างสังวร

ชนบทแห่งนายพราน
พลันนัยน์ตาทัศนากการ

เกิดโมโหและโกรธา

ชอบแต่การผลาญชีวา

ด้วยใจบาปหยาบสาธารณ์

ที่จงรักกระทำการ

พระภิกษุผู้เดินมา

ขึ้นพำนักบนพฤกษา

สุนัขเห่าคำราม

เห่าหอนให้ภิกษุขาม

ใช้หอกแทงซึ่งบาทา

ห้ามเท่าไรไม่ฟังหนา

บนพฤกษาน่าสงสาร

นิทานคำกาพย์
มงคลสูตร

กาพย์สุรางคนางค์ ๒๘

นายพรานโหดร้าย แทงบาทขาวซ้าย โลहितไหลชาน
ภิกษุร้องห้าม ปรามอยารอนราญ เรามิใช่मार แต่ว่ามาดี
โกกะไม่ฟัง ปากยังร้องสั่ง สุนัขรวา
ตนเองแทงเท้า ทิ่มเข้าทุกที ภิกษุทวิ เจ็บปวดทรมาน
ทันใดจิวร ไหลหลุดเคลื่อนคลอน ลงคลุมนายพราน
สุนัขทั้งหลาย ผ่านผายทะยาน กระโจนประหาร นายพรานทันที
ด้วยคิดว่าเป็น ภิกษุที่เห็น ห่มเหลืองสดสี
ขบถัดนายพราน จนวายชีวิ รุมเข้าทันที กินเนื้อนายมัน
พรานก่อกรรมชั่ว สร้างบาปใส่ตัว กรรมชั่วตามทัน
ทำร้ายสมณะ มิละโมหันธ์ แทนจะอภิวันท์ กลับหันทิ่มแทง
ภิกษุเคราะห์ร้าย เห็นการณกลับกลาย นำเสียวแสง
จึงหักกิ่งไม้ ได้กิ่งแห้งแห้ง ฉวยได้กวัดแกว่ง ไล่สุนัขไป
สุนัขแหยงนดู ทันใดก็รู้ ว่านั่นคือใคร
ภิกษุไม่ตาย แต่นายบรรลัย เสียอกเสียใจ กัดให้นายตาย
ไม่กลับเคหา วิ่งเข้าในป่า ผวาหนีหาย
วิญญาณพรานโหด ชั่วใจดวงวาย ตกรรหมกกาย ทนทุกข์เวทนา

นิทานคำกาพย์
มงคลสูตร

กาพย์ขับย ๑๖

ภิกษุลงจากพุกษา	สงสัยหทัยา
อุราอัคอันตันใจ	
ศีลเรابرสิสุทธหรือไม	นายพรานบรรลย์
จักไซ้เพราะตัวอาตมา	
เข้าเฝ้ากราบทูลปรึกษา	องค์พระศาสดา
เล่าเรื่องแต่ต้นจนอรสาณ	
สมเด็จพระศาสดาจารย์	ฟังเล่าเหตุการณ์
ทรงคิดพิณิจตรรอง	
ตรัสว่าศีลทานถูกต้อง	มิได้เศร้าหมอง
ยังคงบริสุทธิวุฒิธรรม	
เหตุเพราะนายพรานก่อกรรม	ประทุษร้ายนำ
ให้ถึงซึ่งความฉิบหาย	
ผู้ใดก่อกรรมทำร้าย	สมณะอันตราย
นับเป็นอนันตริยกรรม	
ใครเห็นสมณะทรงธรรม	นับไหว้ประจำ
ก็ถึงซึ่งเป็นมงคล	
คิดทำสิ่งใดได้ผล	แม้ใครได้ยล
จักต้องสรรเสริญเจริญพร	

นิทานคำกาพย์
มงคลที่ ๓๑

ตโปธ (บำเพ็ญตบะเพื่อความเพียร)
เพียรเพิกเล่ห์ล่าง มลพิษะยายี
(พระราชนิพนธ์รัชกาลที่ ๖)

นิทานคำกาพย์
มงคลสูตร

เรื่อง
โลมกัศสปดาบส
กาพย์ฉบัง ๑๖

อดีตกาลนานเวลา
ออกบวชในป่าหิมพานต์
เป็นดาบสเจริญกุศลญาณ
นาม “โลมกัศสปดาบส”
ด้วยอานุภาพการทรงพรต
บันดาลดาวดึงส์หวั่นไหว
สมเด็จพระท้าวสหสนันย์
รู้เหตุหวั่นไหวได้ดี
คิดว่าดาบสรูปนี้
น่าที่จะเป็นอันตราย
เกิดความอิจฉามากมาย
อานุภาพแห่งพระโพธิสัตว์
เพลาราตรีดึกสงัด
พระอินทร์เสด็จลงมา
จากเทวโลกดาวดึงส์
พระเจ้าพาราณสี
ถึงที่บรรทมภูมิตี
ให้ตื่นบรรทมสมฤทัย

พระโพธิสัตว์เกิดมา

รักษาศีลทาน

มิได้ละลด

สองทิพยเนตรไป

มีอิทธิฤทธิ์

คิดจะทำลาย

เดือนแจ่มกระจ่างชัด

สู่ยังพารา

ปลุกจากพระที่

นิทานคำกาพย์ มงคลสูตร

กาพย์สุรางคนางค์ ๒๘

อันองค์อินทรา จึ่งกล่าววจา ข้าแต่ภูวนาย
ดูกรมหาราช รีบลุกเร็วไว เราคือเทพไท องค์อมรินทร์
ที่ลงมานี้ ด้วยปรารถนาดี ประโยชน์ท่านนา
หากท่านต้องการ เป็นมหาราช อำนาจเลิศล้ำ ทั้งทวีปชมพู
จงพระราชทาน ราชธิดาสะคราญ อันท่านอุ้มชู
แก่โลกกัศสป ดาบสผู้รู้ มีญาณมากอยู่ ในป่าหิมพานต์
แล้วเชิญดาบส ผู้เจริญพรต มาสู่ราชฐาน
ให้ดาบสฆ่า สัตว์บริวาร เพื่อใช้ในการ บูชาอัฏฐกรรม
แม่นทำดังนี้ พระองค์คงมี อำนาจเลิศล้ำ
ไม่เจ็บไม่ชรา ชนมานะจักดำ-รงอยู่ประจำ มิมีวันตาย
เพราะพระดาบส เล็งญาณรู้หมด ทุกคณช่องฉาย
สามารถบันดาล ท่านให้กลับกลายเป็น พระชนมชีพคล้าย ดังเทพอมร
แล้วพระอินทรา กล่าวคำอำลา กลับฟ้าบวร
สูวิมานแมน แดนดาวดึงส์นคร ราชาสังวร คำขององค์อินทร์
พระเจ้าพาราณสี สุดแสนยินดี ทำตามทั้งสิ้น
ครั้นยามรุ่งสาง สว่างธรณินทร์ องค์พระบดีนทร์ รีบสั่งบัญชา
สั่งให้อำมาตย์ ผู้ทรงอำนาจ พาราธนา
ทรงโฉมโฉมพรรณ รุ่งวรรณชันษา เข้าไปพนา หาพระฤๅษี
พระโลกกัศสป พอได้พบพบ พักตร์กุมารี
ทำลายเสียซึ่ง สังวรอินทรีย์ ก่อเกิดฤดี รักใคร่ในนาง
ราคะกำหนด ยินดีเด่นชัด ทัศนาวาง
อันญาณมุนี ที่มีเบาบาง ลงจนจิตจาง แล้วอันตรธาน

นิทานคำกาพย์ มงคลสูตร

กาพย์ยานี ๑๑

อำมาตย์แจ้งดาบส
บัดนี้พระภูบาล
อัญเชิญท่านเข้าวัง
บูชาญญพิธิ
เมื่อเสร็จสมประสงค์
จักมอบธิดาวิไล
ดาบสแสนดีใจ
ก็เลศครอบงำเหมือน
เตรียมหาสัตว์ต่างๆ
จะบูชาญญนี้
มหาชนคนทั้งหลาย
ดาบสมากลายไป
พากันกล่าวเตือน
เหตุใดจึงได้นำ
อนิจจาน่าสังเวช
ไม่ควรพระฤๅษี
อันว่าดวงสุริยัน
สว่างกระจ่างตา
ดุจดั่งสมณพราหมณ์
ระงับบาปจากตน
อดใจไม่กระทำ
กายใจวาจายัง
อนึ่งด้วยกำลัง
อาจกันน้ำมากมาย
อนึ่งกำลังหญิง
สิ่งใดในโลกา
ให้อยู่ในอำนาจ
ดลให้พระฤๅษี

ผู้ทรงพรตมาเนิ่นนาน
แห่งพาราพาราณสี
เพราะความขลังพระมนี
เพื่อราชันอันเกรียงไกร
แล้วพระองค์ผู้เป็นใหญ่
ให้มนีมีลิมเลือน
เข้าวังในมิแฆเชือน
พระยามารผลาญความดี
ทั้งม้าช้างเข้าพิธิ
ให้สำเร็จเสร็จสมใจ
ทั้งหญิงชายห้วนฤทัย
วิปริตคิดบาปกรรม
ดาบสเพี้ยนนอกอุตรม
สัตว์ประหารผลาญชีวี
ไยเกิดเหตุร้ายเช่นนี้
บูชาญญสัตว์มรณา
และดวงจันทร์ในภา
ให้แหล่งหล้ามีมืดมน
ประพุดิงามอันเลศล้น
มีขันติเป็นกำลัง
ก่อบาปกรรมอันน่าชัง
มิเบียดเบียนสัตว์ทั้งหลาย
ฝั่งมหาสมุทรราย
มิให้ล้นท้นท่วมมา
ย่อมมากจริงมียิ่งกว่า
หน่วงเหนี่ยวชายไผ่ฤดี
ดุจพระราชกุมารี
มากกระทำบูชาญญ

นิทานคำกาพย์
มงคลสูตร

กาพย์ยานี ๑๖

มหาชนทั้งหลายตะโกนลั่น	ในขณะนั้น
พลันพระดาบสยศไกร	คอหัดถึชัย
เงื้อมดาบจะฟาดลงไป	
เพื่อเอาเลือดไปบูชา	กลัวภัยมรณา
ช้างมงคลหัดถึประหม่า	
โกญจนาทก็กก้องร้องดัง	ด้วยความหมดหวัง
ปวงสัตว์สงเสียดประเนัง	
ควรจะสมเพชเวทนา	สงสารช้างม้า
มหาชนร้องก้องพารา	
พระดาบสอย่าฆ่าฟัน	อิงอื้อลือลั่น
พระดาบสยินเสียงสนั่น	
ก็พลันสังเวชสลดใจ	ว่าทำอะไร
รู้สึกตัวในทันใด	
เหตุไฉนหลงผิดคิดร้าย	เพศบรรพชิตฉาย
ยิ่งเห็นผ้าผ่อนห่มกาย	
ก็ยิ่งละอายฤดี	เกรงบาปกรรมทวี
เกิดหิริโอตตปปะมี	
แทบจะวายชนม์หม่นหมอง	หากเราผยอง
พระมุนีนิ่งนึกตรึกตรอง	
ก่อกรรมลามกตกอบาย	อันญาณทั้งหลาย
เสวยทุกข์ในนรกหมกกาย	
ก็จักมลายหายสูญ	ก่อสินจำรูญ
จึงกำหนดจิตเพิ่มพูน	
บริกรรมนำญาณกลับมา	

นิทานคำกาพย์ มงคลสูตร

แล้วเหาะทะยานสู่ฟากฟ้า	ลอยในเวหา
ให้อิโวรাত্রาชนทันใด	
เลิกลุขชัยญบาปใหญ่	กลบหลุมสุมไฟ
ให้รักษาศีลห้าประการ	
แล้วเหาะไปสู่หิมพานต์	เพ่งเจริญญาน
ตัดขาดจากกิเลสเศร้าหมอง	
บำเพ็ญตบะล้ำล้ำของ	ให้ธรรมะส่อง
สว่างกระจ่างแจ้งในตน	
อ่านนิทานแล้วสาธุชน	พากเพียรเลิศล้ำ
สรวมรึกษาอินทรีย์	
ละเลิกอกุศลเสียที	ราคะมิดี
โทษะโมหะอันตราย	
อวิชชาตัดหาทั้งหลาย	อุปาทานกลาย
เป็นมานะทิฏฐิทันที	
ละบาปจากใจกาย	หมดสิ้นมิมิ
เป็นสิ่งประเสริฐมงคล	

บทร้องพุ่มลีลาอดอ้อนของ วงดนตรีลีลาศของกรมโฆษณาการ

ใหญ่ นายน

“คุณเฉลี ช่วงวิทย์”

“เพลงบึงน้ำรัก” ที่เธอร้องคู่กับคุณครูเอื้อ สุนทรสนาน
ร้องด้วยลีลาที่ “ออดอ้อน กระจุ้มกระจิม กระเช้ากระชี่”
แสนจะน่ารักเป็นไปโดยธรรมชาติ
กับอีกเพลงหนึ่งที่ยังร้องคู่กับคุณวินัย จุลละบุษปะ
ในเพลง “พายเรือพลอดรัก”
ที่มีลีลาจะอ้อนขอเลาะ กระชีกกระชี่ ยียวนชวนให้น่ารัก
ทำให้ท่านผู้ฟังเคลิบเคลิ้มมองเห็นภาพเป็นจริงเป็นจังขึ้นมา

ชวลี ช่งวิทย์ แถวน้ำลำดับที่ ๒ จากซ้ายมือ

เมื่อวันที่ ๑๑ เมษายน พ.ศ. ๒๕๓๔ เจ้าลูกชาย
ผมที่รับราชการอยู่ที่งานบันเทิงกรมประชาสัมพันธ์ ได้นำ
ข่าวอันไม่เป็นมงคลมาบอกกับผมว่า “อานอ” ตายแล้วที่
โรงพยาบาล ผมฟังแล้วใจหายไปหมด นี่มันอะไรกัน ผม
ได้ทราบข่าวว่าคุณชวลี ช่งวิทย์ หรือที่พวกเราเรียกชื่อ
เล่นๆ กันว่า “ชนอ” ป่วยและไม่สบาย เมื่อตอนที่ทาง
สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติจะจัดงาน
๑๐๐ ปี “คุณครูพุ่ม บาปุยะวาทย์” ซึ่งท่านผู้นี้มีส่วน
เกี่ยวข้องกับการบอกทำนองเพลงไทย ให้กับคุณครูเอื้อ
สุนทรสนาน ไปทำเป็นเพลงผสมในระบบแบบ “สังคีต
สัมพันธ์” เป็นครั้งแรกในปี พ.ศ. ๒๔๙๗ ตามที่ท่านอธิบดี
พลโทหม่อมหลวงขาบ กุญชร (ยศและตำแหน่งในขณะนั้น)
เป็นผู้ดำริให้ทำขึ้นเป็นครั้งแรก

เพลงนั้นก็ชื่อเพลง “กระแต” ซึ่งดัดแปลงมาจาก
เพลงไทยเดิมที่ชื่อว่า “กระแตเล็ก” โดยมอบให้คุณชวลี

ช่วงวิทย์ ขับร้องเป็นคนแรก ดังนั้น ในการประชุม คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ ผมจึงได้เสนอให้เชิญ คุณชวลี ช่วงวิทย์ มาร่วมในรายการนี้ด้วย แต่ก็ได้ทราบ ภายหลังต่อมาว่า คุณชวลี ช่วงวิทย์ ป่วยมีสารพัดที่จะ มาร่วมงานในครั้งนั้นได้ แต่ที่ไหนได้ พอมาทราบข่าวอีก ที่หนึ่งก็มาถึงแก่กรรมเสียแล้ว

ผมได้รู้จักชื่อเสียงของคุณชวลี ช่วงวิทย์ ครั้งแรกใน สมัยที่ผมยังเล่นดนตรีวงฮาวายของคณะสอนหาญบุญตรง ซึ่งมีคุณสันติ (เปา) สีบุญเรือง เป็นหัวหน้าวง ซึ่งเล่นสลับ อยู่ตามเวทีโรงหนังต่างๆ ถ้าจำไม่ผิดก็ในราวๆ ปี พ.ศ. ๒๔๘๖ อยู่ในสมัยสงครามครั้งที่ ๒ หรือสงครามมหาเอเชียบูรพาเป็นสมัยเดียวกันที่วงดนตรีคณะ “สุนทราภรณ์” เพิ่งเริ่มจะออกโรงบรรเลงสลับหนังเป็นครั้งแรก ที่โรง ภาพยนตร์ “โอเดียน” ตั้งอยู่ที่สามแยกตอนนั้น เท่าที่ผมจำได้นักร้องชายหญิงที่ร่วมร้องเพลงของวงดนตรี “สุนทราภรณ์” ก็มี

๑. คุณล้วน ควันธรรม
๒. คุณมนัส รามะโยธิน
๓. คุณเลิศ ประสมทรัพย์

๔. คุณวินัย จุลละบุษปะ
๕. คุณรุจี อุทัยกร
๖. คุณจรี โมรากุล
(ภายหลังเปลี่ยนเป็น “มณฑนา”)
๗. คุณสุภาพ รัศมิทัต
๘. สุนทราภรณ์

นอกจากนักร้องชายหญิงที่ผมนามากล่าวไว้แล้วนี้ ยังมีนักร้องสาวสวยอีกคู่หนึ่ง ที่มีรูปร่างคล้ายกันทั้ง ผิวพรรณและความสูงต่ำ ซึ่งนักร้องหญิงคู่นี้แหละ ที่ ทำให้การบรรเลงของวงดนตรีคณะ “สุนทราภรณ์” ที่ แสดงสลับบนเวทีโรงภาพยนตร์ “โอเดียน” ทุกรอบจะเต็ม ไปด้วยนิสิตของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยมาอุดหนุนกัน จนแน่น เพราะว่าติดอกติดใจในน้ำเสียงและลีลาการร้อง คนแรกก็คือคุณสุปราณี พุกสมบุญน ที่ร้องเพลง “คิดถึง จันบ้างไหม” กับอีกคนหนึ่งคือคุณชวลี ช่วงวิทย์ ในเพลง “บึงน้ำรัก” ที่ร้องคู่กันกับคุณครูเอื้อ สุนทรสนาน จนกระทั่ง นิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยร้องเพลงทั้งสองเพลงนี้กัน ได้แทบทุกคน

ชวลี ช่วงวิทย์ แถวหน้าลำดับที่ ๑ จากซ้ายมือ

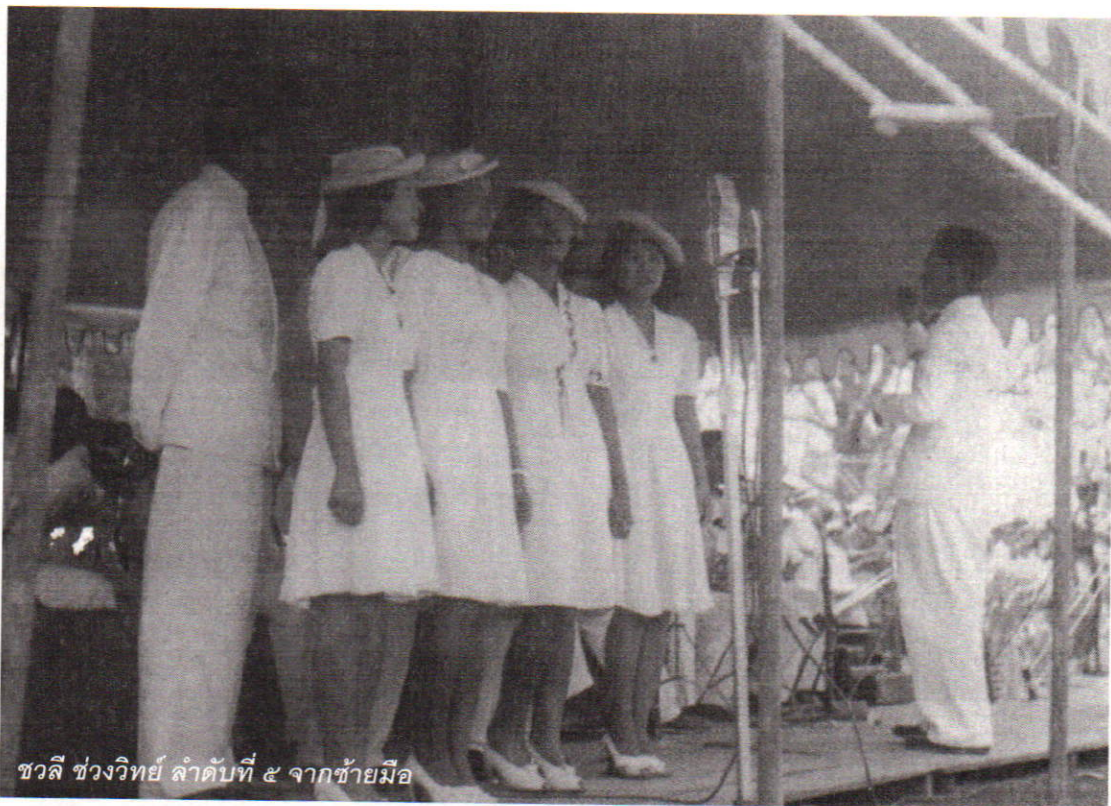
ภายหลังต่อมาผมจึงมีโอกาสได้เข้าร่วมกับวงดนตรี “สุนทราภรณ์” ในฐานะเป็นนักดนตรีแทนผู้ใหญ่ภายในวงที่ติดราชการและยังไม่ได้รับการบรรจุเป็นข้าราชการ เพียงแต่เป็นผู้ที่คอยมารับเพลงที่คุณครูเอื้อ สุนทรสนาน กับคุณครูแก้ว อัจฉริยะกุล แต่งให้กับวงดนตรีฮาวาย ฮอนหาญบุญตรง ที่บรรเลงสลับอยู่ตามโรงหนังต่างๆ เช่น เพลงเดือนครึ่งดาว เดือนหยางใจเศร้า พรานทะเล ผู้ชายแสนจน ยาใจจาก โคมสวรรค์ เป็นต้น ตอนนั้นผมกับคุณชวลี ช่วงวิทย์ จึงมีความสนิทสนมจนกลายมาเป็นเพื่อนกัน

อีกหลายปีต่อมา ในราว พ.ศ. ๒๕๐๐ ขณะนี้ผมได้เข้ารับราชการที่กองดุริยางค์มณฑลทหารบกที่ ๑ แล้ว แต่ก็ยังไปช่วยเล่นให้กับวงดนตรี “สุนทราภรณ์” เหมือนเดิม ทั้งการเดินทางไปแสดงที่ต่างจังหวัด และทั้งมีรายการแสดงทางโทรทัศน์ จนคนภายนอกเข้าใจผิดคิดว่าผมมารับราชการที่กรมประชาสัมพันธ์

มีอยู่ครั้งหนึ่งที่วงดนตรี “สุนทราภรณ์” ได้ไปบรรเลงสลับภาพยนตร์เรื่อง “วังบัวบาน” เป็นรายการกุศลที่โรงภาพยนตร์ “เอ็มไพร์” ของคุณบัณฑิต อังศรีวิช

(เขียว๊ก) โดยเปิดเป็นรอบปฐมฤกษ์ขึ้น เมื่อวันที่ ๙ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๐๐ จนถึง วันที่ ๑๖ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๐๐ เป็นการบรรเลงสลับทุกรอบ ซึ่งในรายการนี้ คุณครูแก้ว อัจฉริยะกุล เป็น “โฆษก”

ครั้นถึงวันที่ ๑๓ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๐๐ ผมได้มีโอกาสไปเที่ยวที่หลังโรงภาพยนตร์ “เอ็มไพร์” เพื่อพูดคุยกับเพื่อนๆ นักดนตรีด้วยกัน ซึ่งในรายการครั้งนี้ผมไม่ได้แสดงร่วมกับเขาด้วย ครั้นพอถึงเวลา ๑๔.๐๐ น. ก็จะมีการบรรเลงในรอบบ่ายแล้ว แต่ปรากฏว่าคุณครูแก้ว อัจฉริยะกุล ยังไม่มา จึงต้องเลื่อนเวลาการเปิดฉากไปอีก ในที่สุด “หัวหน้า” ผมหมายถึง “คุณครูเอื้อ สุนทรสนาน” ท่านก็เดินมาบอกกับผมให้ออกไปทำหน้าที่เป็นโฆษกแทนคุณครูแก้ว อัจฉริยะกุล ทั้งๆ ที่ในขณะนั้นตัวผมเองไม่เคยเป็นโฆษกที่ไหนมาก่อนเลย จึงต้องปฏิเสธไป แต่หัวหน้าท่านก็ไม่ยอมบังคับให้ผมเป็นโฆษกจนได้ โดยการหาเพื่อนออกมาให้ผมใส่อกไปประกาศเพลง ผมจึงต้องจำใจจำรับหน้าที่เป็นโฆษกจำนนับว่าผมยอมรับหน้าที่เป็นโฆษกประกาศเพลงให้กับวงดนตรี “สุนทราภรณ์” เป็นครั้งแรกในชีวิต และตั้งแต่นั้นเป็นต้นมาผม

ชวลี ช่วงวิทย์ ลำดับที่ ๕ จากซ้ายมือ

กับหน้าที่นี้มาโดยตลอดมิได้ขาด

ด้วยเหตุการณ์ในครั้งนั้นแหละครับ ทำให้ผมได้รู้จักและสนิทสนมกับคุณชวลี ช่วงวิทย์ มากขึ้นเหมือนเป็นเพื่อนกันมานาน บางครั้งวงดนตรีสุนทราภรณ์ได้ไปบรรเลงในงานต่างจังหวัด หรือว่าเป็นรายการออกทางทีวี ทางคณะมักจะมีละครเพลงสั้นๆ แสดงสลับด้วย ตัวผมเองก็ต้องรับบทเป็น “ตัวพ่อ” เสมอ แถมยังมีลูกสาวเสียอีก และบรรดาลูกสาวของผมในเรื่องก็มักจะเป็นคุณรวงทอง คุณวรรณุช คุณบุษยา และก็คุณชวลี

การบรรเลงของวงดนตรีสุนทราภรณ์ในงานต่างๆ นั้นโดยมากมักจะเป็นงาน “ลีลาศ” เพราะว่าทุกๆ สถาบันการศึกษา สมาคมและสโมสร ยอมรับและเชิดชอในงานของเพลงต่างๆ ที่วงนี้บรรเลงได้อย่างยอดเยี่ยม และในบางครั้งทางวงก็จะบรรเลงเพลงสากลสลับเพลงไทย ทั้งนี้เพื่อความเหมาะสมกับงาน นักร้องเพลงสากลฝ่ายชายก็คือคุณริชาร์ด เคนนี่ ทางฝ่ายหญิงก็คือคุณชวลี ช่วงวิทย์ ของเรานั่นเอง ซึ่งเธอมีความสามารถร้องได้อย่างไพเราะเพราะพริ้ง เรื่องนี้น้อยคนนักที่จะเห็นเธอร้องเท่าที่กล่าวมานี้ยังไม่หมดความสามารถที่ผมเคยได้รู้ได้เห็นมากับตัวเองของคุณชวลี ช่วงวิทย์

ครั้งหนึ่ง เมื่อ พ.ศ. ๒๕๓๒ นี้เอง ที่ทางหอสมุดแห่งชาติกรมศิลปากรร่วมกับทนายาห์ได้ร่วมกันจัดงานครบรอบ ๕๐ ปี วงดนตรีสุนทราภรณ์ขึ้น ดังนั้นทางหอสมุดแห่งชาติจึงได้รวบรวมเพลงของสุนทราภรณ์ทั้งหมดมาพิมพ์เพื่อเป็นอนุสรณ์ ทางคณะกรรมการจัดงานจึงได้ร่วมปรึกษาหารือกันว่า สมควรที่จะชำระบทเพลงต่างให้ถูกต้องที่สุดเท่าที่จะทำได้ เพราะเท่าที่ทำมาแล้วยังคงคลาดเคลื่อนต่อความเป็นจริง ทั้งทำนองและคำร้องของชื่อผู้แต่ง ในการชำระบทเพลงนี้ยังหวังผลเพื่อจะได้เป็นหลักฐานที่แน่นอนในการอ้างอิง สำหรับนักศึกษาที่จะทำเป็นวิทยานิพนธ์อีกด้วย

ในคณะกรรมการชำระบทเพลงของสุนทราภรณ์ครั้งนี้ ก็มีคุณชวลี ช่วงวิทย์ ร่วมเป็นกรรมการอยู่ด้วย และก็ได้รับผลประโยชน์จากเธอมาก เพราะว่าเธอมีความจำเป็นเลิศ สามารถบอกได้เลยว่า บทเพลงนี้เป็นของทำนองผู้ใดแต่ง และใครเป็นผู้ขับร้องเป็นคนแรก และ

เพลงนั้นแต่งขึ้นมาใน พ.ศ. ไหน พร้อมทั้งยังให้ข้อมูลอีกมากมาย ซึ่งน้อยคนนักที่จะจำได้แม่นยำ

เมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๕ สมัยน้ำท่วมกรุงเทพฯ ครั้งใหญ่ไปทางไหนไม่ค่อยรอดเพราะว่าน้ำมันท่วมบ้าน ก็ได้แต่ฟังเพลงทางสถานีวิทยุกรมโฆษณาการ มีอยู่เพลงหนึ่งที่ผมฟังอยู่แทบทุกวัน จนกระทั่งร้องตามได้ทั้งเพลง เพลงชื่อว่า “เพลงที่ฉันชอบ” ซึ่งขับร้องโดยคุณชวลี ช่วงวิทย์ ดูเหมือนมีเนื้อร้องว่า

เมื่อเพลงบรรเลงส่งเสียงดัง
เมื่อยามฉันฟังแต่เสียงสำเนียงใกล้
ยามเมื่ออารมณ์ร้อนใจ

ยามเศร้าฤทัยทุกขใจก็หายด้วยเพลง...

เพลงนี้ดูเหมือนทำนองจะเป็นของคุณครูเวส สุนทรจามร และคำร้องเป็นของคุณครูแก้ว อัจฉริยะกุล ครั้งต่อมาในราวปี พ.ศ. ๒๔๘๖ ก็มาได้ยินเสียงร้องของคุณชวลี ช่วงวิทย์ ที่เป็นการร้องคู่กับคุณครูเอื้อ สุนทรสนาน ที่เวทีโรงหนัง “โอเดียน” เมื่อเริ่มตั้งชื่อใหม่ว่าสุนทราภรณ์ เพลงนั้นดูเหมือนมีชื่อว่า “บึงน้ำรัก” และมีเนื้อร้องดังนี้

ข. เมื่อมาอยู่ริมบึง

ญ. ใจซาบซึ้งพลอดพริ้ง

ข. ผাগสวาทใจจำ

ญ. บัวปริ่มน้ำงามสง

ข. ยามน้ำขึ้นบัวลอย ยามน้ำน้อยบัวลง
แต่รักฉันตรงคงไป...

เพลงนี้ก็เป็ผลงานเพลงของคุณครูเอื้อ สุนทรสนาน ทำนองของคุณครูแก้ว อัจฉริยะกุล ให้คำร้อง

ครั้นภายหลังต่อมาถึงยุคเพลงผสมแบบ “สังคีตสัมพันธ์” ในราวปี พ.ศ. ๒๔๙๗ เพลงแรกที่นำเพลงไทยมาใส่คำร้องเต็ม จนทำให้เด็กไทยเข้าใจถึงทำนองเพลงไทยได้เป็นอย่างดี เพลงนั้นก็คืเพลง “กระแต” ที่มีเนื้อร้องว่า

ข. น่องรักที่เอยเจ้าอย่าเลยแรมรา

เจ้านัดมาพื้กัมาภิรมย์

เสียงเจ้าพลอดอดคำจำใจเขยชม

รินรมย์อุรา

ญ. สวณรักนี้เพลินใจ   นั่งโคนไม้พักใจดีกว่า
 น้องจะหุนดักผี   ผ่อนฤดีเคยมา
 รักจะเพลินอุรา   ได้พฤกษาเย็นใจ

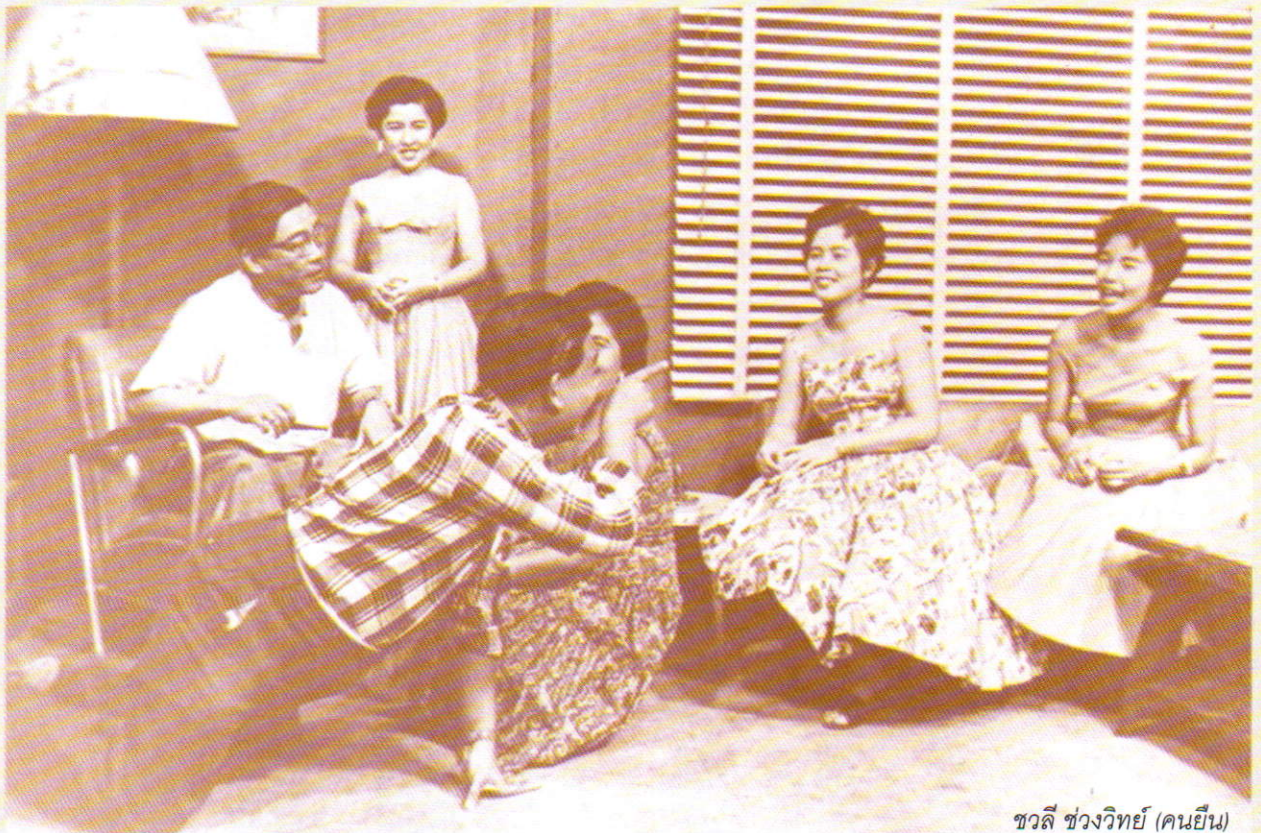
ญ. อู๊ย...อะไร (ไหนอะไร) เห็นไวๆ (เอ๊ะอะไร) กระโดดได้ปราดเปรียว

ช. กระแตแน่เทียว เห็นประเดี้ยวเดียวกระโดดหายไป...

เพลงนี้คุณขวลิ ช่างวิทย์ ขับร้องคู่เป็นคนแรกและมีลีลาการร้องที่แหวกแนว จนคนนำไปร้องกันทั่วเมือง ยังครบ
 ยังไม่หมดสำหรับเพลงที่คุณขวลิ ช่างวิทย์ เพราะมันมีมากมายเหลือเกิน แต่ที่ผมได้นำมากล่าวไว้เพียง
 ๒ - ๓ เพลงนี้ เป็นเพลงที่มีความหมายทั้งนั้น สำหรับท่านที่เคยเป็นแฟนเพลงคงทราบดี

ที่นี่ยังเหลืออีกเพลงหนึ่งที่ผมจะนำมากล่าวไว้เป็นเพลงที่ทำให้คุณขวลิ ช่างวิทย์ ภูมิใจมากในลีลาการร้องของตัวเอง เพลงนั้นก็เป็นเพลงในแบบผสมสังคีตสัมพันธ์เหมือนกัน มีชื่อว่า “พายเรือพลอดรัก” มีเนื้อร้องดังนี้

ช. แจ่มจันทร์ขวัญใจ	น้องลงเรือพี่ไปเถอะแก้วตา
ญ. พี่ต้องพายให้น้องนะ	อย่าลวงให้หมองอุรา
ช. น้องอย่าแคลงใจ	ญ. น้องนั่งตรงไหน
ช. ดักพี่เถอะหนา	ญ. ไม่ปรารถนา
ช. เดียวล่มจมหาย	ญ. น้องต้องจมหาย
ช. พี่ดำไขว่คว้า	ญ. อับอายมัจฉา
ช. เชิญเจ้าลงนั่งหัวเรือ	ญ. กลัวล่มให้เปื้อนระอา
ช. พี่ให้สัญญาไม่ล่มขวัญตาพี่พาน้องไป...	

ขวลิ ช่างวิทย์ (คนยืน)

เพลงนี้เป็นผลงานเพลงของคุณครุฑนิธ ผลประเสริฐ ทำนอง และ
คุณสมศักดิ์ เทพานนท์ คำร้อง

เพลงทั้งหมดนี้ที่ผมยกตัวอย่างมาให้เห็น ถ้าท่านที่เป็นนักฟังเพลงท่านก็
คงจะทราบดี ว่าลีลาการร้องเพลงของคุณชวลี ช่วงวิทย์ นั้น เธอใส่อารมณ์ใน
บทเพลงนั้นๆ อย่างชำนาญ ไม่ว่าจะเป็นการขับร้องคู่ หรือว่าเป็นการขับร้อง
เดี่ยว จะหาผู้ที่ร้องเพลงในแนวอย่างเธอนี้ได้ยากนัก อย่างเช่น “เพลงบึงน้ำรัก”
ที่เธอร้องคู่กับคุณครูเอื้อ สุนทรสนาน ร้องด้วยลีลาที่ “ออดอ้อน กระจุ่มกระจิม
กระเข้ากระชี่” แสนจะน่ารักเป็นไปโดยธรรมชาติ กับอีกเพลงหนึ่งที่ขับร้องคู่กับ
คุณวินัย จุลละบุษปะ ในเพลง “พายเรือพลอดรัก” ที่มีลีลาจะอ่อนช้อยละ
กระชิกกระชี่ ยั่วยวนชวนให้น่ารัก ทำให้ท่านผู้ฟังเคลิบเคลิ้มมองเห็นภาพเป็น
จริงเป็นจังขึ้นมา นี่แหละวิธีการร้องเพลงของคุณชวลี ช่วงวิทย์ ที่เป็นหนึ่งใน
สยามไม่มีใครตามทัน และต่อแต่นี้ไปใครล่ะจะเป็นผู้ “สวมวิญญาณการ
ร้องเพลงแบบนี้ของเธอได้” สวัสดิ์ ●

พระธาตุเรืองรอง

พระธาตุเรืองรอง อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย

ภาพ สมบัติธรรมรักษ์

ธรรมาสันสิงห์

ธรรมาสันสิงห์ปูนปั้น วัดศรีนวลแสงสว่างอารมณ์ บ้านชีทวน ตำบลชีทวน อำเภอเมืองใน
จังหวัดอุบลราชธานี เป็นธรรมาสันที่แตกต่างจากธรรมาสันโดยทั่วไป กล่าวคือ มี
ลักษณะเป็นรูปสิงห์ยืนเทินปราสาท (ตัวธรรมาสัน) สร้างด้วยอิฐถือปูน ยอดปราสาทเป็น
เครื่องไม้ ทำเป็นชั้นซ้อนลดหลั่นประดับตกแต่งลายปูนปั้นและลายเขียนสีแบบศิลปะญวน
สร้างในราวปี พ.ศ. ๒๔๖๘ โดยช่างฝีมือชาวญวน

ภาพ : เมธิ์ เผื่อนทอง
บรรยาย : มาโนช คามณีย์